

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**YETKİLİ MAKAM KARARI İLE TÜRK
VATANDAŞLIĞININ GENEL OLARAK
KAZANILMASINDA MİLLÎ GÜVENLİK VE KAMU
DÜZENİ ŞARTI**

Ömer UYSAL

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Lale AYHAN İZMİRLİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

TEMMUZ 2023

**YETKİLİ MAKAM KARARI İLE TÜRK VATANDAŞLIĞININ
GENEL OLARAK KAZANILMASINDA MİLLÎ GÜVENLİK VE
KAMU DÜZENİ ŞARTI**

Ömer UYSAL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2023

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ömer UYSAL

07.07.2023

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Devletler Özel Hukuku Programı Yüksek Lisans öğrencisi Ömer Uysal tarafından hazırlanan Yetkili Makam Kararı İle Türk Vatandaşlığının Genel Olarak Kazanılmasında Millî Güvenlik Ve Kamu Düzeni Başlıklı tez çalışması 07/07 / 2023 tarih ve saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan: Prof. Dr. Sena Çartoplu Koca	☒	☐
Üye: Doç. Dr. İlper Çağrı Yılmaz	☒	☐
Üye: Doç. Dr. Lale AYHAN İMİRCİ	☒	☐

YETKİLİ MAKAM KARARIYLA TÜRK VATANDAŞLIĞININ GENEL OLARAK
KAZANILMASINDA MİLLÎ GÜVENLİK VE KAMU DÜZENİ ŞARTI
(Yüksek Lisans Tezi)

Ömer UYSAL

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2023

ÖZET

Vatandaşlığın sonradan kazanılması meselesi, muhtelif sebeplere binaen dünya genelinde artan göç hareketleri neticesinde daha da önem kazanmıştır. 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu bünyesinde de vatandaşlığın sonradan kazanılmasına yönelik bir takım düzenlemeler mündemiçtir. Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılması da anılan kanunda yer alan, vatandaşlığın sonradan kazanılması usullerinden birisini teşkil etmektedir. Kanun koyucu, bu usul kapsamında vatandaşlığın kazanılabilmesi için bir dizi şart öngörmüştür. Bu şartlardan birisi, yetkili makam kararıyla vatandaşlığı genel olarak kazanmak için başvuran yabancıya millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından aykırılık teşkil eden bir hâlinin bulunmamasıdır. Bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, vatandaşlık kavramı ile alakalı genel kavramlar ve ilkeler izah edilmiştir. İkinci bölümde ise, millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları tarif edilmeye çalışılmıştır. Yine ikinci bölümde ilgili şartın mevzuattaki düzenlenmesi incelenmiştir. Akabinde üçüncü bölümde ise, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında aranan mezkûr şartın uygulanması bakımından yetkili makam kararları ve buna ilişkin mahkeme kararları esas alınmak suretiyle şartın somutlaştırılması ve değerlendirilmesi yoluna gidilmiştir. Üçüncü bölümün son kısmında ise bahse konu şartın anayasal bakımdan değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bilim Kodu : 51301
Anahtar Kelimeler : Türk Vatandaşlığı, Vatandaşlığın Sonradan Kazanılması, Millî Güvenlik, Kamu Düzeni.
Sayfa Adedi : 123
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Lale AYHAN İZMİRLİ

NATIONAL SECURITY AND PUBLIC ORDER CONDITION FOR GENERAL
ACQUISITION OF TURKISH CITIZENSHIP BY DECISION OF AUTHORIZED
AUTHORITY
(M.S. Thesis)

Ömer UYSAL

HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

July 2023

ABSTRACT

The issue of acquiring citizenship later on has gained more importance as a result of increasing migration movements around the world due to various reasons. Within the scope of the Turkish Citizenship Law No. 5901, there are some regulations for the subsequent acquisition of citizenship. The general acquisition of citizenship by the decision of the competent authority also constitutes one of the procedures for the subsequent acquisition of citizenship in the aforementioned law. The legislator has stipulated a number of conditions for the acquisition of citizenship within the scope of this procedure. One of these conditions is that the foreigner who applies to acquire citizenship in general with the decision of the competent authority should not have a situation that constitutes a contradiction in terms of national security and public order. This study consists of three parts. In the first part, general concepts and principles related to the concept of citizenship are explained. In the second part, the concepts of national security and public order are tried to be described. Again in the second part, the regulation of the relevant condition in the legislation was examined. Subsequently, in the third part, in terms of the implementation of the aforementioned condition sought for the general acquisition of citizenship by the decision of the competent authority, the condition has been embodied and evaluated on the basis of the decisions of the competent authority and the related court decisions. In the last part of the third chapter, a constitutional evaluation of the aforementioned condition is made.

Science Code : 51301
Key Words : Turkish Citizenship, Subsequent Acquisition of Citizenship,
National Security, Public Order,
Page Number : 123
Supervisor : Doç. Dr. Lale AYHAN İZMİRLİ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
1. GİRİŞ	1
2. VATANDAŞLIK KAVRAMI VE HUKUKİ MAHİYETİ	5
2.1. Vatandaşlık Kavramı.....	5
2.1.1. Terminoloji	5
2.1.2. Tanımı	8
2.2. Vatandaşlığın Hukuki Niteliği Hakkında Görüşler.....	11
2.2.1. Sürekli Sadakat Bağı Görüşü	11
2.2.2. Devletle Kişi Arasında Akdedilen Bir Akit Olduğu Görüşü	12
2.2.3. Devletle Kişi Arasında Kurulan Bir Kamu Hukuku İlişkisi Görüşü	13
2.3. Vatandaşlık Hukukunda Genel İlkeler	15
2.3.1. Herkesin Mutlaka Bir Vatandaşlığı Olmalıdır	16
2.3.2. Herkesin Yalnızca Bir Vatandaşlığı Olmalıdır	17
2.3.3. Herkes Vatandaşlığını Değiştirmede Serbest Olmalıdır	17
2.4. Vatandaşlık Çeşitleri	19
2.4.1. Aslî Vatandaşlık.....	19
2.4.1.1. Soy bağı-kan esası.....	20
2.4.1.2. Doğum yeri-toprak esası	20
2.4.1.3. Karma esas	20
2.4.2. Müktesep Vatandaşlık.....	21
2.5. Türk Vatandaşlık Hukukunun Anayasal İlkeleri.....	21

3. YETKİLİ MAKAM KARARI İLE TÜRK VATANDAŞLIĞININ GENEL OLARAK KAZANILMASINDA MİLLÎ GÜVENLİK VE KAMU DÜZENİ ŞARTI.....	29
3.1. Türk Hukukunda Vatandaşlığın Sonradan Kazanılma Hâlleri.....	29
3.1.1. Türk Hukuk Düzeninde Yetkili Makam Kararı İle Vatandaşlığın Genel Olarak Kazanılması.....	32
3.1.1.1. 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'ndan önceki durum	33
3.1.1.2. 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda vatandaşlığın genel olarak kazanılması ve şartları	35
3.1.1.2.1. Ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak	35
3.1.1.2.2. İkamet şartı.....	36
3.1.1.2.3. Yerleşme niyeti	37
3.1.1.2.4. Sağlıklı olmak şartı	38
3.1.1.2.5. İyi ahlâk sahibi olmak	38
3.1.1.2.6. Türkçe konuşabilmek şartı	39
3.1.1.2.7. Geçimini temin edebilecek gelir veya meslek sahibi olmak	39
3.1.1.2.8. Millî güvenlik ve kamu düzeni şartı.....	39
3.2. Millî Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavramları.....	40
3.2.1. Genel Olarak	40
3.2.1.1. Millî güvenlik kavramı	41
3.2.1.2. Kamu düzeni kavramı	42
3.2.1.3. Milli güvenlik ve kamu düzeni mukayesesi.....	48
3.2.2. Kavramların Hukuk Dalları ile İlişkileri ve Vatandaşlık Hukukundaki Yerleri	49
3.3. Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Milli Güvenlik ve Kamu Düzeninin Rolü	55
3.4. Yetkili Makam Kararı ile Vatandaşlığın Genel Olarak Kazanılmasında Aranılan Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Şartı.....	58

	Sayfa
3.4.1. Şartın Genel Olarak Mahiyeti	58
3.4.2. Şartın Kapsamı	60
3.5. Şartın Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikle Birlikte Değerlendirilmesi	62
4. MİLLÎ GÜVENLİK VE KAMU DÜZENİ ŞARTINA İLİŞKİN UYGULAMA VE ŞARTIN ANAYASA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	69
4.1. Şartla İlgili Uygulama ve Bazı Mahkeme Kararları.....	69
4.1.1. Yönetmeliğin 72/5. Maddesi Kapsamında Hapis Cezası Varlığında Verilen Kararlar	72
4.1.2. Genel Ahlakı Aykırılık Bakımından Verilen Kararlar	78
4.1.3. Yabancınn FETÖ/PDY Terör Örgütü ile İrtibatı Olması Nedeniyle Verilen Kararlar.....	81
4.1.4. Türk Vatandaşı Olmak İçin Başvuran Yabancınn Yakınlarının Millî Güvenlik ve Kamu Düzenine Aykırı Hâllerinin Varlığı Dolayısıyla Verilen Kararlar.....	86
4.1.5. Vatandaşlığı Kazanmak İçin Başvuran Yabancınn Aşırı Dini Gruplar ile İlişisine İstinaden Verilen Kararlar	90
4.1.6. Diğer Gerekçelerle Beraber Verilen Kararlar	95
4.2. Şartın Uygulanmasının Anayasa Hukuku Açısından Değerlendirilmesi ..	99
4.2.1. Şartın Uygulanmasının Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı ile İlişkisi....	103
4.2.2. Şartın Uygulanmasının Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti ile İlişkisi	105
4.2.3. Şartın Uygulanmasının Aile Hayatına ve Özel Hayata Saygı Hakkı ile İlişkisi	107
4.2.4. Şartın Uygulanmasının Hak Arama Hürriyeti ve Adil Yargılanma Hakkı ile İlişkisi.....	108
5. SONUÇ	111
KAYNAKLAR	119
ÖZGEÇMİŞ	123

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, aşağıda açıklamaları ile birlikte belirtilmiştir.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
AYM	Anayasa Mahkemesi
BİM	Bölge İdare Mahkemesi
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
c.	Cilt
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
E	Esas
Ed.	Editör
HAGB	Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
İDD	İdari Dava Daireleri
K	Karar
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
m.	Madde
MÖHUK	Milletlerarası Özel ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
No.	Numara
RG	Resmi Gazete
S	Sayı
s.	Sayfa
T	Tarih
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMK	Türk Medeni Kanunu

Kısaltmalar**Açıklamalar****TVK**

Türk Vatandaşlık Kanunu

TVKUYTürk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin
Yönetmelik**UAD**

Uluslararası Adalet Divanı

USA

United States of America

VOL

Volume

YUKK

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. GİRİŞ

Devlet denilen müessesenin kurucu unsur olma veya diğer bir tabirle siyasi iktidar konumunda bulunma niteliğini ihtiva eden egemenlik unsuru, belirli bir toprak parçasına, coğrafi alana sahiplik durumunu içeren ülke unsuru, nihayet bu yapı içerisinde beşeri yönünü oluşturan millet unsuru, uzun yıllardan bu yana devlet teorisi içerisinde devleti teşkil eden öğeler olarak kabul edilmektedir. Devleti teşkil ettiği zikredilen bu unsurlar, günümüzdeki manalarına kavuşana değin muhtelif değişimler geçirmişlerdir. Bilhassa millet unsuru, uzun imparatorluklar çağından ulus devletlerin şekillenmeye başladığı Fransız İhtilali ertesine kadar ve sonrasında farklı görünümler geçirmiştir. Bir devletin egemen olduğu toprak parçası üzerinde yaşayan insan topluluklarının imparatorluk tebaasından millete dönüşümü de bu döneme denk düşmektedir.

Vatandaşlık kavramının, bir hukuki kimlik olarak ihtiva ettiği vasıflara ancak Fransız Devrimi sonrasında kavuşabildiği ve 19. yüzyıldan bu yana dünya genelinde yaşanan gelişmeler nedeniyle görülen modernleşme etkisi ile birlikte, vatandaşlık kavramının da büyük ölçüde değişime uğradığı ve bugünkü manasına kavuştuğu ifade edilmektedir. Sonuç olarak, bugünkü anlamıyla modern devlet teorisinin bir ürünü olarak kabul edilen vatandaşlık kavramının, 19. yüzyıl itibariyle hukuk âlemine girdiği görülmektedir.¹ Ayrıca, vatandaşlık kavramının devletler tarafından hukuki bakımdan ilk defa kanun metinlerinde düzenlenmesi de 18.yüzyıl sonu² ve 19.yüzyıl başlarına tekabül etmektedir. Bu düzenlemeler vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesi hususlarını da kapsamaktadır.³ Keza, hukuk sistemimizde de yine dünya genelindeki bu gelişmelere ve kanunlaşma hareketlerine koşut olacak şekilde 1869 tarihli “Tâbiyet-i Osmaniye Kanunnamesi” kabul edilmiştir.⁴ Nihayetinde günümüzde, modern anlama ve genel kabule göre sosyolojik, tarihi ve siyasi anlamlarından varestesini alarak, hukuki bakımdan devletin unsuru şeklinde nitelendirilen millet unsuru, başka bir anlam kazanmış ve yerini devletlerin kendi hükümlerlik yetkileri ile milletlerarası kurallara muvafık şekilde kazanma ve kaybetme kurallarını belirledikleri vatandaşlık

¹ Bilge, Ö. (2020). “Vatandaşlık Kavramı ve Vatandaşlık Hukukunu Etkileyen Faktörler Hakkında Değerlendirme”, *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 22.(1), 135.

² Hailbronner, K. (2006). *Nationality in Public International Law and European Law*, Amsterdam, 49.

³ Nomer, E. (2022). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, 4.

⁴ Şevval 1285-11 Kanunisani 1284, Takvim-i Vekayi, No:14.

kavramına bırakmıştır. Kısacası, günümüzde devletin beşeri unsuru olan millet unsurunun yerine vatandaşlık kavramı ikame edilmiştir.

Hiç şüphesiz devlet, beşeri unsurunu teşkil eden ve kendisine hukuki bir bağla bağlı olan insan topluluğunu tanımak ve bunlara yönelik tasarrufta bulunmak ister. Nitekim bu durum, devletin egemenlik unsurunun da bir tezahürüdür. Devlet, egemen olmanın mütemmim cüzü olan yetkileri ile egemenlik kudretini kendisine bir bağla bağlı olan insan topluluğu üzerinde kullanır. Bunun yanı sıra, devletin bu tanıma isteği devletin ülkesinde yaşayan, ikamet eden ve fakat kendisine hukuki bir bağla bağlı olmayan kişilerin yani yabancıların tespiti ve vatansızların belirlenmesi açısından da önem arz eder. İnsan topluluğunun hukuki bağının niteliğinin tespiti neticesinde, vatandaşlar ve yabancılar ve dahi vatansızlar bakımından farklı uygulamalar gündeme gelir. Zira yabancıların, vatansızların ve vatandaşın o devlet nezdindeki hukuki durumları itibariyle iç hukuk bakımından sahip olacakları hak ve sorumluluklar manzumesi farklılık arz eder. Bu, hem iç hukuk hem de milletlerarası hukuk bakımından elzemdir. Nitekim milletlerarası hukuk bakımından da vatandaş o devletin diplomatik himayesi veya ülkeye kabul edilme gibi haklardan yararlanırken, yabancılar için bu durum söz konusu olmaz. İlâveten, bu farklılığın neticesinde ve farklılığın sonucu olarak, yabancı ve vatandaş ayrımı gözetilerek, insanlar nezdinde siyasi, sosyolojik ve iktisadi sonuçlar çeşitlilik gösterir. Tüm bu hususlar nazara alındığında, devlet kendisine hukuki bir bağla bağlı olan vatandaşını tanımak ister.

Vatandaşlığın kazanılması aslen ve müktesep olarak iki türdür. Aslen kazanma, doğum anında ve doğum sebebine dayanarak söz konusu olmaktadır. Bu yolla vatandaşlığın kazanılması irade dışı cereyan etmekte ve kişi doğduğu anda ana babasına veya doğuma istinaden vatandaşlığı kazanmaktadır. Aslen kazanmada, vatandaşlığın kazanılmasında kan esası, toprak esası veya karma esas uygulanabilmektedir. Bu hususlara çalışmada etraflıca değinilecektir. Müktesep kazanma, diğer bir deyişle sonradan kazanma ise doğumla meydana gelmeyen ve doğum sebebine dayanmayan vatandaşlık kazanılmasını nitelemektedir. Vatandaşlığın sonradan kazanılması meselesi, göç olgusunun yaygınlaşması ile beraber son yıllarda artış gösteren hukuki başlıklardan biri haline gelmiştir. Yalnızca ülkemizde değil, dünyanın dört bir tarafında cereyan eden sosyal, ekonomik, siyasi ve askeri nedenlerden kaynaklı göç hareketleri neticesinde sonradan vatandaşlık kazanılması

hususu da ülkeler için sosyal bir hadise olmasının yanı sıra hukuki yönü ile de ilgi çekici bir konu başlığı hâlini almıştır. Nüfus hareketlerinin bu denli arttığı bir dünyada, bu hareketin öznesi konumundaki insanların, göç ettikleri, ikamet ettikleri ya da ilişkili oldukları ülke nezdinde vatandaşlık talebinde bulunmaları da gayet doğaldır. Hiç şüphesiz, her ülke, egemenlik alametlerine istinaden herhangi bir kişinin vatandaşlık talebini bir takım şartlara bağlamakta özgürdür. Ülkemizde uygulanan pozitif hukukta da 5901 sayılı kanunda ihtiva olunan vatandaşlığın hangi hallerde ve ne şekilde sonradan kazanılacağına ilişkin hükümler mevcuttur.

Çalışmamızda Türk Vatandaşlık Hukuku esas alınmak suretiyle 5901 sayılı kanunda⁵ vatandaşlığın sonradan kazanılması hâllerinden biri olarak düzenlenen yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bir hal bulunmaması şartı incelenecektir. Evveleminde, ilk bölümde vatandaşlık kavramına ilişkin tanımlar, vatandaşlığın hukuki niteliği, ilgili prensipler ve vatandaşlık türleri tetkik edilecektir. Yine ilk bölümde, vatandaşlığın anayasal tanımı ve anayasadaki vatandaşlık anlayışı izah edilecektir.

İkinci bölümde ise Türk hukukunda vatandaşlığın sonradan kazanılma hâlleri 5901 sayılı kanun esas alınarak açıklandıktan sonra vatandaşlığın genel olarak sonradan kazanılması hususu, kanun koyucunun 5901 sayılı kanunla ihdas ettiği bu tür kazanmada kişinin millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel hâl teşkil etmemesi şartıyla beraber etraflıca irdelenecektir. Doğal olarak bununla birlikte, millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları somutlaştırılmaya çalışılacaktır. Vatandaşlığın kazanılmasında bu şartın nasıl ve ne şekilde uygulandığı ve uygulanabileceği hususları da ayrıca analiz edilecektir.

Üçüncü bölümde ise uygulama neticesinde yargı yoluna taşınan uyuşmazlıkların geniş olarak tetkik edilmesi ile vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel hali bulunmamak şartı hukuki bir çerçeveye oturtulmuş olacaktır. Nihayet, zikredilen şartın uygulanmasının anayasal bakımdan incelenmesi ve değerlendirmesi yapılacaktır.

⁵ RG. 12.06.2009 – 27256. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090612-1.htm>, Erişim Tarihi: 21.03.2023

2. VATANDAŞLIK KAVRAMI VE HUKUKİ MAHİYETİ

2.1. Vatandaşlık Kavramı

Vatandaşlık kavramı literatürde birçok yönden ele alınmakla beraber, bu kavramın somutlaştırılması ve terminolojik bakımdan ele alınmasında fayda bulunmaktadır. Aşağıda yer alan alt bölümlerde bu hususlar izah edilmeye çalışılacaktır.

2.1.1. Terminoloji

Devleti teşekkül ettiren unsurlar kamu otoritesini tesis eden egemenlik, bu otoritenin üzerinde uygulandığı toprak parçasını niteleyen ülke ve beşeri unsur ihtiva eden insan topluluğudur. İnsan topluluğunun mevcudiyeti olmadan, bir devletin varlığından söz etmek mümkün değildir. Devlet, ancak insan topluluğunun varlığı ile devlet olma özelliklerine erişir. Buna istinaden, insan topluluğunun terminolojik olarak ne şekilde niteleneceği, nitelenmesinde hangi ismi alacağı ve bu isimlendirme neticesinde kazanacağı mana önem arz eder. Doktrinde bu terminoloji meselesi, Vatandaşlık Hukuku'nun ayrı bir hukuk dalı olarak temayüz ettiği 19. yüzyıldan bu yana muhtelif şekilde izah edilmeye çalışılmıştır.⁶

Doktrinde vatandaşlık milliyet, tâbiyet, uyruklu, yurttaşlık gibi kavramlarla beraber eş anlamlı olarak muhtelif şekillerde tarif edilmeye çalışılmaktadır.⁷ Her ne kadar vatandaşlık kavramı terminolojik olarak adı geçen nitelemeler ile eş anlamlı olarak kullanılagelse de bu tabirlerin aralarında bir takım farklılıklar bulunmaktadır.

Evvelâ milliyet kavramını ele alacak olursak, öncelikle millet kavramına değinmek gerekir. Millet, müşterek bir ırka mensubiyeti belirten Latince “*Natio*” kavramından gelir.⁸ Fakat günümüzde, sadece bir ırka mensubiyetin milliyet için yeterli olmadığı hususu genel kabul görür. O hâlde millet dil, din, ırk, toprak ve kültür bakımından mütecanis bir topluluğa işaret eder.⁹ Milliyet ise, bir millete ya da devlete dâhil olma durumunu ifade eder.¹⁰ Diğer bir tabirle milliyet, hem devlete ait olma durumunu izah

⁶ Nomer, a.g.e. 2022, 16.

⁷ Göğer, E. (1975). *Türk Tâbiyet Hukuku*, Ankara, 2; Doğan, V, Yılmaz, A. Ç, İzmirli, L. A. (2022). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Ankara, 4; Aybay, R, Özbek, N, Perçin, G. E. (2019). *Vatandaşlık Hukuku*, Ankara, 7.

⁸ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 4.

⁹ Turhan, T, Tanrıbilir, F. B. (2012). *Vatandaşlık Hukuku*, Ankara, 23.

¹⁰ Nongoute, S.T. (2017). *Türk ve Fransız Hukukunda Vatandaşlığın Kazanılması Hallerinin Karşılaştırılması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 14.

eden bir statü hem de kavmi bir gruba üyeliğin niteliğidir.¹¹ Bir başka tanımda ise milliyet, fertlerin mensup olduğu kitleye karşı duydukları bağlılık hissi olarak nitelenmektedir ve bu tanıma göre bir millete mensup fertlerin, o milletin mazisine, istikbaline, lisanına, kültürüne, ülke ve toprağına karşı besledikleri derin, irsîleşmiş bağlılıktır.¹² Nitekim bu tarifler nazara alındığında milliyet, hukuki olmaktan ziyade sosyolojik ve antropolojik bir kavramdır.¹³ Ayrıca milliyet kavramı, bünyesinde mündemiç olan bu sosyolojik ve antropolojik özellikler nedeniyle vatandaşlık kavramından daha da geniş bir anlama sahiptir.¹⁴ Bu sebeple, milliyet kavramı, vatandaşlık kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılsa da vatandaşlık hukukunca himaye edilmez. Bilakis milliyet, başkaca sosyal disiplinlerin konusunu teşkil eder ve teknik olarak hukukî olmayan bir anlam taşır.

İkinci olarak, Vatandaşlık Hukuku kapsamında doktrinde sıkça rastlanılan tâbiyet kavramına baktığımızda ise öncelikle şunu belirtmek gerekir ki bu kavram uyrukluk kavramı ile eş anlam taşımaktadır.¹⁵

Vatandaşlık kavramı ile beraber kullanılagelen tâbiyet kavramının, vatandaşlık ile eş anlam taşıyıp taşımadığı ihtilaflı bir husustur. Bir görüşe göre, vatandaşlık ve tâbiyet aynı manayı taşımaz. Bunlar içerik bakımından farklı kavramlardır. Tâbiyet, vatandaşlık kavramına yüklenen manayı taşımasına rağmen, vatandaşlık tâbiyet kavramına özgü manayı ihtiva etmez. Nitekim vatandaş, ülkedeki hukuk düzenince ihdas edilen tüm haklardan faydalanan gerçek kişileri niteler. Bununla birlikte vatandaşlık, sömürge ahalisini oluşturan ve bir takım haklardan yararlanamayan kişileri kapsamaz. Söz konusu kişiler vatandaş olmayıp tebaadır. Sömürgeleri bulunan devletlerde, ana ülkeye ait gerçek kişiler vatandaş, ana ülke dışındaki yerlerin yerlisi gerçek kişiler tebaa kabul edilir.¹⁶ Vatandaşlık, sadece hukuk düzeninin tanzim ettiği tüm haklara haiz gerçek kişileri ihtiva eder. Bahse konu görüşe göre, tâbiyet ise hem

¹¹ Nongoute, a.g.e. 2017, 14.

¹² Arsal, S. M. (1979). *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*, İstanbul, 79.

¹³ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 4.

¹⁴ Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 7.

¹⁵ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 4, Göğer, a.g.e. 1975, 3., Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 7., Nomer, a.g.e. 2022, 17., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 23., Güngör, G. (2022). *Tabiiyet Hukuku*, Ankara, 1; Erdem, B. (2020). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, 7

¹⁶ Seviğ, M. R. (1947). *Devletler Hususi Hukuku Cilt I Tâbiyet, Yabancılar Hukuku, Kanunlar İhtilafı*, İstanbul, 26.

vatandaşı hem de tebaayı içerir.¹⁷ Bu cümleden olarak, bu görüşe göre tâbiyet vatandaş kavramından daha geniş ve vatandaşlığı da içine alan bir anlam taşımaktadır. Diğer bir görüşe göre ise, tâbiyet ve vatandaşlık kavramları aynı anlama gelir. Buna göre, vatandaşlık ve tâbiyet aynı meselenin iki farklı yüzünü teşkil eder. Vatandaşlık, meselenin iç hukuk boyutunu oluştururken, tâbiyetin ise milletlerarası yönünü oluşturduğu kabul edilir. Yine bu görüşe göre, tüzel kişilerin ve şeylerin bu kurumlar içerisinde tavsif edilmesi mümkün değildir.¹⁸ Bu mesele hakkındaki son görüşe göre ise, tâbiyet kavramı gerçek kişileri, tüzel kişileri ve şeyleri (gemi ve uçaklar) devlete bağlayan bağı ifade ederken, vatandaşlık ise sadece gerçek kişileri devlete bağlayan bağı izah eder.¹⁹ Bu görüş nazara alındığında, tâbiyet kavramı vatandaşlık kavramını da içine alan bir üst müessesedir.²⁰

Ayrıca, vatandaş kavramı yerine sıkça ikame edilerek kullanılan yurttaşlık kavramının vatandaşlık kavramı ile aynı manaya geldiği²¹, vatandaşlığın eş anlamlısı olduğu ve Arapça kökenli vatan kelimesi ile Türkçe –daş eki birleştirilerek oluşturulan vatandaş kelimesinin Türkçe karşılığı olduğu kabul edilir.²²

Türk Vatandaşlık Hukuku terminolojisinde ise, tarihi seyir itibariyle tâbiyet ve vatandaş kavramlarının kullanıldıkları görülür. 1869 tarihli, ilk vatandaşlık kanunu olarak düzenlenen “Tâbiyet-i Osmaniye Kanunu” nda sadece “tebaa” ve “tâbiyet” kavramlarına yer verilmiştir. Buna mukabil, 1929 tarihli 1312 sayılı kanunda²³ ise tâbiyet ve vatandaşlık kavramları birlikte yer almış ve aynı manada kullanılmıştır.

¹⁷ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 4, Göğer, a.g.e. 1975, 3., Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 7., Nomer, a.g.e. 2022, 17., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 23., Güngör, a.g.e. 2022, 1; Erdem, a.g.e., 2020, 7.

¹⁸ Weiss, P. (1956). *Nationality and Statelessness in International Law*, London, 5.

¹⁹ Arat, T. (1970). *Ticaret Şirketlerinin Tâbiyeti*, Ankara, 15; Özman, A. (2006). *Deniz Hukuku 1. Cilt, Kaynaklar, Kişiler, Nesneler, Ulusal Deniz Alanları*, Ankara, 187; Fişek, H. (1959). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Ankara, 9.

²⁰ Güngör, a.g.e., 2022, 1; Erdem, a.g.e. 2020, 7; Berki, O.F. (1963). *Devletler Hususi Hukuku Cilt:1*, Ankara, 16; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 5; Göğer, a.g.e. 1975, 3; Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 12.

²¹ Her ne kadar yurttaş ve vatandaş sözcüklerinin anlam olarak aynı manaya geldiği ve Türk Dil Kurumu tarafından da aynı anlamda izah edildiği genel kabul görse de bu hususla alakalı sözcüklerin etimolojik özelliklerine yönelik farklı anlamlara geldiğini ileri süren görüşler mevcuttur. Bu çalışmada zikredilen sözcükler aynı anlamda kullanılmaktadır.

²² Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 7.

²³ RG. 04.06.1928 - 904.
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc006/kanuntbmmc006/kanuntbmmc00601312.pdf, Erişim Tarihi: 21.03.2023

Mülga 1964 tarihli, 403 sayılı “Türk Vatandaşlığı Kanunu”²⁴ ve mer’i 5901 sayılı kanunda ise yalnızca “vatandaş” tabiri kullanılmıştır.²⁵

Bizce de kabul edilen görüşe göre, tâbiyet ve vatandaşlık kavramları farklı manalar taşır. Tâbiyet, vatandaşlığı da içine alan ve bununla birlikte tüzel kişileri ve şeyleri de kapsayan bir üst kurumdur. Vatandaşlık ise gerçek kişinin devletle hukuki bağına tarif ve izah eden, tâbiyetin aksine sadece gerçek kişileri özne olarak muhatap alan bir yapıdır.

2.1.2. Tanımı

Vatandaşlık, literatürde çok yönlü bir kavram olarak benimsenmiştir. Söz konusu kavrama çeşitli zaviyelerden yaklaşılarak yapılan tanımlar mevcuttur. Yapılan bir izaha göre vatandaşlık sosyopolitik bir kimlik biçimidir.²⁶ Aristoteles’e göre, vatandaşlığın doğası sık sık tartışılan bir konudur; tek bir tanım üzerinde genel mutabakat yoktur.²⁷ Vatandaşlık öte yandan, sosyal bilimlerde kullanılan, genellikle siyasi bir topluluğa aidiyet biçimlerini ve bu aidiyetin getirdiği hakları ifade eden bir terimdir.²⁸

Hukuk bağlamında ise keza vatandaşlığın herkesçe kabul edilen, milletlerarası ya da millî hukuk metinlerinde yer alan, üzerinde mutabık kalınan bir tanımı yoktur. Bu sebeple, vatandaşlık kavramının çeşitli bakış açıları esas alınarak yapılmış muhtelif tanımları mevcuttur.

Birinci tanıma göre vatandaşlık, şeklen belirli bir devlete aidiyeti ya da diğer tabirle devlet ile kişi arasındaki hukuki ilişkiyi belirten ve maddi içeriği itibariyle kişinin vasfı olarak beliren bir hukuki statüdür.²⁹ Diğer bir ifadeyle ise vatandaşlık, devletin tek taraflı, egemenlik hakkını kullanarak, şartlarını ve hükümlerini belirlediği bir hukuki statüyü gerçekleştiren fert ile arasında kurulan hukuki bağıdır.³⁰ Bu tanım,

²⁴ RG. 22.02.1964- 11638. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11638.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023

²⁵ Nomer, a.g.e. 2022, 17.

²⁶ Derek, H.(2007). *Yurttaşlığın Kısa Tarihi*, çev. Meral Delikara Üst, Ankara, 9

²⁷ Derek, a.g.e. 2007, 31.

²⁸ Barbieri, W. A. (1987). *Ethics of Citizenship: Immigration and Group Rights in Germany, USA*, 1998.

²⁹ Nomer, a.g.e 2022, 21; Göğer, a.g.e. 1975, 5; Uluocak, N. (1984), *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, 1., Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 6, Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 4., Nomer, a.g.e. 2022, 19., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 23., Güngör, a.g.e. 2022, 1; Erdem, a.g.e., 2020, 6.

³⁰ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 6., Nomer, a.g.e 2022, 21; Göğer, a.g.e. 1975, 5; Uluocak, N. (1984), *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, 1., Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 4., Nomer, a.g.e. 2022, 19., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 23., Güngör, a.g.e. 2022, 1; Erdem, a.g.e., 2020, 6.

vatandaşlığın iki yönünü de ele alır. İlk olarak, devletin egemen olma vasfından doğan, tek taraflı şekilde koşullarını ve hükümlerini belirlediği bir hukuki ilişkinin kişi ile devlet arasında kurulmasıdır. Bu husus, vatandaşlığın şekli yönüdür. Bu tanıma göre, vatandaşlığın diğer bir yönü ise maddi içeriğidir. Buna göre, devletin hukuk düzenince belirlenmiş olan hakların ve sorumlulukların tümünün oluşturduğu statü vatandaşlığın maddi yönüdür.³¹

İkinci tanım, Milletlerarası Adalet Divanı'nın Nottebohm kararında yer alır. Milletlerarası Adalet Divanı, 1955'te verdiği Nottebohm kararında çifte vatandaşlık hali hakkında karar vermiştir. Dava konusu olayda³², F.Nottebohm isimli kişi doğumdan kaynaklı Almanya vatandaşıdır ve 1905'te Guatemala'ya göç etmiştir. 1939'da Alman vatandaşlığını kaybetmiş ve Lichtenstein vatandaşlığına geçmiştir. Nottebohm'un Lichtenstein ile tek bağı orada yaşayan bir kardeşinin mevcudiyetidir. Lichtenstein vatandaşlığını da oradaki bir belediyeye belli bir miktar para ödeyerek elde etmiştir. Nottebohm'un Guatemala'ya dönmesi akabinde, Guatemala 1941'de Almanya'ya karşı savaş ilan etmiş ve bunun üzerine Nottebohm tutuklanarak mallarına el konulmuştur. Lichtenstein devleti, Guatemala'nın bu tasarrufuna karşı, 1951'de diplomatik koruma amacıyla Milletlerarası Adalet Divanı'na başvurmuştur. Milletlerarası Adalet Divanı, Lichtenstein'in Nottebohm hakkında diplomatik koruma uygulamaya hakkı olabilmesi için bu kimsenin Lichtenstein ile inandırıcı ve fiili bir bağının bulunması gerektiğine karar vermiştir. Nihayetinde, Nottebohm ile Lichtenstein arasındaki vatandaşlık bağının kâğıt üstünde kaldığını, bu nedenle Lichtenstein'in diplomatik koruma uygulayamayacağına karar vermiştir.³³ Milletlerarası Adalet Divanı bu kararında³⁴, vatandaşlığı, "Temelinde bir toplumsal bağlılık vakıası, karşılıklı hak ve görevlerle birlikte gerçek bir varlık, menfaat, ilgi ve duygu dayanışması yatan bir hukuki bağ." olarak tanımlamıştır. Bu tanım, kişinin vatandaş sayılması için sahip olması gereken koşulları gösteren şekli yönü ve kişinin hak ve sorumluluklarını ihtiva eden hukuki statü vasıtasıyla maddi yönüne ilaveten kişinin belli bir devletin halkına diğer devletlerin halklarından daha sıkı bağla

³¹ Göger, a.g.e. 1975, 5

³² <https://www.icj-cij.org/en/case/18> Erişim Tarihi: 14.03.2023

³³ Doğan, İ. (2013). *Devletler Hukuku*, Ankara, 254.

³⁴ <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/18/2676.pdf> Erişim Tarihi: 14.03.2023

bulunması gerektiğini izah eden vatandaşlığın gerçekliği yönünü de belirtmektedir.³⁵ Bu bakımdan, Milletlerarası Adalet Divanı, vatandaşlığın bütün yönlerini göstermek kaydıyla gayet kapsamlı bir tanım yapmıştır.

Bir başka tanıma göre ise vatandaşlık, gerçek kişiyi devlete bağlayan siyasi ve hukuki bağıdır.³⁶ Bu tanım, tâbiyet tanımının içerisinde yer alır. Tâbiyet kavramı izah edilirken “Kişileri ve şeyleri devlete bağlayan hukuki ve siyasi bağ”³⁷ tabiri kullanılır. Bu tanım nazara alındığında, gerçek kişilerden müteşekkil olan vatandaşlık için, gerçek kişiyi devlete bağlayan siyasi ve hukuki bağ ifadesi kabul edilir. Bu tanıma benzer bir tanım olarak da vatandaşlık güncel çalışmalarda “Kişinin belirli bir devlete aidiyetini ifade eden” kavram olarak izah edilmektedir.³⁸ Vatandaşlık, devletin üç unsurundan birisi olan insan topluluğunu teşkil eden bireylerin devletle olan bağlarına karşılık gelen kavramdır.³⁹

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ikinci bölüm beşinci maddede ise vatandaşlık, “Vatandaşlık, kişi ile bir devlet arasındaki hukuksal bağ anlamına gelir, kişinin etnik kökenini göstermez.”⁴⁰ şeklinde tanımlanmıştır. Sözleşmedeki bu tanım ile vatandaşlığın siyasi bağı ikinci plana koyulurken hukuki bağa vurgu yapılmıştır.⁴¹ Bunun nedeni, sözleşmenin millî hukuklar kapsamında kalmayıp milletlerarası nitelik taşımasından ileri gelir.⁴² Sözleşmede kabul edilen ve vatandaşlığın kişinin etnik kökenini göstermeyeceği ilkesi, sözleşmenin hazırlanmasından çok önce Türk hukukunda içerisinde yer almıştır. Nitekim 1961 tarihli Anayasa’da⁴³ yer alan vatandaşlık tanımında bu husus ilk defa açıkça kabul edilmiş⁴⁴, akabinde de yine 1982 tarihli Anayasa’da⁴⁵ da aynen muhafaza edilmiştir.

³⁵ Göğer, a.g.e. 1975, 6., Güngör, a.g.e. 2022, 12., Nomer, a.g.e., 13., Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 4.

³⁶ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 23., Topuzkanamış, Ş. E. (2013). *Vatandaşlık Üstüne Bir Tez*, İstanbul, 7., Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 7., Nomer, a.g.e. 2022, 19., Güngör, a.g.e. 2022, 2., Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 6.

³⁷ Göğer, a.g.e. 1975, 6; Berki, a.g.e. 1963, 15; Güngör, a.g.e. 2022, 2.

³⁸ Topuzkanamış, a.g.e., 2013, 7., Erdem, a.g.e., 2020, 3.

³⁹ Topuzkanamış, a.g.e., 2013, 7.

⁴⁰ <https://rm.coe.int/168007f2c8> Erişim Tarihi: 14.03.2023

⁴¹ Erdem, a.g.e. 2022, 7

⁴² Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 6.

⁴³ RG. 20.07.1961- 334 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023

⁴⁴ “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür.”

⁴⁵ RG. 09.11.1982- 17863 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023

Vatandaşlığın, yukarıda da izah edildiği üzere, üzerinde mutabık kalınmış, genel kabul görmüş bir tanımı mevcut değildir. Bununla beraber, tüm tanımlarda bazı ortak özellikler bulunur. Bu cümleden olarak, millî ve milletlerarası metinler nazara alındığında, vatandaşlığın devlet ile gerçek kişiler arasındaki hukuki ve siyasi bağı gösterdiği ve gerçek kişinin etnik kökenini içermediği rahatlıkla söylenebilir.⁴⁶

2.2. Vatandaşlığın Hukuki Niteliği Hakkında Görüşler

Vatandaşlığın ve tâbiyetin hukuki niteliğine ilişkin olarak konunun tarihi seyri içerisinde çeşitli görüşler dile getirilmiştir. 1789 Fransız İhtilali'ne kadar olan zaman diliminde birey, devlet karşısında herhangi bir hak iddia edemeyen, devlet tarafından bir takım sorumlulukları olan tebaa olarak addolunduğundan ötürü, vatandaşlığın ya da tâbiyetin hukuki niteliği hakkında herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Fransız İhtilali ile beraber, bireyin devlet nezdinde bir takım haklara sahip olduğu kabulünden sonra, vatandaşlığın veya tâbiyetin hukuki niteliğine dair fikirler ortaya çıkmaya başlamıştır. Tarihi süreç itibarıyla, vatandaşlığın hukuki niteliği ile ilintili olarak savunulan görüşleri sürekli sadakat bağı görüşü, devlet ile kişi arasında akdedilen bir akit olduğu görüşü ve devlet ile kişi arasında kurulan bir kamu hukuku ilişkisi görüşü olmak üzere üç ana başlık altında toplamak mümkündür.

2.2.1. Sürekli Sadâkat Bağı Görüşü

Tarihi kökenini ve gelişimini feodal düzende bulan bu görüşe göre vatandaşlık, devletle kişi arasındaki sürekli sadâkat bağına ifade eden, siyasal yönü ağır basan bir bağdır ve bahse konu bu bağ, kişiyi üzerinde doğduğu ve yaşadığı toprağın sahibi olan hükümdara devamlı ve zorunlu bir itaat ve sadâkat borcu altına sokar.⁴⁷ Bu bakımdan, kişinin vatandaşlığını değiştirmek suretiyle bahse konu itaat ve sadakat borcundan kurtulması mümkün değildir.⁴⁸

Bu görüş, özellikle Anglosakson dünyada vücut bulmuş ve hukuk düzenlerini tesir altında bırakmıştır. Bu görüşe göre devlet, kimleri vatandaş olarak kabul edeceğine serbestçe karar verebilir. Diğer bir deyişle devlet, kendi menfaatine göre vatandaşlığın kazanılma ve kaybedilme şartlarını düzenleme yetkisine sahiptir. Mevzubahis görüş,

⁴⁶ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 8; Hailbronner, a.g.m., 35.

⁴⁷ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 8, Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 24., Güngör, a.g.e., 2022, 5.

⁴⁸ Duckett, K. (2000). "The Meaning of Citizenship: A Critical Analysis of Dual Nationality and The Oath of Renunciation", *Immigration & Nationality Law Review*, 21, 719.

geçmişten bu yana muhtelif hukuk düzenlerini etkilemiş ve hâlen de etkilemeye devam etmektedir. Örnek vermek gerekirse, 1948 tarihli İngiliz Vatandaşlık Kanunu’nda ve Anglosakson dünyaya kısa bir süre intisap etmiş olmasına istinaden 1975 tarihli KKTC Vatandaşlık Kanunu’nda devlete sadâkati tesis eden niteliği haiz olan “sadâkat yemini” açık olarak yer almıştır.⁴⁹ Günümüzde ise sadâkat anlayışında doğal olarak yumuşama olmuş ve feodal dönemdeki tesir zayıflamıştır.

2.2.2. Devletle Kişi Arasında Akdedilen Bir Akit Olduğu Görüşü

Vatandaşlığın bir hukuki ilişki, akit olarak belirlenmesinde, bu ilişkiye taraf olan devletle kişi arasında bir bağın kurulduğu tarif edilir.⁵⁰ Bu görüşün ortaya atılmasında, 1789 Fransız İhtilâli sonrasında Jean Jacques Roesseau tarafından çerçevesi çizilen toplumsal sözleşme teorisi etkili olmuştur.⁵¹ Taraflar arasında akdedilen böyle bir sözleşme ile devlet ve birey, karşılıklı olarak borç altına girer.⁵² Bu sözleşme ile devlet, vatandaşlarına kanunlarının himayesini temin eder, onlara siyasi ve medeni haklar tanır; buna mukabil vatandaşlarından kanunlarına riayet etmelerini ister, onları ülkenin savunmasına ve genel sorumluluklara iştirake mecbur kılar.⁵³ Bu teoriye göre, devlet için hak olan vatandaş için vazife, vatandaş için hak olan devlet için vazifedir.⁵⁴

Yalnızca Fransız hukukuna tesir eden bu görüşün ortaya atılmasının esas nedenlerinden birisi, Fransız hukukunda vatandaşlık müessesesinin Medeni Kanun’da mündemiç olmasıdır.⁵⁵ 1927 tarihli Fransa Vatandaşlık Kanunu yürürlüğe girene kadar, vatandaşlıkla ilgili meseleler medeni kanunda ihtiva edildiği için Fransız hukukçuları bu görüşü savunmuşlardır.⁵⁶ Bununla beraber, günümüzde bu görüşü savunmak mümkün değildir ve doktrinde sıklıkla eleştirilmektedir. Zira vatandaşlık bağının özel hukuk bağlamında tarafları devlet ve birey olan bir akit olarak kabul edilmesi halinde “ehliyet” ve “irade” gündeme gelir.⁵⁷

⁴⁹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 8, Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 24.

⁵⁰ Uluocak, a.g.e. 1984, 4., Güngör, a.g.e., 2022, 5., Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 9., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 25.

⁵¹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 9.

⁵² Rousseau, J.J. (2020). *Toplumsal Sözleşme veya Siyasal Hukukun Prensipleri*, çev. Cenap Karakaya, İstanbul 2020, s.40-41.

⁵³ Berki, a.g.e. 1963, 16.

⁵⁴ Berki, a.g.e. 1963, 16.

⁵⁵ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 25.

⁵⁶ Uluocak, a.g.e. 1984, 4., Güngör, a.g.e, 2022, 5., Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e, 2022, 9., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 25., Nomer, a.g.e., 2022, 20.

⁵⁷ Uluocak, a.g.e. 1984, 4., Güngör, a.g.e, 2022, 5., Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e, 2022, 9., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 25., Nomer, a.g.e, 2022, 20.

Evvelâ, bir sözleşmenin geçerli olabilmesi için ehliyetin mevcudiyeti şarttır. Hâlbuki vatandaşlığın doğumla kazanıldığı hallerde ehliyetin rolü yoktur. Çocuk doğmakla vatandaşlığı iktibas etmektedir. Şayet vatandaşlık bağı, özel hukuk bağlamında sözleşme niteliğini haiz olsaydı bunun mümkün olmaması iktiza ederdi.⁵⁸

İkinci olarak ise, sözleşme iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun surette rızalarını beyan ettikleri takdirde, yani irade mevcudiyeti ile tamamlanır. İrade, sözleşmenin geçerlilik şartlarından birisidir. Böyle olmakla beraber, vatandaşlık hukukunda yer alan “vatandaşlığın kaybettirilmesi” veya “vatandaşlığın iptali” ya da “vatandaşlığın doğumla kazanılması” gibi hâllerde kişinin iradesinin herhangi bir önemi yoktur.⁵⁹ Bu gibi iradenin önemsiz olduğu hâllerde devlet, egemen güç olarak üstün konumdadır ve kimlerin hangi şartlar altında vatandaşlığı kazanacağına ya da kaybedeceğine ilişkin kurallar manzumesini serbestçe belirler.⁶⁰

Yukarıda izah edilen sebepler nazara alındığında, vatandaşlığın, devlet ile birey arasında özel hukuk hükümleri çerçevesinde yapılan bir akit ilişkisine dayandığı görüşünün kabulü mümkün değildir.

2.2.3. Devletle Kişi Arasında Kurulan Bir Kamu Hukuku İlişkisi Görüşü

Günümüzde mevcut olan genel kabule göre vatandaşlık, devlet ve kişi arasında tesis edilen bir kamu hukuku ilişkisidir. Bu ilişki, özel hukuk bağlamında meydana gelen bir ilişki değildir ve bu sebepten ötürü taraflar arasında eşitlikten bahsedilemez. Zira devlet, bu ilişkide hâkim konumdadır ve her zaman devletin menfaati gözetilir. Gözetilen menfaatin tek sınırı insan haklarıdır.⁶¹ Devlet, milletlerarası toplum tarafından kabul görmüş, milletlerarası insan hakları metinlerinde ve sair hukuki düzenlemelerde yer alan insan hakları normlarını dikkate almak ve ihlal etmemek kaydıyla, kendi vatandaşlık hukuku kurallarını serbestçe belirler. Bu cümleden olarak, devlet, tek taraflı olarak devlet ile vatandaş arasındaki ilişkiyi düzenlemek yetkisini haizdir.

⁵⁸ Berki, a.g.e. 1963, 17.

⁵⁹ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 25.

⁶⁰ Uluocak, a.g.e. 1984, 4., Güngör, a.g.e., 2022, 5., Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 9., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 25., Nomer, a.g.e., 2022, 20.

⁶¹ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 26, Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 10., Güngör, a.g.e., 2022, 9., Nomer, a.g.e. 2022, 9-10.

Bu anlamda vatandaşlık, devletin egemenlik hakkını kullanarak, tek taraflı olarak, şartlarını ve hükümlerini saptadığı bir hukuki statüyü gerçekleştiren kişi ile devlet arasında kurulan hukuki bağıdır.⁶² Devlet tarafından kamu hukuku niteliğini haiz bu bağ, tek taraflı kurulduktan sonra kişi vatandaş sıfatına erişir. Gerçek kişinin vatandaş sıfatını haiz olması ile birlikte ve bunun sonucu olarak vatandaşlığın maddi ve milletlerarası veçhesi tebarüz eder.

İlk olarak, vatandaşlığın maddi veçhesi olarak ifade edilen husus kişinin hakları ve borçlarıdır. Nitekim kişi ile devlet arasında vatandaşlık bağı tesis edildiği andan itibaren kişi, o devletin kendi vatandaşları için getirmiş olduğu hukuk düzeninin bir muhatabı olur. Kişi, bu andan itibaren vatandaş olduğu devletçe kendisine bahşedilen hakları kullanır ve yine kendisine vatandaş olmanın sonucu olarak yüklenilen borçları da yerine getirmekle mükellef olur.⁶³

İkinci olarak, vatandaşlığın milletlerarası veçhesine ise devletlerin milletlerarası sahada kişisel yetkisini belirleyen bir ölçüt olarak rastlanılmaktadır. Hakikatte asıl olan devletin ülkesel yetkisidir, kişisel yetkisi ikinci planda kalmaktadır. Bununla birlikte, kişisel yetkiyi belirleyen kıstas vatandaşlık olmaktadır. Devletin bu yetkisinin milletlerarası alana yansımaları ise vatandaşın diplomatik koruma hakkından yararlanması, vatandaşın ülkeye kabul zorunluluğu ve suçluların iadesinde vatandaşın iade edilemezliği ilkesi olarak tezahür etmektedir.⁶⁴

Günümüzde de vatandaşlığın hukuki niteliği itibariyle devletle kişi arasında kurulan bir kamu hukuku ilişkisi olduğu görüşü kabul görür. Benzer şekilde, Türk hukuk düzeninde de vatandaşlık kamu hukuku niteliğini taşır.⁶⁵ 1961 ve 1982 Anayasalarında vatandaşlık, siyasi haklar ve ödevler kısmında düzenlenmiştir. Vatandaşlık hukukunun kamu hukuku niteliğini haiz hususları dikkate alındığında, devlet, tek taraflı olarak, insan hakları ile ilgili meseleleri ihlal etmemek ve uymak kaydıyla, diğer devletlerin egemenlik haklarına saygılı olmak şartıyla, vatandaşlık hukuku alanında, kendi menfaatlerini üstün görmekle ve egemenlik ya da başka bir deyişle hükümlerlik yetkilerine müsteniden düzenleme yapma, kural koyma veya kaldırma serbestisine

⁶² Göger, a.g.e. 1975, 6, Uluocak, a.g.e. 1984, 6., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 26, Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 10., Güngör, a.g.e., 2022, 9., Nomer, a.g.e. 2022, 9-10.

⁶³ Topuzkanamış, a.g.e., 2013, 8.

⁶⁴ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 27, Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 10.

⁶⁵ Nomer, a.g.e. 2022, 28.

sahiptir. Ancak devlet, bu düzenlemeleri yaparken sosyolojik gerçekleri göz ardı etmemelidir; aksi hâlde yapılan düzenlemenin milletlerarası platformda herhangi bir geçerliliği olmaz.⁶⁶

Tüm bu açıklamalardan sonra vatandaşlığı, “Devletin tek taraflı, egemenlik hakkını kullanarak, şartlarını ve hükümlerini tespit ettiği bir hukuki statüyü gerçekleştiren kişi ile devlet arasında tesis edilen bir hukuki bağıdır.” şeklinde tarif etmek mümkündür.

2.3. Vatandaşlık Hukukunda Genel İlkeler

Hiç şüphesiz ki her egemen devlet, vatandaşlık bağı, kimlerin kendi vatandaşı olduğunu ve kimlerin vatandaşlığı kazanacağını hukuk düzeninde hükümler getirmek suretiyle serbestçe tayin edebilmektedir; meğerki bu hükümler insan haklarına, milletlerarası sözleşmelere, milletlerarası uygulamaya ve vatandaşlık alanındaki genel ilkelere aykırı olsun.⁶⁷

Devletlere, vatandaşlık hukuku konusunda düzenleme getirirken söz konusu ilkelere uymaları tavsiye edilir. Devletlerin pozitif hukukta düzenleme yaparken bu ilkelere uyma zorunluluğu yoktur. Bu ilkeler hukuki nitelikleri itibarıyla zorlayıcı değildir. Söz konusu ilkeler, milletlerarası hukuk sahasında tavsiye edici, direktif niteliğindedir ve kural olarak pozitif niteliği sahip değildir. Bu ilkeler, ekseriyetle vatandaşlık hukukunun genel ilkeleri ya da direktif ilkeleri olarak tarif edilir.⁶⁸ Her ne kadar pozitif hukukun bir parçası olmasalar da devletlerin düzenleme yaparken bu ilkelere uymaya çalışmaları esas olandır.⁶⁹

Aşağıda ele alınacak “herkesin mutlaka bir vatandaşlığı olmalı, herkesin yalnızca bir vatandaşlığı olmalı, herkes vatandaşlığını değiştirmede serbest olmalı” şeklindeki vatandaşlık hukukunun genel ilkeleri, olması gerekeni izah eder. Diğer bir tabirle, bu ilkeler birer pozitif milletlerarası hukuk kuralı olmayıp, milletlerarası toplumun ihtiyaçlarından ortaya çıkmış ve yargı kararlarına dayanak teşkil etmiş olan kaideler bütünüdür ve devletler için rehber olma niteliğini haizdirler.⁷⁰

⁶⁶ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 11.

⁶⁷ Nomer, a.g.e. 2022, 5, Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 29, Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 24, Erdem, a.g.e. 2022, 5.

⁶⁸ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 29., Nomer, a.g.e. 2022, 5, Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 24, Erdem, a.g.e. 2022, 5.

⁶⁹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 24., Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 29.

⁷⁰ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 30., Nomer, a.g.e. 2022, 7., Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 26. Güngör, a.g.e. 24.

2.3.1. Herkesin Mutlaka Bir Vatandaşlığı Olmalıdır

Bahse konu ilke, hem her kişinin vatandaşlığa sahip olmasını hem de vatansızlık hâllerinin bertaraf edilmesi maksadına matuf önlemlerin alınmasını izah etmektedir.⁷¹ Milletlerarası hukukta, hiçbir devletin hukukuna göre vatandaş olarak kabul edilmeyen kişiye vatansız adı verilmektedir.⁷² Benzer şekilde, Türk hukukunda da 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda⁷³ da vatansızlık “ Hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişi ” şeklinde tarif edilmiştir. Bu ilkeye göre, kişinin vatansızlık hâli hem birey hem de devlet tarafından istenmeyen bir durum teşkil etmektedir. Zira devletler, kendilerinin beşeri unsurunu teşkil eden topluluğu tanımak isterlerken, bireyler açısından da kendisinden koruma ve hak talep edeceği bir devletin bulunduğunu bilmeleri bakımından önem arz etmektedir.⁷⁴ Buna binaen, vatansızlığın bertaraf edilmesine ve herkesin mutlaka bir vatandaşlığı olmasını ihtiva eden ilkeye ilişkin olarak milletlerarası metinlerde de buna istinaden hükümler düzenlenmiştir.

Nitekim 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ndeki⁷⁵ “Herkesin bir vatandaşlığa hakkı vardır” şeklindeki 15. maddede düzenlenen hüküm ile bu ilke teyit edilmiştir. Keza zikredilen ilkeye yönelik olarak ve destekleyici mahiyette Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi 4. maddede “Herkesin vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır.” şeklinde düzenleme mevcuttur.

Her ne kadar söz konusu direktif ilke, milletlerarası metinlerde yer almış ve buna yönelik milletlerarası hukukta destekleyici bir davranış biçimi geliştirilmiş ise de vatansızlık hâli tam manasıyla önlenememiştir. Devletler, vatandaşlık hukuku düzenlerinde bu ilkeyi görmezden gelebilmektedirler. Bu sebepten dolayı da vatansızlık hâlleri devam etmektedir. Bu nedenle, vatansızlığın önlenmesine yönelik olarak zaman zaman önleyici antlaşmalar devletlerce kabul edilmiştir.⁷⁶

⁷¹ Nomer, a.g.e. 2022, 7. Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 30., Nomer, a.g.e. 2022, 7., Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 26. Güngör, a.g.e. 24.

⁷² Güngör, a.g.e. 2022, 23.

⁷³ RG. 11.04.2013-28615. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

⁷⁴ Nomer, a.g.e. 2022, 26; Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 31; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 26.

⁷⁵ RG. 27.05.1949- 7217 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7217.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

⁷⁶ Bkz; Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.

2.3.2. Herkesin Yalnızca Bir Vatandaşlığı Olmalıdır

Herkesin sadece bir vatandaşlığa sahip olma ilkesi, çifte veya çok vatandaşlık hâllerinin önlenmesine yöneliktir. Çifte veya çok vatandaşlık hâllerinde, bir kimseyi, aynı zaman diliminde, birden fazla devlet kendi vatandaşı olarak kabul etmektedir.⁷⁷

Bir kişinin, birden fazla devletin vatandaşı olması durumu muhtelif şekillerde ortaya çıkar. Örneğin, ana ve babanın farklı devlet vatandaşı olmaları veya yabancı ile evlenme gibi hâllerde, vatandaşlık kazanılmasının kanuni kabul edilmesi çifte veya çok vatandaşlık durumlarının ortaya çıkmasına sebep olur. Devletler de bazı durumlarda kendi menfaatleri icap ettiğinde çifte vatandaşlığa müsaade eder. Örneğin, Türk Vatandaşlık Kanunu 21. maddede düzenlenen “Türk Vatandaşlığının Seçme Hakkı ile Kazanılması” buna örnek olarak gösterilir.

Herkesin yalnızca bir vatandaşlığı olmalıdır ilkesi olarak adlandırılan ve çok vatandaşlığın önlenmesi amacını taşıyan söz konusu durum bugünkü milletlerarası hukuk sahasında bir ilke ya da hedef olmaktan çıkmıştır.⁷⁸ Tatbikatta, bu ilkenin uygulanabilirliği sorgulanmaya başlanmış ve vatandaşlığın kazanılması ya da kaybedilmesi gibi hâllerde kişinin mevcut vatandaşlığını terk etmesi şart olarak aranmaktan çıkmaya başlamıştır.⁷⁹ Zira göç hareketlerinin ve küresel ilişkilerin bu denli artış gösterdiği bir dünya düzeninde çok vatandaşlığın önlenmesi artık göz ardı edilmektedir. Keza Avrupa Vatandaşlık Antlaşması’nda yer alan hükümler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, çifte ya da çok vatandaşlık meselesi milletlerarası hukuk alanında bir gerçeklik olarak kabul edilmiştir.⁸⁰ Çifte vatandaşlık sayısındaki artış ve devletlerin çok vatandaşlık ile ilgili tutumunun değişmesi geleneksel vatandaşlık algılamalarında değişime vücut vermektedir.⁸¹

2.3.3. Herkes Vatandaşlığını Değiştirmede Serbest Olmalıdır

Bu ilke, günümüzde insan hakları kavramı içerisinde sayılmaktadır. Bir kişi, başka bir devletin vatandaşlığını kazanmak isterse, bu husus devletler tarafından engellenmemelidir. Bu ilke, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel

⁷⁷ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 27.

⁷⁸ Nomer, a.g.e. 2022, 8.

⁷⁹ Nomer, a.g.e. 2022, 8.

⁸⁰ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 27.

⁸¹ Spiro, P.(2011). “A New International Law of Citizenship”, *The American Journal of International Law*, 105(4), s.695.

Beyannamesi'nde de yer almaktadır. Metne göre bu ilke, “Her ferdin bir uyrukluk hakkı vardır. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan ve uyrukluğunu değiştirmek hakkından mahrum edilemez.” şeklinde 15. maddede izah edilmiştir. Zikredilen ilke aynı zamanda, vatandaşlığın artık zorunlu ve sürekli bir sadâkat bağı olmadığı görüşünü de teyit etmektedir.⁸²

Kişi, kendisine tanınan bu hakkı kullanarak, vatansız kalmayı tercih edemez. Dolayısıyla, bu ilkeye getirilen genel sınır, kişinin vatansız kalmamasıdır.⁸³ Benzer şekilde Türk Vatandaşlık Kanunu 25. maddede düzenlenen “Türk Vatandaşlığından Çıkma” hususu da bir takım şartlara bağlanmıştır. Buna göre, kişinin vatandaşlıktan çıkabilmesi için öncelikle kişinin başka bir devlet vatandaşlığını kazanmış ya da kazanacak olması ve herhangi bir suç veya askerlik hizmeti nedeniyle aranılan kişilerden olmaması ile hakkında mali ve cezai tahdit bulunmaması gerekir.⁸⁴ Bu şartların varlığına ek olarak yetkili makamın kararı da aranır.

Bu üç genel direktif ya da ilkenin yanı sıra, vatandaşlık konusunda kanun koyma yetkisini sınırlayıcı niteliği haiz, doktrinde ileri sürülen başkaca görüşler de mevcuttur. Örnek vermek gerekirse, “Diğer devletlerin egemenliğine ve haklarına saygı”, “Hakkın kötüye kullanılmaması”, “Hüsnüniyet ilkesi”, “Makul ölçülere bağlı kalmak zorunluluğu”, “Milletlerarası toplumun menfaatlerini zedelememek zorunluluğu” gibi hususlar sayılabilir.⁸⁵ Keza pozitif geçerliliği olmayan direktif ilkelere ilaveten Milletlerarası Adalet Divanı'nın Nottebohm kararı ile benimsenmiş bir ilke daha mevcuttur. Bu ilke “Vatandaşlığın gerçekliği ilkesi”dir. Bu ilke, Milletlerarası Adalet Divanı'nın 1955 tarihli kararında pozitif hukukta geçerlik kazanmıştır. Bu ilkeye göre, birden fazla devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişinin vatandaşlığı hususunda ihtilaf çıkması hâlinde, kişinin bu devletlerden hangisi ile daha sıkı, yakın ilişkisi bulunduğu tespiti akabinde vatandaşlığı bu ülke lehine belirlenir ve kişi bu devletin vatandaşı kabul edilir.⁸⁶

⁸² Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 33.

⁸³ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 28.

⁸⁴ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 33.

⁸⁵ Nomer, a.g.e. 2022, 10.

⁸⁶ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 25; Nomer, a.g.e. 2022, 10; Güngör, a.g.e., 2022, 13; Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 5.

2.4. Vatandaşlık Çeşitleri

Vatandaşlığın çeşitleri, gerçek kişiler bakımından vatandaşlığın kazanılması türleri olarak addolunmakta; aslî vatandaşlık ve müktesep diğer bir tabirle sonradan kazanılan vatandaşlık olarak ikiye ayrılmaktadır.⁸⁷ Vatandaşlık genel olarak doğumla (aslî) ya da doğumdan sonra (müktesep) kazanılabilmektedir.

2.4.1. Aslî Vatandaşlık

Aslî vatandaşlık, kişinin doğumu anında ve doğumu dolayısıyla kazandığı vatandaşlıktır.⁸⁸ Aslî vatandaşlığın kazanılmasında doğum anı en önemli yeri işgal etmektedir. Zira aslî vatandaşlığın kazanılmasında kıstas alınan olay doğum anıdır.

Aslî vatandaşlık kanundan doğmaktadır ve bu sebepten ötürü aslî vatandaşlığın kazanılmasında herhangi bir yetkili makamın vatandaşlık kazandırıcı kararına gerek yoktur.⁸⁹ Kişi, kanunda zikredilen şartları taşıdığı takdirde doğumla birlikte vatandaşlığa hak kazanır.⁹⁰

Aslî vatandaşlık, soy bağı (kan esası) ve doğum yeri (toprak) esasına göre elde edilebilir. Soy bağı esasında çocuğun doğduğu ülke önem taşımaz, çocuk ana ve baba ya da bunlardan birisinin vatandaşlığını kazanır. Doğum yeri esasında ise çocuk, ülkesinde doğduğu devletin vatandaşlığını elde eder. Devletler, kendi menfaatlerini göz önünde tutarak bu esaslardan birini tercih eder. Bu tercih hususunda devletlerin göç politikaları etkili olur.⁹¹ İçer göç alan devletler, göç eden kişilerin ülkede doğan çocuklarının vatandaşlık kazanmasını arzu ediyorlarsa, doğum yeri ya da toprak esasını, aksi düşüncedelerse kan ya da soy bağı esasını kabul eder; dışa göç veren devletler ise, göç eden kişilerin yabancı ülkede doğan çocuklarının kendi vatandaşlığını kazanmasını istiyorlar ise soy bağı esasını, aksi durumda ise doğum yeri esasını kabul eder.⁹²

Aslî vatandaşlık soy bağı ve doğum yeri esasına göre kazanılabilmekteyken, bu yöntemlerden yalnızca birisinin keskin şekilde uygulanmasının doğurduğu sorunların

⁸⁷ Berki, a.g.e., 1975, 19; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 28.

⁸⁸ Nomer, a.g.e. 2022, 52; Berki, a.g.e., 1975, 19; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 29; Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 27.

⁸⁹ Berki, a.g.e. 1975, 19; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 29.

⁹⁰ Nomer, a.g.e. 2022, 53.

⁹¹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 29.

⁹² Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 29.

bertaraf edilmesi amacıyla, her iki yöntemin de uygulandığı karma esas da devletler tarafından kabul görmektedir.

2.4.1.1. Soy bağı-kan esası

Soy bağı esası biyolojik ve doğal bir ilişkiye müsteniden vatandaşlığın kazanılmasını öngörmektedir.⁹³ Bu biyolojik rabıta doğum yoluyla teşkil olunmaktadır. Soy bağı esası, kişinin doğumu dolayısıyla tabii soy bağı, diğer bir ifadeyle kan ile bağlı olduğu ana veya babasının veya her ikisinin vatandaşlığını kazandığı durumu teşkil etmektedir.⁹⁴ Bu esasta, doğumun nerede gerçekleştiğinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Soy bağı esası yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında dikkat edilecek husus ise tabii soy bağının hukuki soy bağına dönüşmüş olmasıdır. Zira tabii soy bağının hukuki soy bağı hâline gelmesiyle vatandaşlık kazanılabilmektedir.⁹⁵ Dolayısıyla, her ne kadar kan bağı ya da tabii soy bağı mevcut olsa da hukuki soy bağı mevcut değilse vatandaşlık kazanılamaz.

2.4.1.2. Doğum yeri-toprak esası

Toprak esası vasıtasıyla aslî vatandaşlığın kazanılmasında, adından da anlaşılacağı üzere, kişinin ana babasının vatandaşlığının herhangi bir önemi yoktur. Ana baba vatandaşlığı her ne olursa olsun, çocuk doğduğu ülkenin vatandaşlığını kazanır. Burada önemli olan soy bağı değil, kişinin doğduğu yerdir.

2.4.1.3. Karma esas

Soy bağı ya da doğum yeri esasının uygulanmasında meydana gelen sorunların bertaraf edilmesi amacıyla aslî vatandaşlığın kazanılmasında devletler, bu iki esasın birlikte uygulandığı karma esas da kabul etmeye başlamışlardır.⁹⁶ Karma esasta kan esasının mı yoksa doğum yeri esasının mı üstün olduğu ve hangisine öncelik tanınacağı devletlerin tercihinde olan bir serbestidir.⁹⁷ Bu tercih, genellikle devletlerin siyasi tercihleri dolayısıyla oluşur. Örneğin, Türk hukukunda aslî vatandaşlığın kazanılmasında karma esas kabul edilmiştir. Bu sistem içerisinde soy bağı esasına

⁹³ Berki, a.g.e. 1975, 19.

⁹⁴ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 27.

⁹⁵ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 30.

⁹⁶ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 30.

⁹⁷ Berki, a.g.e. 1975, 22.

öncelik tanınır. Nitekim çocuğun doğum yeri esasına göre vatandaşlık kazanmasının ön şartı soy bağı esasına göre vatandaşlık kazanamaması durumudur.⁹⁸

2.4.2. Müktesep Vatandaşlık

Müktesep vatandaşlık, kişinin doğumundan sonra ve doğum olayı dışındaki başka bir sebebe dayanarak kazandığı vatandaşlığa verilen isimdir.⁹⁹ Müktesep vatandaşlığa yol açan sebepler muhtelifdir. Çeşitli sebeplerden doğabilir. Bu sebepler, kişinin iradesi, yetkili makam kararı ya da hukuki işlemin kanuni sonucu veya milletlerarası sözleşmeler vasıtası ile doğar.¹⁰⁰ Müktesep vatandaşlık hâllerine, kişinin iradesi, evlenme, evlat edinme, arazi terk ve ilhâkı, ahali mübadelesi gibi durumlar örnek verilebilir.

Bu yolla kazanılan vatandaşlık geçmişe etkili değildir.¹⁰¹ Vatandaşlığın kazanıldığı an, vatandaşlık değişikliğine yol açan işlemin tamamlandığı andır. Genelde vatandaşlık kanunlarında vatandaşlığın hangi andan itibaren hüküm ve sonuçlarını doğuracağı düzenlenir.¹⁰² Kişi o andan itibaren vatandaştır ve müktesep vatandaşlık da aslî vatandaşlık gibi süreklidir.¹⁰³

2.5. Türk Vatandaşlık Hukukunun Anayasal İlkeleri

Türk hukuk tarihinde vatandaşlık hukuku alanında ilk düzenleme Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılmıştır. Bu düzenlemenin muhteviyatına bakmadan önce, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki yaşayan insan topluluğunun ne şekilde vasıflandırıldığını izah etmekte fayda vardır. Osmanlı Devleti'nde yaşayan ve bu devletin uyruğu sayılan insanlar Müslüman olup olmamalarına göre farklı statülere sahiplerdi.¹⁰⁴ Osmanlı ülkesi tebaası Müslüman ve Zımmî¹⁰⁵ olarak ikiye ayrılmıştı.¹⁰⁶

⁹⁸ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 30

⁹⁹ Berki, a.g.e. 1975, 23.

¹⁰⁰ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 28.

¹⁰¹ Nanyonga, S. (2017). *Türk ve Uganda Vatandaşlık Hukukunda Vatandaşlığın Kazanılması*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 16

¹⁰² Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 29.

¹⁰³ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 55.

¹⁰⁴ Polat, E.G., (2011). "Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı", *Ankara Barosu Dergisi*, 2011(3), 134.

¹⁰⁵ Sözlükte "bir kimsenin yüklendiği, ödemeye mecbur olduğu borç, alacak; himaye, sahip çıkma; antlaşma, ahid" anlamlarındaki zimmet kökünden gelen zimmî (çoğulu zimem) "kendisine güvence verilen, koruma altına alınan kişi" demektir. İslâm ülkesinde (dârü'lislâm) vatandaş olarak müslümanlarla beraber yaşayan başka din mensuplarına zimmî yanında ehl-i zimme de (ehlü'z-zimme) denilir. Bkz: <https://islamansiklopedisi.org.tr/zimmi>

¹⁰⁶ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 32; Polat, a.g.m., 2011, 134;

Zimmiler askerlik yapamaz, ancak buna karşılık cizye adı altında bir vergi öderlerdi ve ayrıca zimmilerin Müslüman halkla tamamen eşit statüde olmadıkları, giyimleri, evleri, ibadet yerleri gibi İslam anlayışından farklılaşan konularda devletin belirlediği bazı kurallara tabi olmaları gerekirdi.¹⁰⁷ 19. yüzyılın başında vuku bulan Napolyon Savaşları neticesinde egemenlikleri zedelenen çok uluslu imparatorlukların restorasyonu, kısa bir süre sonra peşi sıra cereyan eden halk hareketleri ve devrimler ile birlikte akamete uğramıştır. Avrupa’da yaşanan bu siyasi hareketler ile beraber uzun süredir yenileşme politikası güden Osmanlı İmparatorluğu’nda da bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Tanzimat ve Islahat Fermanları vasıtasıyla özellikle Osmanlı tebaasının vasıflandırılması köklü bir değişikliğe uğramıştır. Şöyle ki, bu dönemde Osmanlılık düşüncesi galebe çalmış ve tebaa “Osmanlı” olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu sayede gayrimüslimler ile müslüman tebaa arasındaki eşitsizliğin bertaraf edilmesi ya da bir başka deyişle eşitliğin sağlanması amaçlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğunda ve Türk hukuk tarihinde vatandaşlık hukuku alanında ilk düzenleme 23 Ocak 1869 yılında kabul edilen Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi’dir. Bu kanunname bir zorunluluk sonucu doğmuştur.¹⁰⁸ Şöyle ki, gayrimüslim Osmanlı tebaası, kapitülasyonlardan faydalanmak amacıyla Osmanlı’nın ayrıcalık belirlediği devlet vatandaşlığına geçiyor ve ülke muafiyetlerden yararlanmak istiyordu. Karşılaşılan bu durum sebebiyle, vatandaşlık hukuku hususunda ilgili kanunların kabul edilmesinin gerekli olması zorunluluğundan yola çıkılarak bu Nizamname düzenlemiştir.¹⁰⁹ Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, Osmanlı uyrukluğunun kazanılmasında kural olarak kan bağı ilkesini benimsemiştir. Kanunnamenin 1. maddesine göre anne veya babası Osmanlı uyruğundan olanlar Osmanlı uyruğu sayılmaktaydılar. Kanunname’nin 2. maddesine göre ise bazı durumlarda toprak ilkesi de Osmanlı uyrukluğunun kazanılmasında başvurulmuş bir yöntemdi. Bunun için Osmanlı ülkesinde doğan çocukların erginliğe erişmelerinden başlayarak üç yıl içinde Osmanlı uyruğunu elde etmek için istemde bulunmaları gerekmekteydi. Kanunnamenin 9. maddesi ise, Osmanlı ülkesinde ikamet eden herkesi Osmanlı

¹⁰⁷ Polat, a.g.m., 2011, 134.

¹⁰⁸ Polat, a.g.m., 2011, 135; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 32.

¹⁰⁹ Eyyubova, G. (2022). *Türk ve Azerbaycan Hukukunda Vatandaşlığın Kazanılması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 6.

uyruğu sayarak yabancı uyruklu ileri sürülmesinin önüne geçme amacı taşımaktaydı. Bu maddeye göre, yabancı bir devletin uyruğu olduğunu iddia edenler bunu kanıtlamak durumundaydı.¹¹⁰ Kanunnameden yedi yıl sonra kabul edilen 1876 Anayasası’nda da kanunnamenin sistematığına benzer bir sistem kabul edilmiş ve vatandaşlığa ilişkin hususa yer verilmiştir. Buna göre, “*Devlet-i Osmaniye tabiiyetinde bulunan efradın cümlesine herhangi bir din ve mezhepten olur ise olsun bila istisna Osmanlı tabir olunur ve Osmanlı sıfatı kanunen muayyen olan ahvale göre istihsal ve iza edilirdi*” ibaresinden din ve mezhep farkı gözetilmemesi ve uyrukluğun kazanılması ve kaybedilmesinde keyfi uygulamalardan uzak durulmasının kabul edildiği anlaşılmaktadır.¹¹¹

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde, yukarıdaki paragrafta zikredilen kanunnamedeki tabiiyet ifadesinin yerini vatandaş lafzının aldığı rahatlıkla görülür.¹¹² 1924 Anayasası 88. maddede vatandaşlık “*Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle Türk ıtlak olunur.*” şeklinde izah edilmiştir. Aşağıdaki kısımda görüleceği üzere, 1961 ve 1982 Anayasalarından farklı olarak “Bu kimseler Türk’tür” denmemiş, Türk şeklinde bir adlandırmanın uygun kabul edildiği belirtilmiştir.¹¹³ Ayrıca, Anayasa’nın vatandaşlar arasında dinsel ve ırksal farklılıkların olduğunu kabul ettiği, ancak “Türklük” sıfatının dinsel ve ırksal bir anlam taşımadığı kabul edilmektedir.¹¹⁴ Yine, tanımdaki ahali sözcüğü millet kavramının tersine toplumdaki farklılıklara işaret etmektedir.¹¹⁵ Zira millet kavramı bölünmez bir bütün olarak kendisini oluşturan insan topluluğundan ayrı bir anlam taşır.¹¹⁶ İlâveten, Cumhuriyet dönemindeki yeni Anayasa ile birlikte 1869 tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, Cumhuriyetin ilanından sonra 5 yıl daha yürürlükte kaldıktan sonra, 23 Mayıs 1928 tarih ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun¹¹⁷ kabulü ile yürürlükten kalkmıştır. Yeni kanun, kan bağı ilkesine ek olarak toprak ilkesine de yer vermiş, Türkiye’de doğup anası babası belli

¹¹⁰ Polat, a.g.m., 2011, 135; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 32; Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 61.

¹¹¹ Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 62.

¹¹² Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 62.

¹¹³ Polat, a.g.m., 2011, 144.

¹¹⁴ Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 62; Polat, a.g.m., 2011, 144.

¹¹⁵ Karaman, E. (2018). “Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları’nda Vatandaşlık Tanımı”, *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(7), s. 241-254.

¹¹⁶ Karaman, a.g.m. 2018, 243.

¹¹⁷ 1312 sayılı kanun 1964 yılında 403 sayılı kanun ile mülga hâline gelmiştir. Bu bölümde Türk Vatandaşlık Hukuku’nun Anayasal çerçevesi kısaca izah edildiğinden 403 sayılı ve vatandaşlıkla alakalı yürürlükten kalkmış olan diğer kanunların tetkiki yapılmamıştır.

olmayan veya bunlardan biri vatansız olan çocukları da Türk vatandaşı saymıştır. Bu durum, kanunun, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki nüfus azlığı nedeniyle olabildiğince çok kişiye Türk vatandaşlığı verme eğiliminde olduğu anlamına gelmektedir.¹¹⁸

Dünya üzerindeki devletlerin çoğu kendi anayasalarında vatandaşlığa ilişkin hükümlere yer vermektedirler. İlaveten, bu devletlerde vatandaşlığın kazanılmasına ve kaybına ilişkin genel niteliği haiz hükümler de anayasal bağlamda düzenlenmektedir. Öte yandan, bazı devletler ise bu doğrultuda bir düzenleme yoluna gitmeyip, bu görevi yasama organına bırakmışlardır.¹¹⁹ Türk hukuk düzeninde vatandaşlık ise, önceki paragraflarda da görüldüğü üzere 1876'daki ilk anayasal tecrübeden itibaren anayasal bağlamda düzenleme konusu edilmiştir.

Türk vatandaşlık hukukunun anayasal ilkeleri, 1982 Anayasası'nın 66. maddesinde yer almaktadır ve söz konusu metin 1961 Anayasası'ndan aynen iktibas edilmiştir. Bu maddede yer alan hükümler vatandaşlık hukukumuzun anayasal ilkelerini teşkil eder. Bu maddeye göre;

“Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk'tür.

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.”

İlk fıkradaki “Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür” hükmü, vatandaşlığın hukuki bir bağ olma özelliğini ortaya koyar ve 66. maddenin yer aldığı dördüncü bölümün başlığının siyasi haklar ve ödevler olduğu da dikkate alındığında, Türk vatandaşlığının aynı zamanda siyasi bir bağ olduğu da kabul edilmektedir.¹²⁰ Bu tanıma göre, vatandaşlar arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın herkesin eşit

¹¹⁸ Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 64; Polat, a.g.m., 2011, 143.

¹¹⁹ Williams, S.(2009). *Constituting Equality Gender Equality and Comparative Constitutional Law*, Cambridge University Press, USA, s.295.

¹²⁰ Güngör, a.g.e. 2022, 53; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 15, Nomer, a.g.e. 2022, 59-60.

statüde Türk olduğu kabul edilmiştir. Bu madde hükmü gereği, Türk hukukunda ırk, dil, din, mezhep, soy ve felsefi esaslara dayalı vatandaşlık tanımları yer bulmamaktadır. Söz konusu fıkradaki Türk tanımı, Türkiye Cumhuriyeti devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olanları ifade etmekte olup, hukuki bir tanımlama teşkil etmektedir.¹²¹ Bu bakımdan Anayasa'daki Türk tanımı, her türlü ırki, dini, felsefi ve sair mefhumlardan varestedir.¹²² Anayasa'daki Türk tanımı, keza sınıf farklılıkları, bölge özellikleri, etnik kimlik ve sair benzer hususlardan bağımsızdır, Anayasal bir kavram olarak zikredilir, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının adı olmasından başka bir ırki anlam taşımaz.¹²³

Bu noktada, ilk fıkradaki vatandaşlık tanımı bağlamında literatürde uzun zamandır tartışılabilen anayasal vatandaşlık kavramına değinmekte fayda vardır. Anayasal vatandaşlık kavramı, ilk kez Almanya'da ortaya atılmıştır.¹²⁴ Aslında, Alman literatüründe anayasal yurtseverlik olarak tavsif edilse de Türkçe'ye anayasal vatandaşlık olarak tercüme edilmiştir.¹²⁵ Kavramın Almanya'da ortaya çıkmasının başat nedeni Yahudi Soykırımı sebebiyle milliyet kavramının kullanılmasındaki sıkıntılar dolayısıyla ulusal bütünlüğün ve sadakatin Alman Anayasası'ndaki değerlere ve kurallara mutlak sadakatle sağlanabileceği düşüncesidir.¹²⁶ Esası itibariyle anayasal vatandaşlık kavramı, kimlikleri homojenleştiren, hâlihazırda vatandaşlığı ulus üzerinden tanımlayan Alman anayasal düşüncesini değiştirmeye matuf bir yaklaşımdır.¹²⁷ Anayasal vatandaşlığın temelinde, vatandaşlığın, herhangi bir etnik, dinsel veya kültürel kimliğe referansla tanımlanmaması, bütün kimliklerin kendi farklılıklarını ifade etmesi, kimliklerin korunmalarına ve geliştirilmelerine imkân sağlanması, kamu otoritesinin kimlikler karşısında nötr bir pozisyonda olması düşüncesi yatar.¹²⁸ Türk vatandaşlık hukukunda anayasal vatandaşlık tartışmaları Anayasa'nın 66. maddesinde “*Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes*

¹²¹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 21; Güngör, a.g.e. 2022, 53, Nomer, a.g.e. 2022, 59-60.

¹²² Karaman, a.g.m. 2018, 244.

¹²³ Karaman, a.g.m. 2018, 244.

¹²⁴ Erdem, F.H. (2012). “Anayasal Vatandaşlık ve Yeni Anayasa”, *Liberal Düşünce Dergisi*, (66), s. 49-56, 52; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 16; Korkut, L. (2015). “Siyasi Kimlik Olarak Vatandaşlık: Türkiye’de ve Dünya Devletlerinde Anayasal Vatandaşlık Tanımları”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1(2), sy. 5-41, 12; Polat, E.G. (2010). *Anayasal Vatandaşlık*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 248.

¹²⁵ Polat, a.g.e. 2010, 248; Korkut, a.g.m. 2015, 12.

¹²⁶ Polat, a.g.e. 2010, 248.

¹²⁷ Korkut, a.g.m. 2015, 12.

¹²⁸ Erdem, a.g.m. 2012, 53.

Türk'tür.” şeklindeki hükmünde yer alan “Türklük” kavramının, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının hepsini kapsamadığından bahisle yürütülmektedir. Buna göre, anayasal vatandaşlık konusunda Türkiye’de ortak bir nokta buluşulmakta ve vatandaşlar arasında “din, dil, ırk ve kültürel” farklılıkların olduğu vurgusunun anayasada yer alması talep edilmektedir.¹²⁹ Nihayetinde, Türk vatandaşı olan ancak ırk olarak Türk olmayanların 66. maddedeki tanımın içinde olmamaları sebebiyle ve iddiasıyla anayasal vatandaşlık temelinde bir düzenleme yapılması ihtiyacı dile getirilmektedir.¹³⁰

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 66’ncı maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*Türk babanın veya Türk annenin çocuğu Türk’tür.*” hükmü; Türk vatandaşlık hukukunda vatandaşlığın aslî olarak kazanılmasını düzenlemekte olup, aslî kazanmada soy bağı esasını, ana ya da baba arasında ayırım yapmadan teminat altına alır.¹³¹ Bu ilkeye göre, Türk vatandaşlığının aslî kazanılmasında soy bağı esasına yer verilmiş, doğum yeri esasına göre vatandaşlığın kazanılması hususu dikkate alınmamıştır. Yine bu ilkeye göre, vatandaşlığın aslî kazanılmasında cinsiyet ayrımı da yapılmamıştır.

Anayasa’nın 66. maddesinin üçüncü fıkrasına göre “*Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir*” hükmü, Türk Vatandaşlık hukukunda kanunilik ilkesini teşkil etmektedir. Buna göre, vatandaşlık ancak kanunda gösterilen hâllerle kazanılmakta ve yine ancak kanunda sayılan hâllerle kaybedilmektedir. Bu ilkenin mefhum-u muhalifinden de anlaşılacağı üzere, kanunda vatandaşlığın kazanılması veya kaybı sebebi olarak düzenlenmemiş şart ve sebeplerle Türk vatandaşlığı kazanılmaz ve kaybedilmez.¹³² Ayrıca belirtmek gerekir ki kanunilik ilkesi Türk Vatandaşlık hukukunda kıyas yolunu da kapatmaktadır. Hakkında kanuni düzenleme olmayan bir durumda benzer duruma ilişkin bir kuralın uygulanması suretiyle bir kişinin Türk vatandaşlığını kazanması ve kaybetmesi söz konusu değildir.¹³³

¹²⁹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 16.

¹³⁰ Anayasal vatandaşlık meselesine çalışmanın odağında olmamasından ötürü kısaca değinilmiştir. İştirak ettiğimiz ve anayasal vatandaşlık meselesinin Türkiye Cumhuriyeti açısından sakıncalarının izah edildiği görüşler için Bkz: Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 14-20; Nomer, a.g.e. 2022, 58-62; Polat, a.g.e. 2010, 352-359.

¹³¹ Güngör, a.g.e. 2022, 54; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 21.

¹³² Güngör, a.g.e. 2022, 56; Nomer, a.g.e. 2022, 63-64.

¹³³ Güngör, a.g.e. 2022, 56; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 21; Nomer, a.g.e., 2022, 63-64; Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 42-43.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 66'ncı maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan, *"Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz."* hükmü gereğince, vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylem, Türk vatandaşlığından çıkarma kurumunun anayasal ölçütüdür.¹³⁴ Hükümde yer alan, vatana bağlılıkla bağdaşmama kavramı soyut niteliktedir.¹³⁵ Ancak kanun koyucu bu hükmü somutlaştırmak adına kanuni düzenlemeler yapmıştır. Nitekim 403 sayılı eski Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda hangi eylemlerin vatana bağlılıkla bağdaşmadığı somutlaştırılmıştı. Bununla birlikte mer'î 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nda öncekilerin aksine vatandaşlıktan çıkarma ve dolayısıyla vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemler sebebi ile kişinin vatandaşlıktan çıkarılmasını düzenleyen hükmüne yer verilmemiştir.¹³⁶ Her ne kadar bu fıkra hükmüne istinaden kanuni düzenleme yapılmamış ise de vatandaşın vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamayacağına ilişkin ilke Anayasa'da hâlihazırda muhafaza edilmektedir ve anayasal ilke niteliğini haizdir.

Anayasa'nın 66. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan, *"Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz."* hükmü ile vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili kararlara karşı yargı yolunun kapatılamayacağı anayasal teminat altına alınmıştır. Bir önceki paragrafta da izah edildiği üzere 5901 sayılı kanunda vatandaşlıktan çıkarma müessesine yer verilmemiştir. Buna rağmen, çıkarma işlemlerine ilişkin karar ve işlemlere karşı yargı yolunun kapatılamayacağını teminat altına alan anayasal ilke yürürlükte ve anayasal ilke olma özelliği devam etmektedir. Bir görüşe göre, Anayasa'da yer alan bu hüküm dar yorumlanmamalı ve vatandaşlığın irade dışı kayıp hâllerine karşı da yargı yolunun kapatılamayacağı ve vatandaşlığın anayasal güvence altında olduğu şeklinde anlaşılmalıdır.¹³⁷ İlâveten, hukuk devleti olmanın gereği olarak Anayasamızda idarenin her türlü eylem ve işlemlerine ilişkin yargı denetimine tâbi olması 125. madde vasıtasıyla anayasal teminat altına alınmıştır.¹³⁸ Buna istinaden, beşinci fıkradaki mezkûr hüküm, 125. maddedeki hükmün bir nevi tekrarı mahiyetindedir.

¹³⁴ Güngör, a.g.e. 2022, 57.

¹³⁵ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 21.

¹³⁶ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 21.

¹³⁷ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 22; Güngör, a.g.e. 2022, 56; Nomer, a.g.e., 2022, 63-64; Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 42-43.

¹³⁸ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 22; Güngör, a.g.e. 2022, 56; Nomer, a.g.e., 2022, 64; Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 43.

3. YETKİLİ MAKAM KARARI İLE TÜRK VATANDAŞLIĞININ GENEL OLARAK KAZANILMASINDA MİLLÎ GÜVENLİK VE KAMU DÜZENİ ŞARTI

3.1. Türk Hukukunda Vatandaşlığın Sonradan Kazanılma Hâlleri

Vatansızlığın önlenmesinin, vatandaşlık hukukunun direktif ilkelerinden olduğu ve bu hususun uluslararası antlaşmalarla düzenlendiği nazara alındığında Türk vatandaşlığının kazanılmasının kolaylaştırılması gerektiği doktrinde izah edilmiştir.¹³⁹

Nitekim 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu, 5. maddesinde Türk vatandaşlığının kazanılması hâllerini doğumla ve sonradan kazanma olmak üzere ikili bir tasnife tâbi tutmuştur. Bu ayırım, doktrinde kabul gören, doğum yolu ile vatandaşlığın kazanılması ya da vatandaşlığın aslî olarak kazanılması ve vatandaşlığın sonradan kazanılması ya da müktesep vatandaşlık tasnifine de uygun düşer.¹⁴⁰

Kişinin doğumdan başka bir sebebe binaen kazandığı vatandaşlığa müktesep ya da sonradan kazanılan vatandaşlık adı verilir. Sonradan kazanılan vatandaşlık geçmişe etkili değildir, aslî vatandaşlık gibi süreklidir ve vatandaşlığın kazanıldığı andan itibaren hüküm ve sonuç doğurur.¹⁴¹ Pozitif Türk vatandaşlık hukukunda sonradan kazanılma hâlleri 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu 9. maddede açıkça izah edilmiştir. Buna göre Türk hukukunda vatandaşlığın sonradan kazanılma hâlleri esasen “*yetkili makam kararı, evlat edinilme*¹⁴² *ya da seçme hakkının kullanılması*” şeklinde düzenlenmiştir.

Evvelâ, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması, yabancı veya vatansız bir kişinin kanunda öngörülen koşulları sağlaması hâlinde, kendi isteğiyle, daha önce vatandaşlık bağı ile bağlı olmadığı bir devletin vatandaşlığını yetkili makam kararı ile kazanmasını ifade etmektedir.¹⁴³ Vatandaşlığın, yetkili makam kararı ile

¹³⁹ Ruhi, A.C.(2008). “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması”, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, (Ed. Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT) Ankara, 108.

¹⁴⁰ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 35.

¹⁴¹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 55.

¹⁴² 5091 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu’nun 17. maddesinde düzenlenen evlat edinilme yoluyla vatandaşlığın sonradan kazanılması hâli, her ne kadar kanun lafzı olarak ayrı bir kazanma türü olarak ele alınmışsa da kazanmada yetkili makamın takdiri söz konusudur ve taleplere ilişkin red ve kabul kararları yetkili makam tarafından verilmektedir. Aşağıdaki paragraflarda bu husus izah edilmiştir. Bkz. s:27.

¹⁴³ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 54.

kazanılmasına hukuk dilinde “*telsik*” adı verilmektedir.¹⁴⁴ Bu müessesede üç esas özellik mevcuttur. Bunlar kişinin iradesi (talebi), kişinin ilgi unsuru (sıkı irtibat, uyum, bütünleşme) ve devletin iradesidir (yetkili makam kararı). Nitekim *telsik* müessesesinde, bir tarafta kişinin vatandaşlığa alınma talebi ya da iradesi mevcutken diğer tarafta, yaşam tarzıyla veya uzun yıllar ikamet veya yaptığı evlilik sebebiyle ya da içinde yaşadığı toplum değerlerini benimsemesiyle, kendi ülkesine bağlılığı belirlenmiş olan kişilere belirli şartların sağlanması ön şartıyla bir devletin vatandaşlık verme iradesi mevcuttur.¹⁴⁵ Öte yandan, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması işleminin hukuki mahiyetine yönelik doktrinde iki görüş mevcuttur. Bunlar “*lütuf*” ve “*hak*” görüşleridir.¹⁴⁶ Lütuf görüşüne göre, devlet yetkili makam kararı vasıtasıyla bir lütuf bahsetmek suretiyle kişiyi vatandaşlığa almaktadır. Bu görüşe göre, kişi kanunda öngörülmüş şartları taşısa dahi idarenin takdir hakkı sınırsızdır ve kişiyi vatandaşlığa almada serbesttir. Hak görüşüne göre ise, vatandaşlığı kazanma bir lütuf değil ve fakat haktır. Bu görüşe göre, şartları oluştuğunda devletin herhangi bir takdir yetkisi yoktur ve kişi vatandaşlığı kazanmaya hak kazanmalıdır.¹⁴⁷ Dolayısıyla devlet, bu kişiyi vatandaşlığa almak durumundadır. Pozitif Türk hukukunda 5901 sayılı kanunun 10. maddesinin son bölümünde yer alan “....*aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamaz.....*” hükmü ile *telsik* konusunda kişinin şartları sağlasa dahi vatandaşlığa alınma yönünde hakkı olmadığı ve idarenin takdir yetkisi olduğu hususu açıkça izah edilmiştir.¹⁴⁸ Bununla birlikte, Anayasa’nın 125. maddesi gereğince idarenin her türlü işlemine karşı yargı yoluna gidilebilmesini teminat altına alan hükmüne istinaden vatandaşlıkla ilgili kararlara karşı da yargı yoluna gidilebilmesi mümkündür.¹⁴⁹ İdarenin söz konusu kararlarına karşı yargı yoluna gidilebilmesi, idarenin vatandaşlığa alınma ile ilgili taleplerde sınırsız yetkisinin olmadığına ve idare tarafından verilecek muhtemel keyfi kararların hukuk tarafından himaye edilmediğine işaret eder. Nihayetinde, Türk hukukunda yetkili makam kararı ile vatandaşlığın sonradan kazanılması hâlleri 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu’nun 10 ila 20. maddeleri arasında sayılmış olup,

¹⁴⁴ Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 105.

¹⁴⁵ Nomer, a.g.e. 2022, 75.

¹⁴⁶ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 54.

¹⁴⁷ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 56.

¹⁴⁸ Nomer, a.g.e. 2022, 77.

¹⁴⁹ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 57

- Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılması (Olağan-Genel Telsik),
- Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılması (Fevkalade Telsik¹⁵⁰),
- Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması,
- Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması şeklinde müteşekkildir.

İkinci olarak, Türk vatandaşlık hukukunda 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu 17. maddede Türk vatandaşlığının evlat edinilme yoluyla kazanılması, vatandaşlığın sonradan kazanılma yollarından birisi olarak öngörülmektedir. Bununla beraber, her ne kadar Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 9. maddesinde evlat edinilme yoluyla vatandaşlığın sonradan kazanılması ayrı bir kazanma türü olarak düzenlenmiş ise de, Türk Vatandaşlık Kanunu'ndaki düzenlenme yeri ve Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 35. maddesinde yer alan evlat edinilme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında bakanlık kararı gerektiğini ihtiva eden hüküm nazara alındığında, evlat edinilme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının hukuki mahiyetinin, yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanılmasına daha yakın olduğu görülmektedir.¹⁵¹ Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 17. maddesindeki düzenlemeye göre, Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen ergin olmayan kişi, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından aykırı bir hâli bulunmamak şartıyla yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanabilmektedir.

Üçüncü olarak, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılma yöntemlerinden birisi de seçme hakkını kullanarak vatandaşlığı kazanma usulüdür. Seçme hakkı ile vatandaşlığın kazanılmasında, seçme hakkına sahip olan kişilerin irade beyanında bulunması vatandaşlığın kazanılması bakımından kâfidir. Bu usulde, irade beyanı dışında başkaca herhangi bir makamın kararına, irade tasarrufuna ihtiyaç yoktur.¹⁵² Seçme hakkı ile vatandaşlığın kazanılması Türk Vatandaşlık Kanunu 21 ve 22. maddelerde düzenlenmiştir. Bu bakımdan, zikredilen 21. maddeye göre, Türk Vatandaşlık Kanunu 27. maddeye istinaden Türk vatandaşlığından izinle çıkan ana ve/veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklar, seçme hakkına sahip yabancılar olarak tasnif edilmiştir.¹⁵³ Nihayetinde, Türk Vatandaşlık Kanunu 21.

¹⁵⁰ Nomer, a.g.e. 2022, 88

¹⁵¹ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 84.

¹⁵² Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 87, Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 114.

¹⁵³ Nomer, a.g.e. 2022, 120.

madde muhteviyatında yer alan amir hükümlere binaen, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun¹⁵⁴ 9. maddesi gereğince vatandaşı olduğu devletin hukukuna göre ergin olan ve izinle Türk vatandaşlığından çıkan ana ve/veya babasına istinaden Türk vatandaşlığını kaybeden yabancı çocuğun, erginlikten itibaren üç yıl içinde irade tasarrufunda bulunarak seçme hakkını kullanması suretiyle Türk vatandaşlığını tekrardan kazanabilmesi mümkündür.¹⁵⁵

Son olarak ifade etmekte fayda vardır ki, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasına ilişkin olarak Türk Vatandaşlık Kanunu'nda özel bir hüküm mevcuttur. Bu özel durum gereğince, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları, sonradan Türk vatandaşlığı kazanabilir. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu 42. maddesinde buna istinaden, *“Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları, Türk vatandaşı olmak istediklerini yazılı olarak beyan ettikleri takdirde Türk vatandaşlığını kazanırlar.”* şeklinde düzenleme mevcuttur. Aynı kanun maddesinin ikinci fıkrasında da bu hakkın yalnızca doğumla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşı olanlar tarafından kullanılacağı hüküm altına alınmıştır. Zira söz konusu düzenlemede sonradan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşı olanlar bakımından kanunun 11. maddesine atıfta bulunulmuştur. Her ne kadar kanun 11. maddeye, diğer bir ifadeyle yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılmasına atıf yapmış ise de yetkili makam kararı ile kazanılan diğer yollar vasıtasıyla da Türk vatandaşlığının kazanılmasının önünde bir sakınca yoktur.¹⁵⁶ Şartları sağlamaları hâlinde diğer yollar vasıtasıyla da vatandaşlık kazanılabilecektir.

3.1.1. Türk Hukuk Düzeninde Yetkili Makam Kararı İle Vatandaşlığın Genel Olarak Kazanılması

Türk hukukunda yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılması ya da diğer bir tabirle hukuk dünyamızda yerleşmiş adı ile olağan telsik hususunda 5901 sayılı kanundan evvelki durum ve mer'i kanunun yürürlüğe girmesi akabindeki durum olarak ikili bir ayrıma gidilmesinde müessesenin geçirdiği gelişimi ya da eski durum ile şimdiki durum arasındaki benzerlikleri görmek açısından fayda vardır.

¹⁵⁴ RG. 12.12.2007-26728 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/12/20071212-1.htm> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

¹⁵⁵ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 89.

¹⁵⁶ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 113.

3.1.1.1. 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'ndan önceki durum

Türk vatandaşlık hukukunda olağan telsik olarak adlandırılan yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılması müessesesini Türk hukukunun romanizasyon süreci ile birlikte ele almak gerekir. Nitekim hukuk düzenimizde ilk vatandaşlık kanunu olma niteliğini haiz olan Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, İslam dünyasında, din ilkelerinden bağımsız olarak teşkil olunan ilk düzenlemedir.¹⁵⁷ Söz konusu kanun metni, o zamanki Avrupa devletlerinin vatandaşlık kanunlarından ve özellikle 1851 tarihli Fransız kanunundan mülhem olarak hazırlanmıştır.¹⁵⁸ Kanuna göre, Müslüman olup olmamanın vatandaşlık bakımından önem taşımadığı düzenlemeyle teyit edilmiştir. Bahse konu kanunname, Cumhuriyet'in ilanından sonra da 1928 tarihli 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun kabul edilmesine kadar yürürlükte kalmıştır. 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu kabul edilmeden evvel yürürlükteki bir önceki kanun olan 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu da dâhil olmak üzere zikredilen vatandaşlık kanunlarımızın tümünde olağan telsik kurumu düzenlenmiştir.

Evvelâ, Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesinin üçüncü maddesinde yer alan “ *Sinn-i rüşde vasıl olan bir ecnebi Memalik-i Osmaniyye'de ale't tevâlî beş sene ikamet eylediği hâlde bizzat veya bi'l-vasıta Hariciye Nezaret-i Celîlesi'ne bir istid'â takdimiyle tabiiyet-i Devlet-i Aliyye'yi istihsal edebilir.*”¹⁵⁹ şeklindeki hüküm olağan telsik kurumunu düzenlemektedir. Düzenlemeye göre, vatandaşlık alma konusunda talebi olan, erginliğe ulaşmış bir yabancı, Osmanlı Devleti ülkesinde aralıksız beş sene ikamet etmesi şartıyla Dışişleri Bakanlığı'na başvurmak suretiyle vatandaşlık kazanabilmekteydi. Tatbikatta ve o zamanki doktrinel tartışmalarda sadece talebin yeterli olamayacağı, tüm şartlar gerçekleşse dahi talebin reddedilebileceği, talep edene mutlak bir hak sağlamadığı da kabul edilmiştir.¹⁶⁰ Kanun metninde karar vermeye yetkili makamın neresi olduğuna ilişkin açık bir hüküm bulunmasa dahi talebin yapılacağı yerin Dışişleri Bakanlığı olduğu gözetildiğinde usulde paralellik ilkesi gereğince yetkili makamın da Dışişleri Bakanlığı olacağı açıktır.

¹⁵⁷ Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 61.

¹⁵⁸ Aybay, Özbek, Perçin, a.g.e. 2019, 61.

¹⁵⁹ Kılınç, A. Ed. (2021). *Osmanlı Hukukçuları Gözünden Tabiiyet Hukuku*, Ankara, 63-63.

¹⁶⁰ Kılınç, a.g.e. 2021, 64.

İkinci olarak, olağan telsik diğer bir deyişle yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılması hususu 1312 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu’nun müktesep vatandaşlık başlığını taşıyan beşinci maddesinde tanzim edilmiştir. İlgili metne göre olağan telsik yolu, “ *Türkiye’de alettevali beş sene ikamet eden ve memleketi kanununa göre reşit olan bir ecnebi Türk vatandaşlığını talep ve İcra Vekilleri Heyeti kararı ile iktisap edebilir.*” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Kanun maddesi nazara alındığında ve mukayese edildiğinde, Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi ile koşut olacak şekilde düzenlenmiştir. Nitekim mezkûr kanun maddesine göre de tıpkı Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi’nde olduğu gibi yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında kişinin talebiyle beraber, Türkiye’de beş sene aralıksız ikamet ve yabancıнын vatandaşı olduğu devletin kanunu uyarınca reşit olması şart olarak aranmıştır. Vatandaşlığın kazanılmasında karar verecek olan yetkili makam ise kanun gereğince Bakanlar Kurulu olarak belirlenmiştir. Yine kanunnameye benzer şekilde 1312 sayılı kanun kapsamında da yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılmasında zikredilen hükümler gereğince talep edenin vatandaşlığın kazanılmasında mutlak bir hakkı yoktur. İdarenin, takdir hakkı kapsamında, şartları taşısa dahi kişinin talebini reddedebileceği kabul edilmiştir.

Son olarak, 5901 sayılı kanundan önce yürürlükte olan 403 sayılı kanunda yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılması hususu ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. 403 sayılı kanunun altıncı maddesinde yer alan yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılmasına ilişkin hükümleri nazara alındığında, vatandaşlığın kazanılmasındaki şartların 5901 sayılı kanunla hemen aynı olduğu görülecektir.¹⁶¹ Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında talepte bulunan yabancıнын milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir durumu olmaması şartı ise eski Türk Vatandaşlık Kanunu’nun istisnasıdır.¹⁶² Her ne kadar bu şartlar, 403 sayılı kanunun yürürlük süresi içerisinde idarenin takdir yetkisi kapsamında nazara alınsa da, mer’i 5901 sayılı kanun ile hukuk düzenimize lafzi olarak girmiştir. Ayrıca 403 sayılı kanunda vatandaşlığa alınmaya karar verecek olan yetkili makam 5901 sayılı kanunun aksine bakanlık olarak değil Bakanlar Kurulu olarak belirlenmiştir. Kısacası kapsamı, şartları ve sistematigi

¹⁶¹ Bir sonraki alt başlıkta bu şartlar kapsamlı olarak inceleneceği için şartların neler olduğuna ve muhteviyatında ilişkin ayrıntıya girilmemiştir.

¹⁶² Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 59.

bakımından farklı yönleri olsa da 403 sayılı kanundaki yetkili makam kararı ile vatandaşlığa alınma hükümleri ile 5901 sayılı kanundaki hükümler benzerdir.

3.1.1.2. 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda vatandaşlığın genel olarak kazanılması ve şartları

Yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılması 5901 sayılı kanunda 11. maddede düzenlenmiştir. İlgili kanun maddesinde yabancı kişi sayılan şartları yerine getirmesi hâlinde Türk vatandaşlığını yetkili makam kararıyla kazanabilir. Bununla birlikte, şartların eksiksiz yerine getirilmesi hâlinde dahi vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak bahşedilmez. Bu husus 5901 sayılı kanunun 10. maddesinde açıkça hüküm altına alınmıştır. Yetkili makam kararı ile genel olarak vatandaşlığın kazanılmasını düzenleyen 11. maddede kanun koyucu tarafından sekiz şart belirlenmiştir. Bir önceki bölümde de izah edildiği üzere bu şartlar mülga 403 sayılı kanundaki şartlar ile aşağıda açıklanacak olan millî güvenlik ve kamu düzeni şartı hariç aynıdır. Bu cümleden olarak, vatandaşlığa alınmada yabancı kişilerin taşınması gereken ve kanun koyucu tarafından mecbur kılınan sekiz şart şunlardan ibarettir.

Bu şartlar, kendi millî kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak; başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etmek; Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmek; genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak; iyi bir ahlaki karaktere sahip olmak; Türkçeyi yeterli bir düzeyde konuşmak; Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak; millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak hususlarından müteşekkildir.

Düzenlemeye göre işbu sayılan şartların eksiksiz sağlanması, kişinin iradesi ve yetkili makam kararı ile yabancı Türk vatandaşlığını kazanabilir. Bu sekiz şartın muhteviyatlarını ve hukuki mahiyetlerini kısaca değerlendirmek gerekir.

3.1.1.2.1. Ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak

Evvela, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı, kendi millî kanununa göre, vatansız ise Türk hukukuna göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmalıdır. Mülga

403 sayılı kanunda sadece reşit olma şartı aranmaktayken, 5901 sayılı kanunda reşit olma şartının yanı sıra ayırt etme gücünü de sahip olma şart olarak teşkil olunmuştur.

3.1.1.2.2. İkamet şartı

İkinci olarak, Türk vatandaşlığını olağan telsik yoluyla kazanmak isteyen yabancı, müracaat tarihinden başlamak üzere kesintisiz şekilde geriye doğru beş yıl boyunca Türkiye’de ikamet etmek zorundadır. Türkiye’de kesintisiz olarak beş yıl ikamet etmiş olmak, vatandaşlığı talep eden yabancı kişinin ülke ile bütünleşmesi, uyum sağlaması, ülkede yaşamak istemesi, yer olarak benimsemesi gibi hususlar bakımından yeterli görülmüştür.¹⁶³

İkamet, 5901 sayılı kanunun 15. maddesi uyarınca yabancılar için Türk kanunlarına uygun olarak Türkiye’de oturmaktır. Bu düzenlemede tabir olunan kanun lafzından anlaşılması gereken kanunlar, 5682 sayılı Pasaport Kanunu¹⁶⁴ ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu olmakla beraber bu kanunların ilgili maddeleridir.¹⁶⁵ Buna istinaden, yetkili makam kararı ile vatandaşlığı kazanmak isteyen yabancı 5682 sayılı Pasaport Kanunu’na uygun olarak ülkeye giriş yapmış ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda yer alan hükümlere uygun olarak ikamet tezkeresi almış ve ülkede oturma hakkına erişmiş olmalıdır.¹⁶⁶ Doğal olarak, sözü edilen kanunlara aykırı olarak Türkiye’ye girmiş olan ve/veya Türkiye’de oturmakta olan yabancı kişi, Türkiye’de oturma süresi ne kadar olursa olsun ikamet şartını yerine getirmiş sayılmaz. İlaveten, Türk Vatandaşlık Kanunu Uygulama Yönetmeliği’nin 16. ve 71. maddelerinde de izah edildiği üzere Türkiye’de oturma niyetini taşımayan sığınmacı veya iltica başvuru sahibi, sığınmacı, öğrenim veya bilimsel araştırma amacıyla, ticari bağlantı, tedavi ya da iş kurmak, turistik ve sair sebeplerle alınan yasal ikamet izni ile Türkiye’de ikamet etmek, Türk vatandaşlığının kazanılması bakımından geçerli ikamet olarak kabul edilmez.¹⁶⁷ Bununla beraber, bahse konu yönetmeliğin 71. maddesinde yer alan hükme göre, yasal ikamet sahibi olup da Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için iktifa olunmayan ikamet sahipleri,

¹⁶³ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 62.

¹⁶⁴ RG. 24.07.1950-7564. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5682.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

¹⁶⁵ Nomer, a.g.e. 2022, 83.

¹⁶⁶ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 62.

¹⁶⁷ Nomer, a.g.e. 2022, 83.

sonradan, yerleşme amacını taşıyan ikamet hakkını elde ederlerse, geçmiş süreler, beş yılın hesabında nazara alınır, meğerki turistik amaçlı ikamet tezkeresi olsun.¹⁶⁸

Yönetmelik hükümleri ve kanun lafzı nazara alındığında, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda, yabancının Türkiye'de ikamet amacı nazara alınarak düzenlenen ve kısa dönem, aile, öğrenci, uzun dönem, insani, insan ticareti mağduru olmak üzere altı farklı hâlde verilen ikamet türlerinden yalnızca aile ikamet izni ve uzun dönem ikamet izni yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılmasında aranan ikamet şartına uygun olur ve Türk Vatandaşlık Kanunu'nda aranan beş yıllık süreye esas teşkil eder.¹⁶⁹ Ek olarak, bir önceki paragrafta da izah edildiği üzere turistik amaç ile alınan ikamet tezkeresi hariç diğer tezkereler de yerleşme amacını ihtiva eden ikamet hakkının kazanılmasıyla birlikte sürelerin hesaplanmasında beş yıllık süre bakımından şart koşulan süreye mahsup edilir.

Daha önce, 5901 sayılı TVK'nın 15. maddesine göre Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılara başvuru için aranan ikamet süresi içinde toplam altı aydan fazla olmamak şartıyla Türkiye dışında bulunabilme hakkı tanınmaktayken, 2017 yılında yapılan değişiklikle süre altı aydan on iki aya çıkartılmıştır.¹⁷⁰

Son olarak, yabancı bir kişinin Türkiye'de ne kadar oturduğu İl Emniyet Müdürlüğü tarafından verilen ikamet tezkeresi ve Türkiye'ye giriş çıkış zamanını gösteren belgeyle tespit edilir.

3.1.1.2.3. Yerleşme niyeti

Türk vatandaşlığına alınma talebinde bulunan yabancı kişi, Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini davranışlarıyla teyit etmelidir.¹⁷¹ Bu şart, yabancı kişinin Türk toplum hayatını benimsediğini ve buna devamlı olarak katılmaya karar verdiğini tespit edebilmek maksadıyla aranır.¹⁷² Ne tür davranışların yabancının Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini teyit edeceğine yönelik olarak Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun uygulama yönetmeliği 15. maddede bir takım karinelere yer verilmiştir. Söz konusu yönetmelik metnine göre, Türkiye'de taşınmaz mal edinmek, iş kurmak,

¹⁶⁸ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 62.

¹⁶⁹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 64.

¹⁷⁰ 19.10.2017 tarihli ve 7039 sayılı Kanunun 30.maddesi uyarınca daha önce “altı” ay olarak belirlenen ibare “oniki” ay şeklinde değiştirilmiştir.

¹⁷¹ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 61.

¹⁷² Nomer, a.g.e. 2022, 84.

yatırım yapmak, iş yerini Türkiye'ye nakletmek, çalışma iznine tabi olarak bir iş yerinde çalışmak ve benzeri davranışlarla teyit etmiş olmak veya Türk vatandaşı ile evlenmek, ailece müracaat etmek, daha önce Türk vatandaşlığını kazanmış olan ana, baba, kardeş ya da çocuk sahibi olmak veya eğitimi Türkiye'de tamamlamak gibi hususlar yabancının yerleşme niyetinin tespitine matuf karineler olarak kabul edilmiştir.¹⁷³ Bu sayılan karineler “*numerous clausus*” niteliğinde olmayıp muhtelif davranış biçimleriyle de yerleşme niyeti ortaya konulabilir.

3.1.1.2.4. Sağlıklı olmak şartı

Türk Vatandaşlık Kanunu hükümlerine göre, yetkili makam kararıyla genel olarak vatandaşlığa alınmak için talepte bulunan yabancı kişinin genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığının bulunmaması şartı aranmaktadır. Vatandaşlığa alınmak istenen kişinin genel sağlık bakımından temas ettiği kişiler ve muhiti için tehlike oluşturacak (tüberküloz, AIDS gibi) bir hastalığının bulunmaması gerekmektedir.¹⁷⁴ Bu durum, TVK uygulama yönetmeliği gereğince usul ve esasları Sağlık Bakanlığınca belirlenmiş sağlık raporu ile belgelenmektedir.¹⁷⁵

3.1.1.2.5. İyi ahlâk sahibi olmak

Türk Vatandaşlık Kanunu 11. maddede düzenlenen yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması şartlarını ihtiva eden hükümlere göre, Türk vatandaşı olmak üzere başvuran yabancının iyi ahlâk sahibi olması şartı aranır. İyi ahlâk sahibi kıstası, Türk toplum anlayışına göredir. Buna binaen, iyi ahlâk sahibi olmak şartından Türk örf ve âdetlerine dayanan ahlâk anlayışı ve toplumun değerlerine aykırı olmayan bir yaşam şekli ölçü alınır.¹⁷⁶ Kanun'un uygulanmasına ilişkin Yönetmelik'in 15. maddesinde bu husus, toplum içinde birlikte yaşamının gerektirdiği sorumluluk duygusu ile davranarak iyi ahlâk sahibi olduğunu göstermek, davranışları ile çevresine güven vermek, toplumca hoş karşılanmayan ve toplum değerlerine aykırı kötü alışkanlığı bulunmamak şeklinde tarif edilmekle biraz olsun somutlaştırılmıştır. Şüphesiz ki ahlâk gibi soyut bir kavram söz konusu olduğu için, vatandaşlığa alınmak için talepte bulunan yabancının durumu somut olay nazara alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Keza, her somut olay özelinde kişinin iyi ahlâk sahibi olup olmadığı

¹⁷³ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 66.

¹⁷⁴ Nomer, a.g.e. 2022, 85.

¹⁷⁵ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 63.

¹⁷⁶ Nomer, a.g.e. 2022, 85.

hususunun tespiti İl Emniyet Müdürlüklerince yapılacak soruşturma sonucuna göre belirlenir.¹⁷⁷

3.1.1.2.6. Türkçe konuşabilmek şartı

Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11/1-e maddesine göre, vatandaşlığa alınacak kişi yeteri kadar Türkçe konuşabilmelidir. Vatandaşlığa alınma şartlarından biri olan Türkçe konuşabilmek şartı, yabancının toplumsal yaşama uyum sağlayabilmesine olanak kılar. Zira kişi günlük hayatında, içinde yaşadığı toplum ile sağlıklı iletişim kurabilmek adına en azından asgari müşterekte dil bilgisine sahip olmalıdır. Kısacası kanundaki şart, kişinin asgari düzeyde de olsa meramını anlatabilecek kadar Türkçe bilgisine sahip olmasına matuftur.¹⁷⁸

3.1.1.2.7. Geçimini temin edebilecek gelir veya meslek sahibi olmak

Vatandaşlığa alınacak kişi, Kanun'a göre, Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmalıdır. Kanun'da, gelir veya meslekle ilgili açık bir izah bulunmamasına rağmen, yönetmeliğin 17. maddesinde genel olarak vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin gerekli evraklar sayılırken, gelir ve meslekle ilgili de açık bir hükme yer verilmiştir.¹⁷⁹ Buna göre talepte bulunan yabancı kişi, Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağladığına ilişkin gelirini veya mesleğini ispatlayan çalışma izni, vergi levhası, taahhütname veya benzeri belgeleri ibrazla sorumludur. Ayrıca, vatandaşlığa alınacak kişinin kimlerin geçimi ile mükellef olduğu, diğer bir tabirle kimlere karşı nafaka yükümlüsü olduğu Türk hukukuna göre belirlenir.¹⁸⁰

3.1.1.2.8. Millî güvenlik ve kamu düzeni şartı

403 sayılı mülga Türk Vatandaşlık Kanunu'nda yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılması meselesinde, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmamak şartı her ne kadar yetkili makamın takdir yetkisi kapsamında kıstas alınsa da yabancının vatandaşlığı kazanılabilmesi için lafzi olarak yer almamaktaydı. Bu şart mer'î Türk Vatandaşlık Kanunu ile kanun lafzına girmiştir. Böylece, idarenin takdir yetkisi kapsamında, Anayasa'nın 66. maddesinin

¹⁷⁷ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 67.

¹⁷⁸ Nomer, a.g.e. 2022, 86.

¹⁷⁹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 68.

¹⁸⁰ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 68.

üçüncü fıkrasının ruhuna aykırı olarak tatbikatta aranan bu şartın kanun koyucu tarafından kanuni olarak düzenlenmesi cihetine gidilmiştir. Türk Vatandaşlık Kanunu 11. maddede düzenlenen bu şart ile birlikte millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hâli bulunan yabancıların vatandaşlık kazanma talepleri reddedilir.¹⁸¹

Söz konusu şart, yalnızca Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılmasında aranmamakta, Türk vatandaşlığının diğer bazı yollarla kazanılmasında da aranabilmektedir. Çalışmanın aşağıdaki bölümünde, vatandaşlığın kazanılmasında aranan bu şart detaylı olarak incelenecektir.

3.2. Millî Güvenlik ve Kamu Düzeni Kavramları

Milli güvenlik ve kamu düzeni kavramlarını vatandaşlık hukuku bağlamında ayrıntılı olarak ele almadan evvel, aşağıdaki alt bölümlerde de geniş olarak izah edildiği üzere bu kavramların ne anlama geldiğini ve diğer hukuk dallarıyla ilişkisini ortaya koymakta fayda bulunmaktadır.

3.2.1. Genel Olarak

Millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları sadece hukuk, devlet teorisi ya da siyaset felsefesi gibi disiplinlerin konusu ve bu disiplinlerin teorisyenleri ve uygulayıcıları tarafından tetkik edilen müesseseler olmayıp, güncel meselelere az ya da çok ilgi gösteren kişilerce de duyulan, okunan, kulak aşinalığı olunan bir husustur. Böyle olmakla beraber, millî güvenlik ve kamu düzeni kavramlarının ne olduğuna ya da neyi teşkil ettiğine veya nelerden müteşekkil olduğuna yönelik üzerinde mutabık kalınan yeknesak bir tanımları yoktur. Her disiplin kendi zaviyesinden konuyu açıklamaya ve tanımlamaya çalışır. Her ne kadar hukuk âleminde bilhassa kamu düzeni kavramı hem teoride hem de pratikte sıkça zikredilen bir husus olsa da kavramın anlamı, mahiyeti ve kapsamı hakkında kolaylıkla açık ve net bir fikir edinmek güçtür. Esasen, hukukta en çok kullanılan temel meseleler ve kavramlar hakkında net bir açıklama ortaya koymak güçtür; zira bu çok kullanılan temel hususların tarifi bir o kadar da zordur.¹⁸²

¹⁸¹ Aşağıda yer alan bölümlerde söz konusu şart ayrıntılı olarak inceleneceğinden ötürü, kapsamlı açıklamalara bu bölümde yer verilmemiştir.

¹⁸² Timur, H. (1941). “Devletler Hususi Hukukunda Amme İntizamı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 7(4), 868.

3.2.1.1. Millî güvenlik kavramı

Evvelâ, millî güvenlik kavramının bilimsel bir tanımını yapmak güçtür. Zira kavramın ne doğa bilimlerindeki ne de sosyal bilimlerdeki kapsamlı şekilde incelenmiş kavramlar gibi niteliği ve belirliliği vardır.¹⁸³ Her ne kadar millî güvenlik kavramının niteliği tam olarak belli değilse de siyasi-hukuki niteliği haiz olduğu kabul edilir.¹⁸⁴ Nitekim kanunlarda açık bir tanım olmamasından ötürü siyasî, anayasa ve kanunlarda zikredilmesinden dolayı ise hukukî olarak tavsif edilir.¹⁸⁵

Millî güvenlik kavramı, ihtiva ettiği güvenlik kelimesi sebebiyle ilk bakışta askerî bir kavram olarak değerlendirilebilse de siyasî, iktisadî, hukukî yönleri olan bir kavramdır.¹⁸⁶ Buna istinaden, kavramın kapsamını da belirlemek güçtür. Kavramın tanımının ve kapsamının güçlüğüne rağmen bir takım tarifler mevcuttur. Danıştay'ın vermiş olduğu bir karar¹⁸⁷ bağlamında yapmış olduğu tanımdan iktibasla yapılan izaha göre, millî güvenlik, ülke genelinde beliren iç ve dış tehlikelere karşı devlet tüzel kişiliğinin güvenlik ve savunma altına alınmasıdır.¹⁸⁸ Diğer bir tanımda ise, kavram daha da kapsamlı şekilde izah edilmiştir. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararname¹⁸⁹'sinde 2. maddede millî güvenlik, devletin anayasal düzeninin, millî varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasî, sosyal, kültürel ve ekonomik dâhil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanması şeklinde açıklanmıştır.

Kararnamenin 2. maddesinde izah edilen tanımda, millî güvenlik bakımından korunması gereken unsurlar sayılırken devlet öncelenmiş ve devletin bizatihi kendisinin korunması amaçlanmıştır. Bu sebeple, millî güvenlik kavramı doğrudan devletin korunması ile ilişkilidir.¹⁹⁰ Devlet, millî güvenliğin öznesi konumundadır.

¹⁸³ Aybay, R. (1978). "Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurumu", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 33(1), 60.

¹⁸⁴ Aybay, a.g.m. 1978, 60.

¹⁸⁵ Aybay, a.g.m. 1978, 60.

¹⁸⁶ Akgüner, T. (1985). "Millî Güvenlik Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 6(13), 13-14.

¹⁸⁷ Danıştay 12. Dairesi 1969/4097(E), 1970/426(K), 05.03.1970(T).

¹⁸⁸ Aybay, a.g.m. 1978, 69.

¹⁸⁹ RG. 15.07.2018-30479 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.6.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

¹⁹⁰ Erkan, M. (2019). *Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında "Millî Güvenlik" ve "Kamu Düzeni" Kavramlarının İncelenmesi, Doğan, Yılmaz, İzmirli (ed.) Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu*, Ankara, 19.

Buna binaen tanımda da izah edildiği üzere devletin kendisine yönelik iç ve dış tehditlere karşı kendisini koruması gereklidir.

Millî güvenlik açısından korunması gereken öncelikli dört alan mevcuttur. Bu alanlar, ekonomik, siyasî, çevresel ve sosyal alanlardır.¹⁹¹ Ekonomik güvenlik, devletin ekonomik yönden varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olan stratejik kaynaklara ve gerekli pazarlara ulaşmada sürekliliğin sağlanmasını; siyasî alanda güvenlik, devletin fiziksel, kurumsal ve ideolojik varlığını devam ettirmesini; toplumsal güvenlik devleti oluşturan bireylerin din, dil, kültür, örf, adet, gelenek ve milli kimliğini; çevresel güvenlik ise insanların hayatlarını sürdürdükleri biyosferin korunmasını ifade eder.¹⁹²

Millî güvenlik ile alakalı olarak bir başka husus ise millî güvenliğin korunan alanlarına nasıl zarar verileceği meselesidir. Millî güvenliği bozan ya da bozma tehlikesi içeren tehlikeler üç alanda tebarüz eder. Bunlar, devletin bağımsızlığına ve millet egemenliğine yönelik tehlikeler, savaşı gerektirebilecek tehlikeler ve millî güvenliği dolaylı bir şekilde tehdit eden ikincil nitelikteki tehlikelerdir.¹⁹³

Tüm bu açıklamalar nazara alınarak bir bütün olarak değerlendirildiğinde, millî güvenlik kavramı hukukî boyutunun yanı sıra daha çok siyasî nitelik arz eder. Millî güvenlik kavramının temelinde siyaset vardır ve siyaseti oluşturan kişilerin anlayışına ve yorumuna göre kavramın tanımı ve kapsamı muhtelif şekillere bürünür.¹⁹⁴ Burada dikkat edilmesi gereken husus ise, millî güvenliğin temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı vasfından ötürü kavramın tanımının ve kapsamının hukukileştirilmesi gerekir.¹⁹⁵ Diğer bir ifadeyle, millî güvenlik kavramının tanımında ve kapsamında hukuk devleti ilkesine, anayasal güvencelere ve yargı denetimine azami nispette riayet edilmelidir.¹⁹⁶

3.2.1.2. Kamu düzeni kavramı

Tıpkı millî güvenlik kavramında olduğu gibi kamu düzeni kavramının da müşterek bir tanımını ve kapsamını tayin etmek güçtür. Doktrinde mevcut olan birçok çalışmada

¹⁹¹ Okay, Ö. (2009). *İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 72.

¹⁹² Okay, a.g.e. 2009, 72.

¹⁹³ Okay, a.g.e. 2009, 72.

¹⁹⁴ Okay, a.g.e. 2009, 74.

¹⁹⁵ Okay, a.g.e. 2009, 74.

¹⁹⁶ Akgünger, a.g.m. 1985, 16.

kamu düzeni kavramına sık sık atıf yapılmakta olup ve fakat ortak bir tarifine az rastlanmaktadır. Yanı sıra, özel hukuk-kamu hukuku ayırımında da kamu düzeni kavramının tanımı farklı görünümeler taşımaktadır. İlâveten, özel hukuk babında da yeknesak bir tanım mevcut olmayıp, özel hukukun alt dalları arasında da muhtelif tanımlar dile getirilmektedir.¹⁹⁷ Anayasa Mahkemesi, Yüksek Yargı, ulusal ve uluslararası doktrinde ve mukayeseli hukukta yer alan çeşitli kamu düzeni tanımları mevcuttur. Öncelikle, buradan yola çıkarak kamu düzeni kavramının tanımının yapılması ve kapsamının belirlenmesi gerekmektedir.

Evvelâ kavramın çeşitli yönlerden tanımına bakmak gerekirse, Türk hukuk lûgatine göre kamu düzeni kavramı, “ *Bir ülkedeki kurum ve kuralların, devletin güvenliğini, kamu hizmetlerinin iyi işlemlerini ve bireyler arasındaki ilişkilerde huzuru, hukuk ve ahlak kurallarına uygunluğu sağlamasıyla oluşan düzen.* ” şeklinde izah edilmiştir.¹⁹⁸

Anayasa Mahkemesi, bir kararında¹⁹⁹, kamu düzeni kavramının içeriğinin tam olarak tarif edilmesinin zor olduğunu izah ettikten sonra, kamu düzenini, toplumun huzur ve sükûnunun sağlanmasını, devletin ve devlet teşkilatının muhafazasını hedef tutan her şeyi ifade eden, bir başka tabirle toplumun her sahadaki düzeninin temelini teşkil eden bütün kuralları kapsayan bir kurum olarak tavsif etmiştir.

Yargıtay, içtihadı birleştirme kararında²⁰⁰ kamu düzenini, niteliği gereği zamana, yere göre değişen, içeriğinin tespiti zor her bir somut olaya göre değişiklik gösteren; ilmi açıklamalara ve yargısal kararlara rağmen gelişen hukuk sistemlerinde bile tanımı olmamasına rağmen toplumun temel yapısını ve çıkarlarını koruyan kuralların bütünü şeklinde tanımlamıştır. Yine, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kamu düzeni kavramını bir kararında²⁰¹, “*Ahlak ve dürüstlük kurallarına, toplumun, hukukun, temel ilke ve değer yargıların, adaleti, ahlak anlayışını, Anayasada yer alan temel hakları, ciddi şekilde sarsan ve aykırılık oluşturan olaylar kamu düzenini ihlal eden olgulardır.*” şeklinde tanımlamıştır.

¹⁹⁷ Atakan, A. (2007). “Kamu Düzeni Kavramı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 13(1-2), 59.

¹⁹⁸ www.sozluk.adalet.gov.tr Erişim Tarihi: 16.03.2023

¹⁹⁹ AYM Kararı, 1963/128(E), 1964/8(K), 28.01.1964(T). www.lexpera.com.tr , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

²⁰⁰ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu 2010/1(E), 2012/1(K), 10.2.2012(T). www.lexpera.com.tr , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

²⁰¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 1998/12-287(E), 1998/325(K), 06.05.1998(T). www.lexpera.com.tr , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

Ulusal doktrinde kamu düzeni kavramının birçok tanımı mevcuttur. Yapılan tanımlara bakıldığında, kamu düzeni kavramı bir tanıda “ *Uyulmasında ve korunmasında toplumun genel menfaati söz konusu olan hukuk kurallarının tümüne verilen addır.*” şeklinde tarif edilmiştir.²⁰² Doktrinde yer alan bir başka izahta ise kamu düzeni kavramı, “*Toplumun tüm menfaatlerini koruyan hükümlerle ortaya çıkan hukuki düzenin tümü kamu düzeni olarak ifade edilebilir. Aynı zamanda bu kavram zamansal ve mekânsal anlamda farklılık göstermektedir.*” şeklinde tanımlanmıştır.²⁰³ Yine başka bir tanıda, Türk hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına, Türk kanunlarının arkasında yatan adalet anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı genel siyasete, Anayasa’ da yer alan temel hak ve özgürlüklere, milletlerarası alanda geçerli ortak prensiplere, özel hukuka ait hüsnüniyet prensiplerine dayanan kurallara, medeni toplulukların müştereken benimsedikleri ahlak ilkeleri ve adalet anlayışının ifadesi olan hukuk prensiplerine, toplumun medeniyet seviyesine, siyasi rejimine, toplumun iktisadi düzenine, temel insan haklarına aykırılık kamu düzenine aykırılık olarak kabul edilmiştir.²⁰⁴

Doktrinde yer alan bir başka tanıma göre ise kamu düzeni, belli bir mekânda düzen ve nizamın tesis edilmesi yani karışıklık ve kargaşanın olmaması, kişilerin kendileri ve yakınlarının tehdit ve tehlikeden uzak, güven içinde hissederek hayatlarını idame edebilecek ortamın mevcudiyetidir.²⁰⁵ Kamu düzeni, diğer bir tanıda ise bir toplumun, belirli bir zaman dilimi içerisinde, siyasi, sosyal, ekonomik, ahlaki ve hukukî açıdan temel yapısını belirleyen ve temel çıkarlarını koruyan kurum ve kuralların bütünüdür olarak ifade edilir.²⁰⁶ Yine bir başka tanıda ise kamu düzeni, örgütlenerek bir araya gelen toplumun temel menfaat ve çıkarlarını gözetken kanun kurallarının tümüdür şeklinde tavsif edilmiştir.²⁰⁷

Uluslararası doktrin ve yargı kararlarına bakıldığında, modern anlamda kamu düzeni kavramının ortaya çıkışının ve gelişiminin sebepleri 18. yüzyılda vuku bulan aydınlanma çağında aranması gerekir. Bu yüzyılda, batıda özgürlüklerin artmasıyla ve insanların temel hak ve özgürlüklerine yönelik bir takım taleplerde bulunmasıyla

²⁰² Eren, F. (2021). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, 288.

²⁰³ Oğuzman, K., Öz, M.T. (2012). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, 82.

²⁰⁴ Gökyayla, C.D. (2001). *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni*, Ankara, 27-28.

²⁰⁵ Atay, E. E. (2012), *İdare Hukuku*, Ankara, 614.

²⁰⁶ Atay, a.g.e. 2012, 616.

²⁰⁷ Hatemi, H. (1976). *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı*, İstanbul, 43.

birlikte kamu düzeni kavramı da bu nispette görünür olmaya başlamıştır.²⁰⁸ Aydınlanma çağı ile birlikte, özgürlüklerin alanının artmasıyla beraber, özgürlüklerin sınırlanma gerekçelerinden biri olarak kamu düzeni kavramı da kullanılmaya başlanmıştır. Bu manada, özgürlükler karşısında kamu düzeninin konumlanması tarihi olarak 18. yüzyıla denk geldiği belirtilmektedir.²⁰⁹ Aslında, çağdaş zamanlarda kamu düzeni olarak adlandırılan kavram ile anlatılmak istenen şey devletin ya da diğer tabiriyle siyasal egemenin temelini oluşturan düzendir. Bu anlamda da kamu düzeni kavramının kökleri siyasal otoritelerin ortaya çıkışına kadar götürülür. Nitekim toplum sözleşmesi ile anlatılan devlet kuramlarında, bireyler güvenli bir yaşam için bir takım hak ve özgürlüklerinden vazgeçerler.²¹⁰ Güvenli bir düzenin varlığı toplumun en temel ihtiyacı olmakla birlikte bu düzeni kurmak ve korumakla görevli kurum da devlettir. Hâl böyleyken kamu düzeni kavramının kökleri daha da eski zamanlara götürülebilir. Öte yandan, kamu düzeni kavramı uzun zamandır kamu hukukunda “polis” kavramı ile birlikte kullanılmakta ve bu kavram ile var olmaktadır. Polis kavramı Anglosakson gelenekte polis gücü anlamına gelmekte iken, Fransız hukuk sisteminde ve mehzazı Fransız hukuku olan hukuk sistemlerinde polis kavramı suçluların yakalanması, belirli suçların önlenmesi, toplumdaki iyi düzeni sağlamak ve sair gibi daha geniş anlamı kapsamaktadır.²¹¹ Örneğin, 1372 yılında Fransa’da Paris şehir kolluğunun görevini belirleyen bir metinde, kolluğun amacının kamu düzeninin korunmasını gerektiren her şey olduğu izah edilmiştir.²¹² Öteden beri Fransa’da kamu düzeni ile anlaşılan, ani bir düzensizliğe karşı müdahale edip onu bertaraf etmek değil, aksine toplumun genel iyi durumudur. Bu genel iyi durumun içerisine toplumsal ve iktisadi meseleler de girmektedir.²¹³ Anglosakson dünyada ise kamu düzeni, basit olarak düzensizliğin olmayışı anlamına gelmektedir. Düzensizlik ise, yere, zamana ve yerel geleneklere bağlı olarak toplumdaki normallik ve huzura yönelik yerel beklentileri ihlal eden saldırgan bir davranıştan kaynaklanan bir durumdur.²¹⁴

²⁰⁸ Okay, a.g.e. 2009, 13.

²⁰⁹ V.Blet-Pfister’den naklen, Okay, a.g.e. 2009, 13.

²¹⁰ Nitekim Hobbes’a göre doğal yaşam hâli savaş ve düzensizlikten ibarettir. İnsanlar bu durumdan kurtulmak ve bir düzene kavuşmak için bir takım özgürlüklerinden vazgeçmişlerdir. Devlet kurumu bu düzeni kurmak ve korumakla mükellef tek organizasyondur. Akın, İ.F. (1993). *İdare Hukuku*, İstanbul, 105.

²¹¹ Ergut, F. (2004). *Modern Devlet ve Polis*, İstanbul, 235.

²¹² Jacquinot’tan naklen Okay, a.g.e. 14.

²¹³ Ergut, a.g.e. 2004, 235.

²¹⁴ Ergut, a.g.e. 2004, 235.

Açıklamalara bakıldığında, Fransız sistemi ile Anglosakson sistemi arasındaki fark belirgin şekilde meydana çıkmaktadır. Fransız sistemi, kamu düzeni kavramı ile içerisinde muhtelif hususların mündemiç olduğu süreklilik arz eden bir hâli ifade ederken, Anglosakson sistemi ise ortaya çıkan düzensizliğin bertaraf edilmesi anlamını taşımaktadır.

Mukayeseli hukuku ele aldığımızda, mevzuat hükümleri tetkik edildiğinde kamu düzeni kavramının tanımından daha çok uygulama alanı ile ilgili kurallar mevcuttur. Uygulamalardan örnek vermek gerekirse, kamu düzeni Alman hukukunda hem kamu hukukunda hem de özel hukukta uygulama alanı bulmaktadır. Hem Alman polis hukukunda hem de milletlerarası özel hukuk çerçevesinde mevzuat hükümleri nazara alındığında kamu düzeni kavramı yer almaktadır ve milletlerarası özel hukuk alanında kamu düzeni sınırlayıcı özelliği haizdir ve bu husus Alman Medeni Kanunu'nun uygulanışına dair kanunda yer almıştır.²¹⁵ Fransız hukukuna bakıldığında ise kamu düzeni kavramı, kamu hukuku açısından bir önceki paragrafta da izah edildiği üzere polis kavramı ile beraber geniş bir uygulama alanı bulmaktadır. Bunun yanı sıra, Türk hukukunda olduğu gibi Fransız medeni hukuku çerçevesinde kamu düzeni sözleşme serbestisinin sınırını oluşturmaktadır ve Fransız Medeni Kanunu'nun 6. maddesinde sözleşmelerin kamu düzenine aykırı olması halinde geçersiz olacağı hüküm altına alınmıştır.²¹⁶ İngiliz hukukunda kamu hukuku ve özel hukuk ayrımının belirgin olmamasından ötürü Fransız ve Alman hukukundan farklı olarak kamu düzeni kavramının uygulanışı özel hukukta ve kamu hukukundaki uygulama alanları bakımından kesin bir şekilde ayrılmamıştır. Bununla birlikte kamu düzenine aykırı sözleşmelerin geçersiz sayılması bir *common law* kuralıdır.²¹⁷ Öte yandan, mukayeseli hukuk bakımından medeni kanunumuzun me hazını oluşturan İsviçre Hukukunda kamu düzeninin tanımına ilişkin yargı kararları mevcuttur. Buna göre, İsviçre Federal Mahkemesi'nin vermiş olduğu bir kararda kamu düzeni, ihlal edilmeleri İsviçre Hukuk düzeninin esaslı bir ilkesine saldırı kabul edilen veya İsviçre'de genellikle hakim olan

²¹⁵ Schneider'den naklen Ordu, Ö. (2008). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanma Nedeni Olarak Avrupa Kamu Düzeni*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 83.

²¹⁶ Schneider'den naklen Ordu, a.g.e. 2008, 84.

²¹⁷ Ordu, a.g.e. 2008, 85.

hukuk hissinin göz yumulamayacak derecede yaralanmış olduğu sonucunu meydana getiren hükümler olarak tarif edilmiştir.²¹⁸

İkinci olarak, kamu düzeninin tanımı üzerinde mutabık kalınan tek bir görüş olmamasına rağmen kamu düzeninin nelerden müteşekkil olduğu hususunda bir fikir birliği mevcuttur. Buna göre, kamu düzeninin unsurları güvenlik, dirlik ve esenlik ya da diğer bir tabirle kamu huzuru, sağlık ve genel ahlaktır.²¹⁹ Kamu güvenliğinin esasında kişinin ve şeyin zarar görmesinin ve onlara gelecek tehlikenin önlenmesi düşüncesi vardır.²²⁰ Bu kolluk faaliyeti olarak anlaşılmaktadır. Dirlik ve esenlik ya da kamu huzurunun temelinde ise toplumun gündelik yaşamını etkileyen her türlü kargaşa, düzensizlik, karışıklık ve rahatsızlıkların engellenmesi ya da giderilmesi vardır.²²¹ Kamu sağlığı unsuru ise genel sağlığın korunması ve iyileştirilmesini amaçlayan faaliyetlerin tamamıdır.²²² Kamu sağlığı unsurunda toplumun bulaşıcı hastalıklardan korunması amaçlanır. Son olarak ise genel ahlak unsurunda, bireylerin tek başına ahlak anlayışları kamu düzeninin konusunu oluşturmaz ve fakat bireylerin kendi ahlak anlayışlarının tezahürü olarak tebarüz eden davranışları toplumun maddi düzenini bozacak ya da derinden etkileyecek nitelikte olması durumunda genel ahlaka aykırılık oluşur ve kolluk müdahalesi söz konusu olur.²²³

Son olarak, her ne kadar vatandaşlık hukuku bir bakıma kamu hukuku karakterli olsa da milletlerarası özel hukuk bünyesinde mündemiç olmasından ötürü kamu düzeni iç hukuktakinden daha farklı şekilde ele alınmaktadır. Kamu düzeni kavramı, muhteviyatı gereğince milletlerarası özel hukuku ilgilendiren somut olaylarda ve meselelerde daha esnek ele alınmaktadır. İç hukuk bakımından kamu düzenine aykırılık arz eden her husus, mutlaka milletlerarası özel hukuk alanında da kamu düzenine aykırılık teşkil edecektir diye bir kural bulunmamaktadır. Mesela, yabancı bir hukukun kumar ve bahis borcunu dava edilebilir görmesi iç hukukta kamu düzenine aykırılık teşkil ederken, milletlerarası özel hukukta kamu düzeninin müdahalesi gerekmemektedir.²²⁴

²¹⁸ Dayınlarlı, K. (2011). *Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni ve Tahkime Etkileri*, Ankara, 8.

²¹⁹ Atay, a.g.e. 2012, 618-621.

²²⁰ Akyılmaz, B, Sezginer, M, Kaya, C, (2013). *Türk İdare Hukuku*, Ankara, 509.

²²¹ Akyılmaz, Sezginer, Kaya, a.g.e. 2013, 509.

²²² Atay, a.g.e. 2012, 620.

²²³ Akyılmaz, Sezginer, Kaya, a.g.e. 2013, 510.

²²⁴ Nomer, E. (2015). *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul, 161. Ayrıntılı açıklama, kamu düzeninin hukuk dalları ile ilişkisinin izah edildiği alt başlıkta yapılacaktır.

3.2.1.3. Milli güvenlik ve kamu düzeni mukayesesi

Millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları her ne kadar doktrinde sık sık birbirlerinin yerine kullanılıyorlar ise de bir önceki paragraflarda izah edilen tanımlarından da anlaşılacağı üzere farklı kavramlardır. Elbette ki aralarında müşterek noktalar mevcuttur. Misal olarak, millî güvenliğe yönelik iç tehditlerin aynı zamanda kamu düzenini de bozduğunu söylemek mümkündür. Buna mukabil kamu düzenini bozan her olay millî güvenliğe etki etmez.²²⁵ Milli güvenlik kavramı kamu düzeni kavramından daha kapsamlı bir kurumdur. Nitekim millî güvenlik, ülkenin, halkın ve yerleşmiş düzenin devamını sağlayan üst düzeyde, siyasal bir takım kararların alındığı, koşulların gerçekleştiği durumlarda ortaya çıkarken, kamu düzeni ise, halkın günlük yaşantısının, güvenlik, sağlık ve sükûn içinde devamı için alınan önlemler bütünü olarak kolluğun faaliyetlerini ihtiva eder.²²⁶ Kamu düzeni, kolluk faaliyeti kapsamında devletin işleyişinde hâkim olan prensipler ile bireyler tarafından uyulması gereken kurallar bütünüyken millî güvenlik devletin varlığı ve milletin yaşamı ile alakalıdır.²²⁷

Kamu düzeni ile millî güvenlik kurumları özellikle millî güvenliğe yönelik iç tehditler bakımından kesişebilmektedir. Zira millî güvenliğe yönelik iç tehditler, aynı zamanda kamu düzenini de bozmaktadır. Ancak dış tehditler, esasında millî güvenliğin kapsamında kalmaktadır.²²⁸

Millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları ile alakalı açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde, kavramların içeriğinin muğlak ve belirsiz olduğunu, zamana, ülkeye ve konuya göre değişkenlik arz ettiğini, kamu düzeninin halkın günlük yaşantısı ile ilgili olduğunu, genellikle yerel ve geçici niteliği haiz olduğunu ve kolluk faaliyetlerinin konusunu oluşturduğunu, millî güvenliği bozucu hususların ise devletin varlığına ve işleyişine yönelik olduğunu ve genellikle uzun süreli olduğunu ifade etmek yerinde bir görüş olacaktır.²²⁹

²²⁵ Özdemir, A. (2016). “Kamu Düzeni ve Kamu Güvenliği Kavramlarına Analitik Bir Yaklaşım”, *International Journal of Legal Progress*, 2(2), 83.

²²⁶ Akgüner, a.g.m. 1985, 14-15.

²²⁷ Akgüner, a.g.m. 1985, 15.

²²⁸ Erkan, a.g.m. 2019, 24.

²²⁹ Erkan, a.g.m. 2019, 24.

3.2.2. Kavramların Hukuk Dalları ile İlişkileri ve Vatandaşlık Hukukundaki Yerleri

Millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları muhtelif hukuk dalları içerisinde farklı görünümler kazanır. Bu kavramlar, hukuk ilminin farklı dalları ile doğrudan ilişkilidir. Her ne kadar, söz konusu çalışmada, millî güvenlik ve kamu düzeninin vatandaşlık hukukundaki manası bakımından görünümüne odaklanılacak ise de bu kavramların çeşitli hukuk sahalarındaki konumuna değinmekte de manalarının daha iyi anlaşılması adına fayda vardır.

Evvelâ, millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları, Anayasa Hukuku açısından temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında kullanılan meşru niteliği haiz araçlardır. Öncelikle milli güvenlik kavramından başlamak gerekirse, hiç şüphesiz, millî güvenlik, devletin bekası ile ilgili olması sebebiyle temel hak ve özgürlükleri sınırlayabilir.²³⁰ Millî güvenlik nedeniyle temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması milletlerarası insan hakları sözleşmelerinde, Anayasada, kanunlarda yer almıştır.²³¹ Misal olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6, 8, 10, 11. maddelerinde ve bahse konu sözleşmenin 4 ve 7. protokollerin 2. maddelerinde millî güvenlik nedeniyle temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanabileceği hüküm altına alınmıştır. Nitekim 1982 Anayasasının özel hayatın gizliliği (m.20), konut dokunulmazlığı (m.21), haberleşme hürriyeti (m.22), düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti (m.26), basın hürriyeti (m.28), kamu tüzel kişisi elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı (m.31), dernek kurma hürriyeti (m.33), toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı (m.34), sendika kurma hakkı (m.51) başlıklarını taşıyan temel hak ve özgürlükleri düzenleyen maddelerinde de millî güvenlik sebebiyle sınırlandırma yapılabileceği öngörülmüştür. Görüldüğü üzere millî güvenlik kavramı Anayasa Hukuku bakımından önem arz eder ve Anayasa Hukukunda temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında enstrüman olarak kullanılır. Keza, kamu düzeni de Anayasa Hukuku ile doğrudan ilişkilidir. Kamu düzeni kavramı, Anayasa Hukuku'nda tıpkı millî güvenlik gibi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında meşru bir amaç ve buna ilaveten Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararları karşısında doğacak hukuki boşluğun önlenmesi nedeni

²³⁰ Akgüner, a.g.m. 1985, 14.

²³¹ Erkan, a.g.m. 2019, 21.

olarak kullanılır.²³² Anayasa’da, hangi temel hak ve özgürlüklerin, kamu düzeninin tesisi amacıyla sınırlandırılabilceği tek tek ifade edilmiştir. Buna göre, 1982 Anayasası’nda özel hayatın gizliliği (m.20), konut dokunulmazlığı (m.21), haberleşme hürriyeti (m.22), düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti (m.26), kamu tüzel kişisi elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı (m.31), dernek kurma hürriyeti (m.33), toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı (m.34), sendika kurma hakkı (m.51) başlıklarını ihtiva eden temel hak ve özgürlükleri tanzim eden maddelerde kamu düzeninin sağlanması amacıyla sınırlandırma yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Anayasa Hukuku ve kamu düzeni arasındaki diğer bir ilişki ise 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi’nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 53. maddesinden tevellüt eder.²³³ Bu maddeye istinaden, Anayasa Mahkemesi’nin kanun, kararname veya TBMM içtüzüğünün veya bunların belirli hükümlerinin iptaline karar vermesi hâlinde meydana gelecek hukukî boşluğun kamu düzenini tehdit edici yönde bir durum olduğu takdir edilirse, boşluğun doldurulması amacıyla bu iptal kararının yürürlüğünün ertelenmesine karar vereceği düzenlenmiştir.²³⁴

İkinci olarak, kamu düzeni, bir önceki alt başlıkta, tanımının izah edildiği bölümde de belirtildiği üzere, idare hukuku bakımından bir kamu hizmeti görevi gören kolluğun sağlamaya ve korumaya çalıştığı düzene verilen isimdir. Diğer bir tabirle, idarenin bir parçasını teşkil eden idari kolluğun görevi kamu düzeninin sağlanmasıdır. Bu ifadenin tamamlayıcı parçası olarak kolluk, idarenin kamu düzenini sağlamak ve korumak adına, kamu kudreti vasıtasıyla toplumdaki düzenin ve nizamın tesisi için giriştiği faaliyetlerdir.²³⁵ Bu sebeple idare hukuku ile de kamu düzeni doğrudan ilişkilidir. Kamu düzeninin idare hukukundaki görünümü ise farklı unsurları ihtiva etmek suretiyle meydana gelir. Nitekim idare hukukunda, kamu düzeninin unsurları güvenlik, dirlik ve esenlik ya da diğer bir tabirle kamu huzuru, sağlık ve genel ahlakıdır. Bir önceki alt başlıkta da izah edildiği üzere, bu unsurların her birisi kamu düzeninin tesisi için sağlanması gereken hususlardır. İdare, kamu düzeninin ve içerdiği bu unsurların tesisi

²³² Şimşek, A.A., (2010). *Genel Kamu Hukukunun Temel Kavramı Olarak Kamu Düzeni*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 59.

²³³ RG. 13.11.1983-18220. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6216.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

²³⁴ Şimşek, a.g.e. 2010, 66.

²³⁵ Atay, 2012, 627.

için gerekli önlemleri almakla, kamu düzenini korumakla ve gerekli idari faaliyetleri yapmakla mükelleftir.

Kamu düzeninin bir başka hukuk dalı ile olan ilişkisi bakımından ceza hukuku ile ilişkisini ele almakta fayda vardır. En sonda söylenmesi gereken şeyi en başta ifade etmek gerekirse, ceza hukuku açısından, cezaların esas amacı kamu düzeninin tesisini sağlamaktır. Kamu düzeninin sağlanması ve korunması için bizatihi suç tipleri de kanunlarda mündemiçtir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun²³⁶ beşinci bölümü, "kamu barışına karşı suçlar" başlığını taşır. Bu bölümde esasen kamu düzeninin unsuru olan kamu huzuruna ya da kanundaki tabiri ile kamu barışına matuf eylemlerin cezalandırılması yoluna gidilmiştir. Bahse konu bölümde, kanunun 213. ve 222. maddeleri arasında düzenlenmiş olan bu suçlar halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit, suç işlemeye tahrik, suçu ve suçluyu övme, halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama, kanunlara uymamaya tahrik, görev sırasında din hizmetlerini kötüye kullanma, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçlarıdır.²³⁷ Ayrıca, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda²³⁸ da kamu düzeninin sağlanması amacına vurgu yapılmıştır. Nitekim kanunun birinci maddesinde terör tanımı yapılırken, kamu düzenini bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi ya da kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemler terör eylemi olarak tavsif edilmiştir.

Kamu düzeni meselesi milletlerarası hukuk sahasında da gündeme gelir. Hiç şüphesiz, milletlerarası ikili ya da çok taraflı antlaşmalar ve hükümleri, insan hakları konularını düzenleyen, milletlerarası toplum tarafından kabul görmüş milletlerarası metinler günümüzde hemen tüm devletlerin ilgi gösterdiği ve birçoğu için artık iç hukuk düzeninde de tatbik edilen hukuk kuralları niteliğini kazanmıştır. Milletlerarası ilişkilerde devletlerin, milletlerarası hukuk kurallarından ya da milletlerarası antlaşmalardan vareste olarak egemenlik hayatına devam etmesi ve milletlerarası platformda kabul görmesi zordur. Hâl böyle iken, milletlerarası hukukî düzenlemelerin devletlerin kamu düzenini zedelememesi gerekir. Zira hiçbir devlet, kamu düzenini baltalayan bir hukuki metne taraf olmak istemez.

²³⁶ R.G. 12.10.2004-25611. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

²³⁷ Şimşek, a.g.e. 2010, 85.

²³⁸ R.G. 12.04.1991- 20843. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3713.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

Kamu düzeni hususu, her ne kadar içeriği ve unsurları bakımından, çoğunlukla kamu hukuku alanında gündeme gelse de özel hukuk bakımından da dikkate alınır. Öncelikle belirtmekte fayda vardır ki 1982 Anayasası'nın 48. maddesi ile sözleşme özgürlüğü teminat altına alınmıştır. Taraflar özgür iradeleri ile sözleşme düzenlemekte serbesttirler. Bunun istisnası, Borçlar Kanunu²³⁹ 27. maddede düzenlenen husustur. Buna göre, kamu düzenine aykırı bulunmadıkça yapılan sözleşmeler geçerlidir. Türk Borçlar Hukuku'nda hâkim olan görüşe göre kanun metnindeki kamu düzenine ilişkin hükümler, toplumun temel yapısını ve temel çıkarlarını koruyan hükümlerdir.²⁴⁰ Bu ifadeye koşut olacak şekilde, Türk hukuk düzeninde yapılan sözleşmelerin toplumun temel yapısına ve temel çıkarlarına uygun olması kanun tarafından açıkça emredilmiştir.

Kamu düzeninin, özel hukuk alanında uygulandığı ve tesisinin sağlanması için bir takım kurallar konulan bir başka sahası Milletlerarası Özel Hukuk dalıdır. Milletlerarası özel hukuk dalına ilişkin olarak doktrinde ve mahkeme kararlarında yapılan kamu düzeni tanımları mevcuttur ve fakat tıpkı diğer hukuk dallarında olduğu gibi milletlerarası özel hukuk alanında da kamu düzeninin kapsamı, tanımı ve içeriği hakkında bütüncül bir görüş birliği mevcut değildir. Bir görüşe göre milletlerarası özel hukukta kamu düzeni, hukuk düzeninin toplumsal kalkınmayı hedefleyen ve kişisel hak ve özgürlükleri koruyan temel prensipleri, anayasanın temel ilkeleri, toplumda cari olan örf adet ve ahlak telakkilerinden müteşekkildir.²⁴¹ Milletlerarası özel hukuk bakımından kamu düzeni, somut bir uyuşmazlıkta doğrudan uygulanmaz, yabancı hukukun kamu düzenini ihlal etmesi durumunda gündeme gelir ve uygulanır. Bir başka deyişle, yabancı hukukun veya yabancı hukuk hükmünün somut olayda tatbiki ile ortaya çıkaracağı sonuç, yukarıda belirtilen ilke ve değerler karşısında tahammül edilemez bir durum yaratmakta ise, yabancı hukukun kamu düzenini açıkça ihlal ettiğinden bahisle yabancı hukuk uygulanmaz.²⁴² Kamu düzeni, yabancı hukukun uygulanmasının istisnasıdır. Yabancı hukukun tatbikinin kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle engellenmesini mümkün kılan normların her birisi “kamu düzeni normu”

²³⁹ R.G. 11.01.2011-27836. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6098.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

²⁴⁰ Şimşek, a.g.e. 2010, 94.

²⁴¹ Şanlı, C., Esen, E., Fıganmeşe, İ.A., (2015). *Milletlerarası Özel Hukuk*, İstanbul, 72

²⁴² Şanlı, C., Esen, E., Fıganmeşe, İ.A., a.g.e. 2015, 73.

olarak adlandırılır.²⁴³ Nitekim 5718 sayılı MÖHUK'un²⁴⁴ beşinci maddesinde bu husus hüküm altına alınmıştır. Madde metninde, yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenince açıkça aykırı olması hâlinde, bu hüküm uygulanmaz, gerekli görülen hâllerde Türk hukuku uygulanır düzenlemesi mevcuttur. Yabancı hukukun uygulanmaması kamu düzeninin olumsuz etkisini, gerekli hâllerde Türk hukukunun uygulanması da kamu düzeninin olumlu etkisini meydana getirir.

Kamu düzeninin olumsuz etkisinde, yabancı kanun hükmünün tasvip edilebilip edilemeyeceği gündeme gelmez, ancak bu hükmün ülkede belirli bir olaya tatbikinin meydana getirdiği somut sonuçların mazur görülüp görülemeyeceği tetkik edilir.²⁴⁵ Örnek vermek gerekirse evli bir İranlı kendi millî hukuku cevaz vermesine rağmen, Türk hukuk düzenince kabul görmediğinden Türkiye'de yine bir İranlı ile ikinci ve daha fazla evlilik yapamaz. Ancak, kendi ülkesinde dört kadınla geçerli evlilik yapmış olan bu İranlı şahsın evliliklerinden doğan çocukları arasında miras sebebiyle ihtilaf çıktığında, İran miras hukuku tüm bu çocuklar için Türk mahkemesinde görülen davada tatbik edilir. Böyle bir somut olayda, Türk kamu düzenini ihlal eden İran hukukunun çok evliliğe ilişkin hükümleri Türkiye'de doğrudan doğruya uygulanmaz ve fakat mirasa ilişkin hükümlerin tatbikinde herhangi bir mahsur görülmez.²⁴⁶ Kamu düzeninin olumlu etkisinde ise, Türk hukuk düzeninde derhal uygulanması istenen hükümlerin bulunması gereklidir. Şöyle ki, somut bir olayda yabancı hukukun uygulanmasını haklı kılan milletlerarası özel hukuka ait sebepler bulunsa dahi, bu yabancı hukukun tatbiki her şart altında geçerli olmak isteyen mahalli bir hukuk kaidesine aykırı olmamalıdır ve bu suretle mahalli hukuk hükümlerinin tatbikini gerektiren sebepler, yabancı hukukun tatbikini haklı kılan sebeplerden daha kuvvetli olarak kendini kabul ettirmektedir.²⁴⁷

Kamu düzeninin milletlerarası özel hukuk veçhesine dair söylenmesi gereken bir başka husus ise yukarıda da izah edildiği üzere iç hukuktaki kamu düzeni kavramı ile milletlerarası özel hukuktaki kamu düzeni kavramının arasındaki farktır. Şüphesiz

²⁴³ Saatcıoğlu, O. C. (2018). “Japon Milletlerarası Özel Hukuk Teori ve Uygulamasında Kamu Düzeni Müdahalesi”, *Public and Private International Law Bulletin*, 38(1), 152.

²⁴⁴ RG. 12.12.2007-26728. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/12/20071212-1.htm> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

²⁴⁵ Nomer, E. (2015). *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul, 165.

²⁴⁶ Nomer, E. (2015). *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul, 165.

²⁴⁷ Nomer, E. (2015). *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul, 167.

milletlerarası özel hukukta da kamu düzeninin herkes tarafından kabul edilen ortak bir tanımı yoktur. Bununla beraber iç hukukta kamu düzenine aykırılık arz eden hususlar, söz konusu milletlerarası özel hukuk alanında aykırılık teşkil etmeyebilir. Milletlerarası özel hukuktaki kamu düzeni kavramı daha esnektir ve kamu düzeninin müdahalesi çoğu durumda istenmez. Milletlerarası hukuktaki kamu düzeni kavramı, iç hukuka nispeten daha dar ve sınırlıdır. Bu sebeple, somut olaylarda yabancı ülkenin kendine özgü, iç hukuktaki kamu düzenine aykırı, belki de tuhaf gözükken hukuk anlayışına müsamaha ile yaklaşılmaktadır.²⁴⁸ Milletlerarası özel hukuk alanında vuku bulan somut olaylarda, Türk hukukundan başka pek çok hukukun da bulunduğu, bu hukukların hemen hepsinin farklı tarihi ve kültürel temeller üzerinde geliştiği, dolayısıyla pek çok konunun Türk hukuk düzenine aykırı olduğu ve buna binaen bazı aykırı hususların iç hukuk bakımından kamu düzenine aykırı olsa dahi milletlerarası özel hukuk noktasında kamu düzenine aykırılık teşkil etmediği nazara alınmaktadır.²⁴⁹ Kısacası, iç hukukta kamu düzeninden kabul edilerek emredici kurallara bağlanan esaslar, milletlerarası özel hukuk bakımından kamu düzeninden sayılmayabilir.²⁵⁰

Son olarak, vatandaşlık hukuku her ne kadar milletlerarası özel hukuk alanında yer alsa da hiç şüphesiz idare hukuku ile de ilişkilidir. İdare hukuku, en yalın tabirle idare ile vatandaşlar arasında kurulan ilişkileri düzenleyen hukuk dalıdır. Dolayısıyla, önceki paragraflarda da izah edildiği üzere, vatandaşlığın kimi tanımlarında da yer aldığı gibi vatandaşlık kurumunda devlet ile kişi arasındaki kurulan bağın varlığı nazara alındığında vatandaşlık hukukunun idare hukuku ile yakın ilişkisi olduğu aşîkârdır. İdari işlem ise idarenin hukuki sonuç doğurmaya yönelik tek yanlı irade açıklamaları olarak tabir edilir.²⁵¹ Hâl böyleyken, vatandaşlığın aslen kazanılması dışındaki tüm vatandaşlık kazanma hâlleri idarenin tek yanlı iradesi ile gerçekleşmektedir ve idarenin bu kararı da idari işlem niteliğini haizdir. Kamu düzeni ve millî güvenlik hususu çalışmanın konusunu da oluşturduğu üzere, vatandaşlık hukukunda da uygulama alanı bulur. İdare, vatandaşlığın kazanılmasında idari işlem niteliğini haiz vereceği karar ile kamu düzeni ve millî güvenlik bakımından aykırı hâlin mevcudiyetinde vatandaşlığın kazanılması talebini reddedecektir. Bu durum,

²⁴⁸ Nomer, E. (2015). *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul, 161; Şanlı, C., Esen, E., Figanmeşe, İ.A., a.g.e. 2015, 78.

²⁴⁹ Şanlı, C., Esen, E., Figanmeşe, İ.A., a.g.e. 2015, 78.

²⁵⁰ Dayınlarlı, a.g.m. 2011, 7.

²⁵¹ Akyılmaz, B., Sezginer, M., Kaya, C., a.g.e., 2013, 326.

vatandaşlık hukukunun idare hukuku ile ilişkili yönü itibariyle bir bakıma kamu düzeni müdahalesini teşkil etmektedir. Üstelik vatandaşlık hukukundaki kamu düzeni müdahalesi, milletlerarası özel hukuk dalından daha geniş kapsamlı ve genişletici biçimde uygulanmaktadır.²⁵² Milletlerarası özel hukukta kamu düzeni müdahalesi gerektirmeyecek hususlar vatandaşlık hukukunda kamu düzeninin müdahalesini gerekli hatta zorunlu kılmaktadır. İfade etmek gerekir ki diğer hukuk disiplinlerinde olduğu gibi vatandaşlık hukukunda da millî güvenlik ve kamu düzeninin tanımı yapılmamıştır. Ne 5091 sayılı Türk Vatandaşlık Hukukunda ne de kanunun uygulanmasına yönelik yönetmelikte herhangi bir tanım yoktur. Türk vatandaşlık hukukunda, millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı bulunmama şartı, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın sonradan kazanılması müessesesinde ortaya çıkar. 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nda, yetkili makam kararı ile sonradan vatandaşlığın kazanılması durumlarında, bazı hâllerde yabancı kişinin millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı bulunmaması şartı birlikte aranırken, bazı hâllerde ise millî güvenliğe aykırı bulunmaması tek başına aranmıştır. Bununla birlikte hangi hâllerin millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği hususu açık değildir. Yalnızca, aşağıdaki bölümlerde de izah edileceği üzere yönetmeliğin 72. maddesinde millî güvenlik ve kamu düzenine aykırılığa karine ve örnek teşkil edebilecek durumlar izah edilmiştir. Yetkili makam kararı ile vatandaşlığın sonradan kazanılmasına ilişkin mahkeme kararlarının tetkikinden ve zikredilen yönetmeliğin ilgili maddesinden de anlaşılacağı üzere vatandaşlık hukukunda vücut bulan millî güvenlik ve kamu düzeni şartı ve meseleleri çoğu kez ceza hukuku ile de iç içe girmiştir.

3.3. Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Milli Güvenlik ve Kamu Düzeninin Rolü

Türk hukukunda vatandaşlığın sonradan kazanılma hâlleri TVK'ya göre esasen “*yetkili makam kararı, evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması*” şeklinde düzenlenmektedir. Yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması hâli ise izah edildiği üzere kendi içerisinde genel olarak kazanılma, istisnai yolla kazanılma, yeniden kazanılma ve evlenme yoluyla kazanılma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, evlat edinilme yoluyla vatandaşlığın kazanılması hâli de kanundaki düzenlenme yeri,

²⁵² Aşağıdaki bölümlerde bazı mahkeme kararlarından örnekler izah edilirken kamu düzeni müdahalesinin milletlerarası özel hukuka nazaran kapsamlı olduğu rahatlıkla görülecektir.

kapsamı ve muhteviyatı bakımından yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması içerisinde değerlendirilmektedir.

Vatandaşlığın sonradan kazanılmasında, millî güvenlik ve kamu düzeni şartı, 5901 sayılı kanun ile hukuk düzenimize lafzi olarak girmiştir. Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasında, TVK bünyesinde millî güvenliğin ve/veya kamu düzeninin şart koşulduğu hükümler incelendiğinde, millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları, Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılması, istisnai yolla kazanılması, evlenme yoluyla kazanılması ve evlat edinilme yoluyla kazanılması hâllerinde birlikte aranır. Buna karşın, TVK'nın Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması durumlarını düzenleyen 13. ve 14. maddeleri ve ayrıca mülga 403 sayılı kanun ile 1312 sayılı kanuna istinaden Türk vatandaşlığını kaybedenler veya vatandaşlıktan ıskat edilenlerin yeniden Türk vatandaşlığına alınmasını düzenleyen 43. maddesi nazara alındığında bu durumlar için sadece millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâlin bulunmaması şartı aranmıştır. Söz konusu maddelerde, kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâlin bulunmaması şartı aranmamıştır. Dikkat çekici bir husus olarak, kamu düzeni şartının arandığı her durumda millî güvenlik şartı da aranırken, millî güvenliğin tek başına arandığı durumlar da mevcuttur. Sonuçta, kamu düzeni, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması hâllerinde tek başına hiçbir yerde aranmamıştır.²⁵³

Kanun koyucunun, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması hâllerinin bir kısmında millî güvenlik ve kamu düzeni şartını birlikte ararken, bazı hâllerde ise yalnızca millî güvenlik şartını aramasının izahı kanunda mevcut değildir. Söz konusu sonradan kazanma hâllerine ilişkin madde hükümlerine bakıldığında, kanun koyucu, ilk defa Türk vatandaşı olacak kişilerde hem millî güvenliği hem de kamu düzenini birlikte ararken, daha önce bir şekilde Türk vatandaşı iken bu vatandaşlığını değişik nedenlerle kaybedenlerin yeniden Türk vatandaşlığını kazanmak istemeleri durumunda -TVK 21. maddede düzenlenen seçme hakkı ile kazanılma hâli istisna olmak üzere- millî güvenlik şartını aramakla birlikte kamu düzeni şartını aramamıştır.²⁵⁴ Bunun nedeni ise, iki kavram arasındaki farktan kaynaklanır. Zira millî güvenlik, daha çok devletin güvenliği ile alakalı olduğundan eski vatandaşı dâhi olsa, kişinin buna aykırılık teşkil edecek hâli bulunması kanun koyucu tarafından tamamen reddedilmiştir. Bunun yanı

²⁵³ Erkan, a.g.m. 2019, 25.

²⁵⁴ Erkan, a.g.m. 2019, 26.

sıra, kamu düzeninin ise kolluk faaliyetleri ile ilgili bir konu olması sebebiyle, kanun koyucu, önceden Türk vatandaşı olan kişinin yeniden Türk vatandaşı olmak istemesi durumunda, kamu düzenine engel bir hâli bulunmama şartını aramamakla bir bakıma eski vatandaşının günlük hayatına ilişkin gerçekleştirdiği daha az önem arz eden davranışlarını görmezden gelmiştir.²⁵⁵

Öte yandan, TVK'nın 21. maddesinde düzenlenen seçme hakkı ile vatandaşlığın sonradan kazanılması durumunda ise ne millî güvenlik ne de kamu düzeni şartı aranmıştır. Söz konusu madde, TVK 27. madde kapsamında vatandaşlığını çıkma yoluyla kaybedenlerle birlikte Türk vatandaşlığından çıkan çocukların, ergin olduktan itibaren üç yıl içerisinde seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşı olmalarını düzenler. Hak düşürücü üç yıllık süre zarfında bu seçme hakkını kullanarak vatandaşlığı kazanmayanlar ise TVK 13/1-b maddesi gereğince ikamet şartı aranmaksızın vatandaşlıklarını yeniden kazanırlar. Tabi ki bu hâlde yukarıda izah edildiği üzere millî güvenlik şartı aranır. Kanun koyucunun seçme hakkı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında, millî güvenlik ve kamu düzeni şartı aranmamasının altında, kişinin ergin olması sonrasında, bu kadar kısa süre içerisinde bahse konu hususlara aykırı bir faaliyette bulunmayacaklarına dair varsayım yatar.²⁵⁶ Ancak, vatandaşlığın evlat edinilme yoluyla kazanılmasında, ergin olmayan kişinin dahi millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı hâlinin bulunmamasını arayan kanun koyucunun, erginliğini kazanmış seçme yoluyla vatandaşlık kazanmak isteyen bir kişiden millî güvenlik ve kamu düzenine uygun hâlde bulunmasını şart koşmaması izahtan varestedir. En azından, Türk vatandaşı olup da bir sebeple vatandaşlığını kaybeden ve fakat daha sonra yeniden Türk vatandaşı olmak isteyen kişiler bakımından aranan millî güvenlik şartının seçme hakkıyla Türk vatandaşı olmak isteyenler için de şart olarak kanunda yer alması uygun düşecektir.

Bununla birlikte, millî güvenlik ve kamu düzeni şartı mülga 403 sayılı kanun kapsamında her ne kadar kanun metninde lafzi olarak yer almamış olsa da idarenin takdir yetkisi²⁵⁷ kapsamında uygulamada aranmaktaydı. Bu minvalde, egemenlik

²⁵⁵ Erkan, a.g.m. 2019, 26.

²⁵⁶ Erkan, a.g.m. 2019, 26.

²⁵⁷ İdare hukukunda, bazı hâllerin varlığı durumunda idareye belli bir işlem yapma ya da karar alma görevinin yüklendiği hâllerde idarenin bağlı yetkisinin bulunduğu kabul edilmekteyken, idarenin hangi durumda ne şekilde karar vereceğinin önceden emredici kurallarla belirlenmediği hâllerde ise idarenin takdir yetkisi olduğu kabul edilmektedir. Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması, idarenin vereceği

kudretinin bir tezahürü olarak idarenin sahip olduğu takdir yetkisi sebebiyle milli güvenlik ve kamu düzeni konusu kanunda bir şart olarak öngörülmemeyen dönemde de başvuru sahipleri açısından incelenmiştir.²⁵⁸ Bu husus, mahkeme kararlarına da yansımıştır. Sonuç olarak, her ne kadar yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması durumlarında millî güvenlik ve/veya kamu düzeni şartı 5901 sayılı kanunda açıkça öngörülmemiş ve kanun metninde hüküm altına alınmamış olsa idi dahi, idarenin takdir yetkisi kapsamında bu şartların vatandaşlığa başvuran yabancı nezdinde aranması mülga 403 sayılı kanunda da uygulandığı üzere gündeme gelecekti.

3.4. Yetkili Makam Kararı ile Vatandaşlığın Genel Olarak Kazanılmasında

Aranan Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Şartı

Millî güvenlik ve kamu düzeni kavramlarının soyut ve muğlak olduğu, farklı hukuk disiplinleri bünyesinde muhtelif açıklamalar ışığında somutlaştırılmaya çalışıldığı önceki paragraflarda incelenmiştir. Keza TVK'da da bu şartların ne anlam ifade ettiklerine dair somut bir tanım yapılmamıştır. Milli güvenlik ve kamu düzeni şartının yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında ne mana ifade ettiği ve kapsamı izaha ve somutlaştırılmaya muhtaçtır. Bu sebeple şartın mahiyeti ve kapsamı Türk Vatandaşlık Kanunu çerçevesinde değerlendirilecektir.

3.4.1. Şartın Genel Olarak Mahiyeti

Türk vatandaşlığını, yetkili makam kararı ile genel olarak kazanmak için başvuran yabancıların, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmaması şartının açıkça kanunla düzenlenmesi, Türk Vatandaşlık Kanunu ve dolayısıyla hukuk düzenimiz için yeni bir durumdur. 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu öncesinde yürürlükte bulunan kanunda ve ilgili mevzuatta bu şart mevcut değildi. Mülga 403 sayılı TVK'nın uygulandığı dönemde, İçişleri Bakanlığı, Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte kimlerin vatandaşlığa alınmasının sakıncalı olduğunu tespiti maksadıyla “çok gizli” bir yönerge çıkarmış ve vatandaşlığa alınma ile ilgili taleplerde Kanun'da ve Yönetmelik'te aranan şartları sağlayamayan kişiler, bu gizli yönergeye dayanılarak vatandaşlığa alınmamışlardır.²⁵⁹

karar ile geçerlik kazanmakta olup vatandaşlığın kazanılmasında aranan kamu düzeni ve millî güvenlik şartı kapsamında verilen red ya da kabul kararları idarenin takdir yetkisi kapsamında verilmektedir.

²⁵⁸ Erkan, M. (2019). “Türk Vatandaşlığı Kanununda 7039 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi”, *Public and Private International Law Bulletin*, 39(2), 427-428.

²⁵⁹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 68.

Nitekim yargı kararlarında da bu yönergeye istinaden verilmiş yetkili makam kararları bazen iptal edilmesine rağmen, çoğu kez “Devletin genel güvenliği ve siyasî çıkarları” kapsamında değerlendirme yapılarak onanmıştır.²⁶⁰

Görüldüğü üzere bahse konu şart, mülga 403 sayılı kanunda lafzi olarak açıkça düzenlenmediği hâlde de uygulama alanı bulmuştur. Dolayısıyla, bu şart aslında, yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasının hukuki niteliği itibarıyla, başvuran yabancıyı vatandaşlığa alma konusunda idarenin sahip olduğu takdir yetkisinin sonucu olarak, kanunda açıkça düzenlenmemiş olsa idi dahi her başvuran için yapılacak olan incelemede mündemiç, gündeme gelecek olan bir şarttır.²⁶¹ Bu cümleden olarak, 5901 sayılı TVK’nın 11. maddesinin g fıkrasında düzenlenmiş söz konusu şartın hukuki mahiyeti, yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında idarenin takdir hakkının teyit edilmesidir.²⁶² Bu sebeple, zikredilen şartın vatandaşlığın kazanılması şartları içerisinde yer alması yerine, idarenin takdir yetkisi kapsamında vatandaşlığa alınmak için başvuran kişinin millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı olup olmadığını tespit etmenin daha isabetli olacağını savunan görüşler mevcuttur.²⁶³ Keza yine aynı minvalde, idarenin takdir yetkisinin varlığına rağmen, yine de vatandaşlığı kazanma şartları içerisinde, kanunda bu şartın aranmasının güvenlik kaygısı ile açıklanabileceğini ifade eden görüşler de vardır.²⁶⁴

Dahası, millî güvenlik ve kamu düzeni şartının, kanunda yetkili makam kararıyla genel olarak vatandaşlığın kazanılmasında şart olarak aranmasının gereksiz olduğuna yönelik olarak 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun²⁶⁵ ile birlikte değerlendiren görüşler de mevcuttur. Şöyle ki, millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı eylemlerde bulunan veya bulunacakları anlaşılan yabancılar Pasaport Kanunu 8. maddeye göre ülkeye sokulmazlar ve ülkeye girdikten sonra söz konusu şekilde eylemlerde bulunanların ikamet tezkeresi talepleri Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’un 7. maddesine istinaden reddedilir ve bu kişiler aynı kanunun 9. maddesine göre sınır dışı edilirler. Kısacası, millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı faaliyetlerde

²⁶⁰ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 69, Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 64-65.

²⁶¹ Erdem, a.g.e. 2022, 134.

²⁶² Erdem, a.g.e. 2022, 137; Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 70.

²⁶³ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 70; Nomer, a.g.e. 2022, 87.

²⁶⁴ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 66.

²⁶⁵ RG: 24.07.1950- 7564. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5683.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

bulunan yabancılar ülkeye sokulmazlar, ülkeye girmişlerse ikamet tezkeresi alamazlar, ikamet tezkeresi almış olsalar da sınır dışı edilirler.²⁶⁶ İştirak ettiğimiz diğer karşıt görüş ise, ülkeye girişi ve kalışı düzenleyen kanunlarda yer alan hükümlerin bu işlemlere ilişkin müracaat anı bakımından geçerli olduğunu, dolayısıyla ülkeye giriş ve/veya ikamet için müracaat anı ile vatandaşlığa alınmak için müracaat anının farklı olduğunu ve bu süre zarfı içerisinde kişinin durumunda değişiklik ihtimalinin mevcut olduğunu ifade ederek esas olanın vatandaşlığa alınma başvurusunda bulunulan an olduğunu belirtir.²⁶⁷

Öte yandan, 403 sayılı kanunda açıkça kanun lafzi olarak düzenlenmeyen ancak yukarıda da izah edildiği üzere idare tarafından takdir yetkisi kapsamında başvuran her yabancı açısından öncelikli olarak incelenen millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engelinin bulunmaması şartının yürürlükteki 5091 sayılı kanunda açıkça düzenlenmiş olması, Anayasa'nın 66. maddesindeki “ Vatandaşlık ancak kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hâllerde kaybedilir” hükmü nazara alındığında “kanunilik” ilkesi açısından olumlu yönde değerlendirildiği görülmektedir.²⁶⁸

3.4.2. Şartın Kapsamı

Millî güvenlik ve kamu düzeni kavramlarının ortak bir tanımının bulunmadığı ve bununla birlikte kapsamının da belirsiz olduğu, soyut niteliği haiz olduğu önceki bölümlerde kapsamlı şekilde izah edilmiştir. Her ne kadar kapsamı belirsiz olsa da bu kabilden kavramlara hukuki düzenlemelerde sıkça rastlanmaktadır.²⁶⁹ Bunlar ve benzer nitelikteki kavramlar, zamanla ortaya çıkan yorum ve görüş değişikliklerinde ve öngörülme sorunda karar vermede kolaylık sağlarken, diğer yandan yetkili makamın takdir yetkisini çok genişlettiğinden kişiler aleyhine keyfi kararların verilmesine de dayanak olabilmekte, öngörülebilirliği engellemektedir.²⁷⁰ Keza 5091 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nda da bu kavramların tanımına ya da kapsamına dair

²⁶⁶ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 66.

²⁶⁷ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 70.

²⁶⁸ Erdem, a.g.e. 2022, 137(Tiryakioğlu Bilgin, “Türk Vatandaşlığı kanunu tasarisına göre vatandaşlığın yetkili makam kararı ile kazanılması” Türk vatandaşlığı kanunu tasarısı sempozyumu 29 şubat 2008 bildiriler, Ankara 2008, 79'dan naklen), karşı görüş için bkz Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 67

²⁶⁹ Erten, R. (2020), “Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması Yollarında Aranan Ortak Şart: Millî Güvenlik Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Hâli Bulunmamak”, *Public and Private International Law Bulletin*, 40(2), 1357.

²⁷⁰ Erten, a.g.m. 2020, 1358.

bir düzenleme mevcut değildir. Tanımı ve kapsamı tam olarak belirlenmemesine rağmen, 5091 sayılı kanunun gerekçesine bakıldığında yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılmasında aranan millî güvenlik ve kamu düzeni şartları ile alakalı olarak idareye içeriği tam olarak belli olmayan çok geniş takdir yetkisi bahsedilmektedir.²⁷¹ 5091 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu’nun 11/1-g maddesinin gerekçesinde “ *Bu şartın konulması ile millî güvenlik bakımından tehlike teşkil eden ve millî menfaatler ve ülke bütünlüğü aleyhine faaliyet gösterenlerle bu faaliyetleri destekleyenlerin, bu gibi kişi veya kuruluşlarla ilişki içerisinde bulunanların ve herhangi bir isyan, sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik gibi kamu düzenini bozan faaliyetlerde bulunanların Türk vatandaşlığını kazanmaları engellenmektedir.*” şeklinde açıklama mevcuttur.

Gerekçenin izah ettiği hususlara bakıldığında şarta dair somut bir tanım getirmediği rahatlıkla anlaşılabacaktır. Ancak, belirli ağırlıktaki suçlar ile irtibatlı kişilerin “millî güvenlik ve kamu düzenine” engel teşkil edeceği öngörülmüştür.²⁷² Gerekçede, esasen millî güvenlik ve kamu düzeni ayrımı da yapılmıştır. Millî güvenlik için örnek vermeden soyut niteliği haiz millî menfaatler ve ülke bütünlüğüne aykırı faaliyetlere atıf yapılırken, kamu düzeni açısından ise daha somut durumlar ortaya konulmuş ve gerekçede ihtiva olunan “gibi” ifadesinden de anlaşılabacağı üzere bu durumların tahdidi olarak ifade edilmediği belirtilmiştir.²⁷³ Gerekçedeki kamu düzenini bozucu faaliyetler, isyan, sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik olarak örnek kabilinden zikredilmiştir. İsyen ve casusluk faaliyetleri millî güvenliği tehlikeye soktuğu için aynı zamanda millî güvenliği bozucu faaliyetler olarak da değerlendirilir.²⁷⁴

Gerekçeden de görüleceği üzere, millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları, Türkiye Cumhuriyeti’yle alakalıdır. Diğer bir tabirle, Türk vatandaşlığını kazanma başvurusunda bulunan yabancının Türkiye Cumhuriyeti’nin millî güvenliği ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmamasını düzenler.²⁷⁵

²⁷¹ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 68.

²⁷² Erkan, Milli Güvenlik, 2019, 28.

²⁷³ Erkan, Milli Güvenlik, 2019, 28.

²⁷⁴ Erkan, Milli Güvenlik, 2019, 28.

²⁷⁵ Erten, a.g.m. 2020, 1358.

Nihayetinde, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında kanun lafzı olarak düzenlenen ve aranan şartlardan olan millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı bir hâlin bulunmaması durumu gerçekleşmeden idarenin bir yabancıyı Türk vatandaşlığına alması mümkün değildir. Bununla birlikte, bu şartlar gerçekleşse dahi, idarenin takdir yetkisi çerçevesinde, yabancıнын vatandaş olarak kabul edilmesi de yabancıya bahşedilmiş mutlak bir hak değildir. Ancak idare, Anayasa'nın 66. maddesindeki kanunilik ilkesi kapsamında, bir yabancıнын Türk vatandaşlığına alınabilmesi için kanunda öngörülen şartlara ilave şart getiremez. Diğer tabirle, kanunda aranan millî güvenlik ve kamu düzeni şartı da dâhil olmak üzere, sayılan şartlar tahdididir.²⁷⁶ Elbette ki idare, devletin menfaatleri gereğince ve takdir yetkisi kapsamında vatandaşlık başvurularının reddi yönünde karar alabilir. Ancak, vatandaşlığa alınma talebinin reddi gerekçesi açıkça ortaya konulmalıdır.²⁷⁷ Aksi hâlde kanunilik ilkesi ve hukuk devleti niteliği zarar görür. İdarenin takdir yetkisi, sonsuz bir gücün tezahür ettiği ya da keyfî uygulamaların vücut bulduğu bir alan değildir. Bu sebeple, her ne kadar doktrinde, bazı görüş sahiplerince, Anayasa'nın 66. maddesindeki kanunilik ilkesi çerçevesinde olumlu olarak bakılsa ve yorumlansa da, millî güvenlik ve kamu düzeni gibi soyut kavramların yetkili makam kararıyla genel olarak vatandaşlığın kazanılmasında şart olarak öngörüldüğü 5091 sayılı TVK'nın 11. maddesinde yer alan somut düzenlemenin, idarenin takdir yetkisinin kapsamının genişlemesi olarak değil, bilakis dar kapsamlı biçimde değerlendirilmesi ve yetkili makam tarafından ve de uyuşmazlıklara bakan mahkemelerce bu minvalde uygulanması gerekir. Aksi hâlde, kanun koyucu tarafından bir bakıma idarenin takdir yetkisinin kanunileştirilmesi ve somutlaştırılması maksadıyla kanunda zikredilen mezkûr şartın amacından saparak, takdir yetkisinin kapsamını genişletmesi neticesine sebebiyet vereceği açıktır. Bu da iyiniyetli bir kanunlaştırma faaliyetinin olumsuz sonuç doğurmasına neden olur.

3.5. Şartın Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikle Birlikte Değerlendirilmesi

Türk Vatandaşlık Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nde, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılmasında, yabancıнын millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından

²⁷⁶ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 71.

²⁷⁷ Doğan, Yılmaz, İzmirli, a.g.e., 2022, 69.

engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmaması şartına ilişkin olarak yapılacak soruşturmada şartın kapsamı ve hangi hususların nazara alınacağı izah edilmiştir.²⁷⁸ Yönetmeliğin “Araştırma, soruşturma ve geçerlilik süresi” başlığını taşıyan 72. maddesinin beşinci fıkrasında, şartla alakalı önemli hususlar düzenlenmiştir. Fıkra, açıkça “millî güvenlik” ve/veya “kamu düzeni” ibarelerini içermemektedir ve fakat doktrinde, kapsamı ve muhteviyatı dolayısıyla hükmün, millî güvenlik ve kamu düzeni şartıyla ilgili olduğu kabul edilmiştir.²⁷⁹

Bahse konu fıkra hükmü, “İlgili kurumlarca yapılan araştırma sonucunda Anayasa ile kurulu devlet düzenini yıkma yolunda faaliyette bulunduğu, bu faaliyetlerde bulunanlarla işbirliği yaptığı veya bunları maddi olarak desteklediği, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı yurt içinde veya dışında, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarla ilgili faaliyetlerde bulunduğu, isyan, casusluk ve vatana ihanet suçlarına katıldığı, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve insan ticareti yaptığı veya bunlarla ilişki içerisinde bulunduğu tespit edilenler ile taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar Türk vatandaşlığını kazanamaz.” şeklindedir.

Söz konusu fıkra hükmü tetkik edildiğinde, millî güvenlik ve kamu düzeni ayrımının yapılmadığı görülecektir. Bununla birlikte, hükmün, “Anayasa ile kurulu devlet düzenini yıkma yolunda faaliyette bulunduğu, bu faaliyetlerde bulunanlarla işbirliği yaptığı veya bunları maddi olarak desteklediği, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı yurt içinde veya dışında, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu 17. madde kapsamına giren suçlarla ilgili faaliyetlerde bulunduğu, isyan, casusluk ve vatana ihanet suçlarına katıldığı, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve insan ticareti yaptığı veya bunlarla ilişki içerisinde bulunduğu tespit edilenler” kısmının genelde millî güvenlikle; “taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar” kısmının ise kamu düzeniyle ilgili olduğu değerlendirilmektedir.²⁸⁰ Bizce de

²⁷⁸ Turhan, T, Tanrıbilir, F. B. a.g.e. 2012, 66.

²⁷⁹ Erten, a.g.m. 2020, 1359.

²⁸⁰ Erten, a.g.m. 2020, 1359.

bu ayırım yerindedir. Görüleceği üzere, ilk kısımda eylemler, ikinci kısımda ise mahkeme kararları esas alınmıştır.

Yönetmelik hükmü nazara alındığında, evvelâ, yönetmeliğin 72. maddesinde yer alan bu içerik çerçevesinde, muğlak nitelikteki millî güvenlik ve kamu düzeni kavramlarının biraz daha somutlaştırılması sağlanmıştır. Bu sayede, şartın öngörülebilirliği artmış ve yetkili makamın takdir yetkisine sınırlama getirilmiştir. Dolayısıyla, yetkili makamın, yönetmeliğin 72/5. madde kapsamına girmeyen bir eylem veya durumla ilgili, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunduğu değerlendirmesiyle başvuruyu reddedemeyeceğini ifade eden görüşler mevcuttur.²⁸¹ Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira bunun kabulü hâlinde, bu husus, milletlerarası hukuk kuralları çerçevesinde kabul edilen devletlerin takdir haklarına aykırılık teşkil eder. Yönetmelikteki düzenleme haricindeki hususlar ile alakalı olarak da idarenin ya da diğer tabirle yetkili makamın takdir hakkının devam ettiğini ve vatandaşlığa alınmada red kararı verebileceğini kabul etmek daha doğru olacaktır.

İkinci olarak, idarenin, yönetmeliğin 72. maddesinde yer alan eylem ya da durumların varlığı bakımından takdir yetkisinin olup olmadığı hususunu incelemekte fayda vardır. Bu hususu kamu düzeni ve millî güvenlik şartları bakımından ikili bir ayırım yaparak değerlendirmek gerekir. Zira kamu düzenine aykırılık bakımından bir mahkeme kararı aranırken, millî güvenliğe aykırı bir hâlin varlığı açısından ise eylemin varlığı aranır ve bunun varlığının tespitine ilişkin bir mahkeme kararına ihtiyaç yoktur.²⁸² Madde düzenlemesi, kamu düzeni çerçevesinde, suçun kastla işlenip işlenmediği hususunu, cezanın hapis cezası olup olmadığını ve cezanın süresini esas almıştır ve süresi ne olursa olsun yabancı hakkında taksirli suçlar ve altı ay hapis cezasının altında kalan hapis cezalarını gerektiren suçlarla alakalı mahkûmiyete esas mahkeme kararı olsa dahi kamu düzeni bakımından engel olarak öngörmemiştir. Bu cümleden olarak, zikredilen düzenleme, kamu düzeni şartı ile ilgili olarak somut bir şekilde niteliği belirlenmiş mahkeme kararına işaret ettiğinden, idarenin bu düzenleme karşısında

²⁸¹ Erten, a.g.m. 2020, 1360.

²⁸² Söz konusu ayırım, doktrinde yönetmeliğin ilgili maddesi bağlamında kabul edilen bir husustur. Bununla birlikte yetkili makam, hangi hâllerin millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırılığa vücut vereceği noktasında takdir yetkisine sahiptir; yönetmelik çerçevesinde doktrinde yapılan tasnifle bağlı değildir.

takdir yetkisinin olmadığını kabul eden görüşler mevcuttur.²⁸³ Ancak, yönetmelik maddesine istinaden idarenin takdir yetkisinin ortadan kalktığını ifade etmek, yönetmeliğe kanunun üzerinde bir pozisyon atfetme imkânı verir ki bu da yönetmeliğin kanunun amacını aştığını gösterir.²⁸⁴ Dolayısıyla, TVKUY'nin 72. maddesinin beşinci fıkrasının son kısmında yer alan, *“Taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar Türk vatandaşlığını kazanamaz.”* hükmüne istinaden vatandaşlığı kazanmak için başvuran yabancılar hakkında, başkaca bir araştırma yapmadan söz konusu mahkeme kararının varlığından bahisle ret kararı verilmesi vatandaşlık hukukunda geçerli olan kanunilik ilkesine aykırılık teşkil eder. Nitekim yönetmeliğin ilgili hükmü, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını öngören CMK 231. maddesindeki düzenleme ile de uyumlu değildir. Zira ilgili kanun maddesinde *“Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.”* şeklinde düzenleme mevcuttur. Hal böyleyken ve ilgili kanun düzenlemesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının hukuki sonuç doğurmamasını öngörürken yönetmelik fıkrasına istinaden hüküm doğurmasını sağlamak açıkça kanuna aykırılık teşkil eder. Buna müsteniden, taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alan yabancılar bakımından da takdir yetkisi kapsamında vatandaşlığın kazanılmasında kabul yönünde kararlar verilebilmesi gerekir.

Millî güvenlik bakımından ise yabancı hakkında mahkûmiyete esas bir mahkeme kararı aranmazken, yalnızca eylemin varlığının tespiti yeterli olur. Diğer bir tabirle, yabancının, millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı hâl teşkil eden bir eylem ya da durumunun tespiti ile alakalı olarak, yönetmeliğin 35. maddesi kapsamında araştırma yapmakla mükellef Milli İstihbarat Teşkilatı ve Emniyet Genel Müdürlüğü kurumlarının arşiv araştırması sonucunda yönetmeliğin 72. maddesi kapsamında yer alan eylemlerin varlığının tespit edilmesi durumunda vatandaşlık başvurusu yetkili makam tarafından reddedilir. Bahse konu güvenlik kuruluşları millî güvenliğe aykırı bir hâlin tespitini açıkça ortaya koymak suretiyle yetkili makama bildireceklerdir.

²⁸³ Erten, a.g.m. 2020, 1360.

²⁸⁴ Erkan, Milli Güvenlik, 2019, 28.

Tespitin açıkça bildirilmesi tabiri yönetmeliğin 35. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Bu tespit somut ve delillere dayanan şekilde olmalı; soyut ve faraziyelerden ibaret olmamalıdır. Hâl böyle iken, hakkında yönetmeliğin 35. maddesinde görevli kuruluşlar tarafından millî güvenliğe aykırı bir hâlin varlığı tespit edilemeyen yabancılar hakkında, millî güvenliğe aykırı hâl teşkil ettiğine binaen yetkili makamın takdir yetkisi kapsamında vatandaşlığa alınma başvurusunun reddi, takdir yetkisinin keyfi olarak tebarüz etmesine sebebiyet verir. Bir başka ifadeyle, başvuru sahibinin millî güvenlik ve kamu düzeni açısından engel bir hâli bulunup bulunmadığının yetkili makamca tekrar değerlendirilemeyeceği kabul edilir.²⁸⁵ Bu sebeple, yönetmeliğin 72. maddesinde millî güvenliğe aykırı hâl teşkil eden olarak sayılan eylemlerin idarenin takdir yetkisini sınırladığını söylemek mümkündür.

Üçüncü olarak, yönetmeliğin 72/5. maddesinde sayılan eylemlerle ilgili bir mahkeme kararının bulunması ihtimali de dikkate alınmalıdır. Yabancı kişinin, yönetmelikte yer alan ve milli güvenliğe aykırılık teşkil eden eylemlerle ilgili yapılan yargılaması neticesinde suçsuzluğunu hükme bağlayan bir mahkeme kararı varsa, artık millî güvenlik bakımından bir engelin bulunduğu söylenemez.²⁸⁶ Aksi durumda ise, yani mahkeme kararında başvuru sahibinin eyleminin sabit olduğuna hükmedilmişse, bu karara dayanılarak ret kararı verilecektir; zira tespit mahkeme kararıyla yapılmış olup; idare, bunun aksine bir karar veremez.²⁸⁷

Yönetmelik hükümleri ile ilgili olarak son olarak, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın sonradan genel olarak kazanılmasına ilişkin izlenecek esaslara değinmekte fayda vardır. Yönetmeliğin 35. maddesi gereğince, yabancı kişiyi söz konusu vatandaşlığın kazanılması usulü ile vatandaşlığa almada yetkili makam İçişleri Bakanlığı'dır. İçişleri Bakanlığı, yine yönetmeliğin 35. maddesi uyarınca, yukarıda da izah edildiği üzere, Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nce yapılacak arşiv araştırması ve güvenlik soruşturması neticesinde millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâlin bulunup bulunmadığının tespiti nihayetinde, diğer şartların da değerlendirilmesi ile birlikte yabancı kişinin vatandaşlığa alınıp alınmayacağına karar verecek yetkili makamdır. Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nce yapılacak

²⁸⁵ Erten, a.g.m. 2020, 1361.

²⁸⁶ Erten, a.g.m. 2020, 1361.

²⁸⁷ Erten, a.g.m. 2020, 1361.

araştırma somut, delillere dayalı ve faraziyelerden uzak olmalı ve araştırma sonucu yine yönetmeliğin 35. maddesi gereğince yetkili makama açıkça bildirilmelidir.

Netice itibariyle, Yönetmeliğin 72/5. maddesi hükmüyle, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasında “millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hâli bulunmama” şartı belli bir düzeyde öngörülebilir hâle gelmiştir.²⁸⁸ Bununla beraber, yönetmeliğin söz konusu maddesinde düzenlenen eylemler ve durumlara haddinden fazla anlam yüklenmemeli, idarenin takdir yetkisinin devam ettiği göz ardı edilmemeli, yönetmelik, ilgili maddedeki hükümlere istinaden kanundan daha üst bir konuma yerleştirilmemelidir. Yönetmelikteki ilgili hususların idarenin takdir yetkisi bakımından “yıkıcı” değil “sınırlandırıcı” niteliği haiz olduğu kabul edilmelidir.²⁸⁹

²⁸⁸ Erten, a.g.m. 2020, 1361.

²⁸⁹ Yönetmeliğin eleştirisi için bkz. Çelik, E. (2022).” Evlenme Yolu ile Türk Vatandaşı Olma Taleplerinden Doğan Uyuşmazlıklara İlişkin Yargılamalarda Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kısıtası”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 49, 420.

4. MİLLÎ GÜVENLİK VE KAMU DÜZENİ ŞARTINA İLİŞKİN UYGULAMA VE ŞARTIN ANAYASA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Şartla İlgili Uygulama ve Bazı Mahkeme Kararları

Türk hukuk düzeninde, vatandaşlık hukuku dalı, niteliği, kanunda düzenlenme tarzı ve devletin egemen konumdaki taraf olması itibariyle idare hukuku ile yakından ilişkilidir. Birçok işlem idare eliyle meydana getirildiğinden, vatandaşlık hukuku ve dolayısıyla vatandaşlığın kazanılması müesseselerini idare hukukundan ayrı düşünmek imkânsızdır. Bu boyutuyla, vatandaşlık hukukunun kamu hukuku yönü mevcuttur.

Evvelâ, vatandaşlığın aslen kazanılması hâli istisna olmak üzere, vatandaşlığın diğer türlü kazanılma hâllerinde kamu gücünü haiz idarenin tek yanlı iradesi gerekir. Söz konusu bu irade ise idari işlem olarak tavsif edilir.²⁹⁰ Türk hukuk düzeninde yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması hususu da hiç şüphesiz idari işlem niteliğini haizdir. Türk vatandaşlığının kazanılması sonucu doğuran yetkili makam kararları, idare hukuku kapsamında hukuki niteliği itibariyle kurucu ya da diğer tabirle inşai nitelik arz eder.²⁹¹ Vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında yetkili makam, daha önce de izah edildiği üzere İçişleri Bakanlığı’dır. Dolayısıyla, kurucu vasıftaki yetkili makam kararı İçişleri Bakanlığı’ndan sadır olur.

İkinci olarak, İçişleri Bakanlığı, vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında karar vermeden önce kanunda öngörülen bir takım şartlarla beraber başvuran yabancıнын millî güvenlik ve kamu düzeni açısından aykırı bir hâli bulunmamak şartını da arar. Şartların yetkili makam tarafından değerlendirilmesinde “millî güvenlik” ve “kamu düzeni” kavramı çok önemli bir yere sahiptir. Kavramların ihtiva ettiği anlama dair geniş veya dar yorumlar, vatandaşlığın kazanılması taleplerinin kabulünde ya da reddinde doğrudan etkilidir. TVK’da bahse konu kavramların tanımı yapılmamıştır. Keza, hangi hususların millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edeceğinin tespitini sağlayan bir düzenleme de mevcut değildir. İlaveten, TVK’nın madde gerekçesinde yer verilen açıklamalar da gerekli açıklığa sahip değildir. Yine aynı şekilde, TVK’nın uygulama yönetmeliğinde milli güvenliğe ve kamu düzenine

²⁹⁰ Çözme, R. F. (2021). *Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması: Uygulama ve Mahkeme Kararları Çerçevesinde Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 79.

²⁹¹ Güngör, a.g.e. 2022, 293.

aykırılık teşkil edebilecek bir takım hususlar sayılmış ise de burada yer alanlar tahdidi nitelikte değildir. Buna istinaden, yetkili makamın millî güvenlik ve kamu düzenine aykırılık teşkil edebilecek nitelikteki hususları belirlemesi, vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunan yabancı için hayati önem arz eder. Öte yandan, yabancı kişinin millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından vatandaşlığı kazanmasına aykırılık teşkil edecek hâlleri, Türkiye Cumhuriyeti ile alakalı olmalıdır. Misalen, yabancı kişinin başka bir devlet nezdinde almış olduğu hapis cezası bahse konu şartın uygulanması açısından menfi manada gündeme gelmez²⁹², meğerki Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliği ve sair menfaatlerinin hilafına olsun.²⁹³

Bir başka önemli mesele ise, her ne kadar vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunan yabancı kişi, vatandaşlığın kazanılmasında kanunda öngörülen tüm şartlar bakımından menfi bir değerlendirmeye tâbi tutulmasa dahi yetkili makamın takdir yetkisi çerçevesinde yine de vatandaşlığı kazanamayabilecektir. Bu durum, TVK'nın 10/1. maddesinde “..... ancak aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamaz.” demek suretiyle açıkça hüküm altına alınmıştır. Kanun koyucu, vatandaşlığın kazanılmasında idareye sadece uygulamada değil, kanun lafzı olarak da takdir yetkisi bahşetmiştir. Hiç şüphesiz bu durum, devletlerin egemenlik yetkisinden mülhemdir. Egemenlik yetkisine atıf 10. madde gerekçesinde de izah edilmiştir.²⁹⁴ Elbette, idarenin devletin egemenlik hakkına dayanan bu takdir yetkisi, hukukilikten uzak ve keyfî bir takdir yetkisi olarak algılanmamalıdır. Bu yetkinin kanunun temel ilkeleri, kamu yararı ve hizmet gerekleri göz önüne alınarak kullanılması gerektiği şüphe götürmezdir.²⁹⁵ Vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında idareyi temsilen yetkili makam olan İçişleri Bakanlığı'na, kanun koyucu tarafından, kanun vasıtasıyla açıkça bahşedilen söz konusu takdir yetkisini, bir takım aykırılık teşkil eden hâllerin kanun gerekçesinde yer almasından ötürü hukuki nitelik bakımından bağlı yetki olarak vasıflandıran görüşler mevcut ise de kanunda yer

²⁹² Nitekim Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. Dava İdari Dava Dairesi'nin 2022/1968 ve 2023/640 esas sayılı dosyalarında da sair gerekçelerle vatandaşlığı kazanmak için başvuran yabancıların Türkiye ile ilgili olmayan ve başka ülkelerde soruşturuldukları ya da kovuşturuldukları sahtecilik, dolandırıcılık, kara para aklama gibi suç ve eylemlerinden dolayı verilen milli güvenliğe aykırı olma hâli dolayısıyla yetkili makamın ret kararlarını hukuka aykırı bulmuştur.

²⁹³ Erten, a.g.m. 2020, 1368.

²⁹⁴ “...Ayrıca, vatandaşlığın bir bireye verilmesi egemenlik hakkıyla doğrudan ilgili olduğundan, aranan şartları taşımış olmanın vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak kazandırmayacağı hüküm altına alınmıştır.”

²⁹⁵ Erdem, a.g.e. 2020, 120-121-122.

alan açık düzenleme ya da diğer bir tabirle kanunun lafzi değerlendirmesi, kanunun gai yorumu ve de yerleşmiş vatandaşlık hukuku evrensel kuralları nazara alındığında, idarenin vatandaşlığın kazanılmasında takdir yetkisine sahip olduğu ve dolayısıyla milli güvenlik ve kamu düzeni şartı bakımından da bu durumun geçerli olduğu rahatlıkla söylenebilir.²⁹⁶ Ayrıca, benzer bir husus da yönetmeliğin 72. maddesinde yer alan durumlar ile alakalı olarak ileri sürülür. Buna göre, ilgili maddede sayılan hâllerle sınırlı olmak üzere, diğer bir deyişle bu maddede sayılan hususlar somut olayda mevcut ise artık idarenin genel bir takdir yetkisinden bahsedilemeyeceği ifade edilir.²⁹⁷ Yukarıda da izah edildiği üzere, bu görüşe katılmak da mümkün değildir.

Öte yandan, Türk hukukunda idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır. Bu husus, Anayasa'nın 125. maddesi ile teminat altına alınmıştır. Dolayısıyla, idarenin Türk vatandaşlığı ile ilgili her türlü idarî kararına karşı da yargı yoluna başvurulabilecektir.²⁹⁸ Bununla birlikte, idarenin kararlarına karşı başvuru mercii olan İdari yargı organları, idarenin kararını hukukilik sınırları içerisinde denetleyebilir ve yerindelik denetimi yapamaz.²⁹⁹ Nitekim bu husus Anayasa'nın 125/4. maddesinde ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu³⁰⁰ 2/2. maddesi ile hüküm altına alınmıştır. Buna binaen yargı organları, vatandaşlığın kazanılması hususu ile ilgili olarak kendisini idare yerine koyarak yerindelik denetimi yapamaz.

Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılmasında, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından yabancıların aykırı bir hâlinin bulunmaması şartı açısından idarenin tatbikatta uyguladığı kıstasların, sahip olduğu takdir yetkisinin sınırlarının anlaşılabilmesi için yargısal denetim, önem arz etmektedir.³⁰¹ Aşağıda, seçilerek izah edilmiş bir takım uyuşmazlık üzerinden milli güvenlik ve kamu düzeni kıstasının mahiyeti, manası, idarenin şartı uygulama alanı, mantığı ve hangi hâllerde ne tür kararlar verdiği, yargı kurumunun verdiği kararlar ile bu şarta yaklaşımının kapsamı, Türk vatandaşlığını talep eden yabancı bakımından

²⁹⁶ Karşı görüş için bkz. Tüysüz, C. (2022). "Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 48(65), 57-58.

²⁹⁷ Erten, a.g.m. 2020, 1369

²⁹⁸ Güngör, a.g.e. 2022, 293.

²⁹⁹ Güngör, a.g.e. 2022, 293.

³⁰⁰ RG. 20/1/1982-17580. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2577.pdf> , Erişim Tarihi: 21.03.2023.

³⁰¹ Çelik, a.g.m. 2022, 406.

değerlendirilecek ve millî güvenlik ve kamu düzeni şartının kapsamı somutlaştırılmaya çalışılacaktır.

4.1.1. Yönetmeliğin 72/5. Maddesi Kapsamında Hapis Cezası Varlığında Verilen Kararlar

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesinin 06/04/2022 tarihli istinaf incelemesi kararına³⁰² konu olan olayda, Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı olan davacının 1995 senesinden bu yana Türkiye'de yaşadığı, eğitim hayatını Türkiye'de tamamladığı, çalışma hayatına girdikten sonra, 5901 sayılı Kanun'un 11.maddesi uyarınca yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığına alınma talebinde bulunduğu, yapılan araştırma ve inceleme sonunda davacının Alanya 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2010/365 esas sayılı kovuşturma dosyasında, bina içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında hırsızlık suçundan 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiğinin tespit edilmesi nedeniyle İçişleri Bakanlığı'nın 19/11/2020 tarih ve 2020/43 sayılı kararı ile milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından aykırılık gerekçesiyle yabancının vatandaşlık kazanma talebinin reddine karar verilmiştir. Talebi reddedilen Azerbaycan vatandaşı, yetkili makam kararının iptali istemiyle iptal davası açmış ve fakat ilk derece mahkemesinde davası reddedilmiştir.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 13. İdare Mahkemesi'nin 2021/926 esas sayılı dosyasında vermiş olduğu kararın gerekçesinde, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11/1-g maddesi ile kanun hakkındaki yönetmeliğin 72. maddesinin 5. fıkrası uyarınca, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olsa dahi 6 aydan uzun süreli hapis cezasına mahkûmiyet kararı verilmiş olmasının vatandaşlığa alınmada engel haller arasında sayıldığı, öte yandan, bir yabancının mevzuatta aranan bütün şartları taşıyor olsa bile vatandaşlığa alınmada mutlak hak sahibi olmadığı, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmamasının vatandaşlık kazanmanın ön şartı olduğu, devletin genel güvenliği ve siyasi çıkarları dikkate alındığında yapılan soruşturma neticesinin değerlendirilmesinde ve kişinin vatandaşlığa alınmasında, Kanun'un idareye hükümrانlık hakkından kaynaklanan geniş bir takdir yetkisi tanıdığı açık olduğundan davacının vatandaşlığa alınması

³⁰² Ankara BİM, 10.İDD 2022/1504(E), 2022/1423(K), 06/04/2022(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

konusunda yargı kararıyla zorlanamayacağı hususları izah edilmiştir. Bahse konu istinaf incelemesinde de ilk derece mahkemesinin kararı isabetli bulunmuş ve karar onanmıştır.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesinin 24/11/2021 tarihli istinaf incelemesine esas olan kararına³⁰³ konu bir başka somut olayda ise, davacı yabancının, Kırgızistan Cumhuriyeti vatandaşı olduğu, 2009 yılından bu tarafa Türkiye'de yaşadığı ve 12.10.2019 tarihinde Türk Vatandaşı ile evlendiği, 19.11.2018 tarihli başvurusu ile 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca Türk vatandaşlığına alınma talebinde bulunduğu, davacı hakkında Bakırköy Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/317 esas sayılı kovuşturma dosyasında, kamu görevlisine hakaret suçundan verilen 11 ay 20 gün hapis cezasıyla ilgili 5728 sayılı Yasa ile değişik CMK'nın 231. maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ve CMK'nın 231/8. maddesi uyarınca 5 yıl denetim süresine tabi tutulmasına karar verildiği ve kararın itiraz edilmeksizin 25.12.2015 tarihinde kesinleştiği, davacının denetim süresini kasıtlı bir suç işlemeden tamamladığının anlaşılması üzerine, Bakırköy Asliye Ceza Mahkemesi'nin 13.01.2021 tarihli ek kararı ile söz konusu kararın 5271 sayılı CMK'nın 231/10. maddesi uyarınca ortadan kaldırılmasına ve davacı hakkında Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 20.05.2015 tarih ve 2015/17840 sayılı iddianamesi ile kamu görevlisine hakaret suçundan açılan kamu davasının düşmesine karar verildiğinin anlaşılması akabinde bu husus gerekçe gösterilerek vatandaşlığa alınma başvurusunun TVK'nın 11. maddesine göre "kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunduğu" gerekçesiyle reddedildiği, bunun üzerine başvurusunun reddine ilişkin İçişleri Bakanlığı'nın 24.09.2020 tarihli ve 2020/15 sayılı kararının iptali istemiyle ilk derece mahkemesinde iptal davası açıldığı görülmüştür.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 12. İdare Mahkemesi 2020/2448 esas sayılı dosyasında, davacının almış olduğu 11 ay 20 gün hapis cezası ile ilgili hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği ve akabinde denetim süresi içinde yeni bir suç işlemediği anlaşıldığından, verilen hükmün ortadan kaldırılarak düşme kararı verildiği ve düşme kararı sonrasında hukuk âleminde olmayan bir cezadan dolayı Türk vatandaşlığını kazanmada bu durumun, kamu düzeni bakımından engel

³⁰³ Ankara BİM, 10.İDD 2021/3813(E), 2021/4024(K), 24/11/2021(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

teşkil edecek bir hal olarak değerlendirilmesinin hak, hukuk ve adalet ile bağdaşmayacağı kanaatine varılarak, tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle yetkili makamın kararını iptal etmiştir.

Bahse konu istinaf incelemesinde ise yönetmeliğin 72. maddesine atıf yapılmış ve ayrıca bir yabancının mevzuatta aranan bütün şartları taşıyor olsa bile vatandaşlığa alınmada mutlak hak sahibi olmadığı, Türk vatandaşlığına kabul etme konusunun devletin hükümlerlik yetkisine ilişkin olduğu, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halin bulunmamasının vatandaşlık kazanmanın ön şartı olduğu, devletin genel güvenliği ve siyasi çıkarları dikkate alındığında yapılan soruşturma neticesinin değerlendirilmesinde ve genel olarak Türk vatandaşlığına alınmada Kanun'un idareye geniş takdir yetkisi tanıdığı, davacı hakkında yapılan arşiv araştırması sonucunun olumsuz olarak değerlendirilerek başvurusunun reddine yönelik tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu iptal kararının kaldırılmasına karar vermiştir.

Danıştay³⁰⁴ 10. Dairesi'nin 27/03/2019 tarihli temyiz incelemesi kararına³⁰⁵ konu olan olayda, davacının Rusya vatandaşı olduğu, 2005 yılından bu yana Türkiye'de ikamet ettiği, davacının Alanya 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 2012/417 karar sayılı kararı ile basit yaralama suçu nedeniyle 1.000,00 TL adli para cezasına çarptırıldığı, yine Alanya 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2012/289 karar sayılı kararı ile tehdit suçu nedeniyle 1 yıl 8 ay hapis cezasına çarptırıldığı, anılan her iki ceza için de hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği, söz konusu olayların mahiyeti incelendiğinde, basit yaralama suçunun davacının restoran işletmeciliği faaliyeti yürütürken bir başka yabancı kökenli şahıs ile yaşadığı kişisel tartışmadan kaynaklı adi bir vaka olduğu ve olayda her iki tarafın da karşılıklı ceza aldığı, tehdit olayının ise davacı ile yine bir başka yabancı kökenli şahıs arasındaki alacak-verecek meselesine ilişkin olduğu, Türk vatandaşlığına TVK 11. Madde uyarınca alınması istemiyle yaptığı başvurunun, bahse konu cezalar nedeniyle 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11. maddesinin g bendi uyarınca "milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hali" bulunduğu gerekçesiyle İçişleri Bakanlığı'nın 02.12.2013 gün ve 111745 sayılı işlemi

³⁰⁴ 18/06/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanunla Bölge İdare Mahkemesi'ne istinaf kanun yolu incelemesi yetkisi verilmiş olup, Bölge İdare Mahkemesi 2016 yılında faaliyete geçmiştir. Faaliyete geçtiği tarihten önceki ilk derece idare mahkemesi kararları ise temyiz kanun yolu olarak Danıştay'da incelenmekteydi.

³⁰⁵ Danıştay 10. Dairesi, 2014/5151(E), 2019/2455(K), 27/03/2019(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

ile başvurunun reddedildiği, davacının yetkili makam kararının iptali için ilk derece mahkemesi olan Ankara 13. İdare Mahkemesi'nde iptal davası açtığı görülmüştür.

İlk derece mahkemesi 2013/1866 esas sayılı dosyasında, davacının 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11. maddesinde aranılan şartları taşıdığı, Türkiye'deki sosyal hayata adapte olduğu ve yeterli düzeyde Türkçe konuştuğu, Türkiye'de tekstil alanında iki şirketi bulunduğu, bu şirketlerin ticaret sicil kayıtlarının ve vergi levhalarının olduğu, ticari faaliyetleri sayesinde net bir şekilde geçimini sağlayacak geliri bulunduğu, yargılanmış olduğu iki olayın adi vakalar olduğu ve yabancı kökenli şahıslar ile cereyan ettiği, Türk vatandaşlarına karşı da herhangi bir olumsuz tutumunun bulunmadığı, dolayısıyla davacının yargılanmış olduğu fiiller nedeniyle milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hali bulunduğundan bahsedilemeyeceği dikkate alındığında; Türk vatandaşlığına alınması istemiyle yaptığı başvurunun reddine dair dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata uygunluk bulunmadığından bahisle işlemin iptaline karar vermiştir.

Temyiz makamı olan Danıştay 10. Dairesi ise, ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu işlemin iptali kararını 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11/1-g. maddesinde, Türk vatandaşlığına alınabilmek için millî güvenlik kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmama koşulu ile anılan Kanun'a dayanılarak çıkarılan Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 72/5. maddesinde hükmün açıklanması geriye bırakılmış olsa da 6 aydan fazla hapis cezası alanların Türk vatandaşlığına alınamayacağı yolundaki düzenleme karşısında, davacı hakkında hakaret ve tehdit suçlarını işlediğinden bahisle yapılan yargılama sonucunda Alanya 6. Asliye Ceza Mahkemesinin 2012/289 karar sayılı kararıyla; davacının, birden fazla kişi ile birlikte tehdit suçunu işlediği sabit görüldüğünden 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği dikkate alındığında ve Türk vatandaşlığına alınma hususunda devletin hükümrانlık yetkisi de gözetildiğinde; davacının Türk vatandaşlığına alınmaması yolunda tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık; işlemin iptali yolunda verilen ilk derece mahkemesi kararında hukuki isabet görülmediği gerekçesiyle bozmuştur.

Danıştay 10. Dairesi'nin 11/11/2020 tarihli bir başka kararına³⁰⁶ konu olayda ise, Rusya Federasyonu uyruklu davacının Türk vatandaşı ile yaptığı evlilik nedeniyle ilk olarak 24/10/1995 tarihinde tarafına ikamet tezkeresi düzenlendiği ve tezkerelerin evlilik nedeniyle yenilendiği, davacının Türk vatandaşından olan iki çocuğunun da Türk vatandaşı olduğu, yetkili makam kararıyla genel olarak vatandaşlığı kazanmak için başvuruda bulunduğu, hakkında “görevi yaptırmamak için direnmek ve hakaret” suçlamasıyla açılan ceza dava sonucu Antalya 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2012/523 esas sayılı dosyasında görevli memura direnme suçu nedeniyle 6 ay 7 gün hapis cezası verildiği ve hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı, davacının Türk vatandaşlığına alınma yolundaki başvurusunun, Antalya 5. Asliye Ceza Mahkemesinin belirtilen kararı doğrultusunda, Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 72. maddesi ve 5901 sayılı Kanun'un 11. Maddesi gereğince, taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanların Türk vatandaşlığını kazanamayacakları şeklinde bir düzenlemeye gidildiği ve davacı başvurusunun da esasen anılan Yönetmelik hükmü uyarınca millî güvenlik ve kamu düzeni yönünden engel hâli bulunduğu istinaden reddedildiği anlaşılmıştır. Talepte bulunan yabancı bahse konu işlemin iptali istemiyle iptal davası açmıştır.

İlk derece mahkemesi sıfatını haiz Ankara 4. İdare Mahkemesi, yabancı hakkında millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından vatandaşlığa alınmasına engel teşkil edecek nitelikte somut bilgi ve belge bulunmadığını, vatandaşlığa alınma başvurusunun “görevi yaptırmamak için direnmek ve hakaret” suçlamasıyla açılan ceza davası sonucu verilen "hükmün açıklanmasının geri bırakılması" kararının olduğunu, 5901 sayılı Kanunun 11. maddesinin g fıkrası kapsamında vatandaşlığa alınmanın reddine yönelik dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle yetkili makam kararını iptal etmiştir.

Danıştay 10. Dairesi ise, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11. maddesinde, Türk vatandaşlığına alınabilmek için öngörülen millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmama koşulu ile anılan Kanun'a

³⁰⁶ Danıştay 10. Dairesi, 2015/3888(E), 2020/4723(K), 11/11/2020(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

dayanılarak çıkarılan Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 72/5 maddesinde ertelenmiş olsa da 6 aydan fazla hapis cezası alanların Türk vatandaşlığına alınamayacağı yolundaki düzenleme karşısında, dosya içerisinde yer alan bilgi ve belgelerden davacının görevi yaptırmamak için direnme ile hakaret suçlarından yargılandığı ve Antalya 5. Asliye Ceza Mahkemesinin 2012/523 esas sayılı dosyada hakaret suçu yönünden beraatine, görevli memura direnme suçundan ise 6 ay 7 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına ve bu ceza açısından hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiğini nazara alarak, yukarıda yer verilen Yönetmelik hükmüne uygun olarak davacının Türk vatandaşlığına alınmaması yolunda tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından bahisle dava konusu işlemin iptali yolunda verilen İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görmeyerek ilgili kararı bozmuştur.

Yukarıda örnek teşkil eden ve temyiz ve istinaf incelemesine konu olan somut olaylar incelendiğinde, 5901 sayılı Kanun'un 11. maddesinde, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar bakımından, belirli suçlardan veya belirli sürelerle mahkûmiyeti bulunmama şartı aranmadığı, ancak milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hal mevcudiyeti bulunmama şartı arandığı, ancak bahse konu Kanun'a istinaden düzenlenen ilgili Yönetmeliğin 72. maddesinde, Kanun'da yer almayan sınırlamalar getirilerek, taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanların Türk vatandaşlığını kazanamayacakları şeklinde bir düzenlemeye gidildiği ve başvuruların da yetkili makam tarafından esasen anılan Yönetmelik hükmü uyarınca reddedildiği görülmektedir. Emsal verilen kararlardan da görüleceği üzere ilk derece mahkemelerinin anılan yönetmeliğe sıkı sıkıya bağlı kalmayıp, yabancının cezası ertelenmiş ya da hükmün açıklanması geri bırakılmış ceza kovuşturmaları bakımından daha esnek davrandıkları ve yetkili makamın buna istinaden vermiş olduğu ret kararlarını iptal ettikleri açıktır. Bununla birlikte, istinaf ya da temyiz makamları ise yetkili makam ile aynı doğrultuda hareket ederek yönetmeliğin ilgili cezai düzenlemelerini sıkı sıkıya uygulama yönünde karar verme eğilimindedirler. Buna binaen, ilk derece mahkemesi kararlarını kaldırma ya da bozma yoluna gittikleri anlaşılmaktadır. İlgili yönetmelik önceki bölümlerde de değinildiği üzere yetkili makamın takdir yetkisini önemli ölçüde daralmaktadır. Daha doğru bir tabirle,

yönetmeliğin 72/5. Maddesinde yer alan bir durumla ilgili idarenin takdir yetkisi önemli ölçüde bertaraf olmuştur. Zira idare ilgili hususlar yönünden bir hâlin varlığı durumunda yönetmeliğe istinaden ret kararı verme eğilimi içindedir. Bu durum da ister istemez idarenin takdir yetkisini önemli ölçüde azaltmaktadır. Hâl böyleyken, verilen örnek kararlarda, istinaf ya da temyiz makamının aslında kanunda öngörülmeven ve zikredilmeyen hususlar ile alakalı olarak, yönetmelik hükmü uyarınca, bir bakıma yönetmeliği kanunun önüne koyarak hüküm vermesi ve yetkili makamın vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin ret kararını hukuku uygun bulması izahtan varestedir. Zira yönetmelikte yer alan sınırlamalar kanunda açık bir şekilde düzenleme konusu yapılmamıştır ve kanunilik ilkesine aykırılık teşkil eder.³⁰⁷

4.1.2. Genel Ahlaka Aykırılık Bakımından Verilen Kararlar

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin istinaf incelemesi yaptığı 23/12/2021 tarihli kararına³⁰⁸ konu olayda, yetkili makam kararı ile genel olarak vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunan davacı yabancının 2012 yılında ülkemize giriş yaptığı, başvuru tarihi itibari ile yaklaşık altı yıldır ülkemizde ikamet ettiği, hizmet dökümünün incelenmesinden davacının 6 yıldır ev işleri hizmeti ve bakıcılık yaptığı, bakıcılık hizmetini yatılı yapması nedeniyle işverenin adresinde ikamet ettiği, mülakat formunda davacıyla ilgili olarak Türkiye'nin toplumsal yaşamına uyum sağladığının, toplumsal yaşama uyum sağlayabilecek düzeyde Türkçe konuştuğunun ve Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelir veya mesleğe sahip olduğunun tespit edildiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte, yapılan tahkikat neticesinde 2000 ve 2002 yılında fuhuş suçundan hakkında işlem yapıldığının tespit edilmesi nedeniyle davacının başvurusu yetkili makam tarafından reddedilmiş ve akabinde davacı yetkili makam kararının iptali istemiyle iptal davası açmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 11. İdare Mahkemesi 2020/113 esas sayılı dosyasında, Türk vatandaşlığına kabul etme konusunun devletin hükümlerlik yetkisine ilişkin olması nedeniyle yetkili makamın takdir yetkisi çerçevesinde talepte

³⁰⁷ Erkan, M. (2019). “Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 72/5. Maddesinin Kanunilik İlkesi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(175-176), 329-356.

³⁰⁸ Ankara BİM 10. İDD, 2021/4355(E), 2021/4823(K), 23/12/2021(T) www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

bulunan davacı hakkındaki geçmiş kayıtların değerlendirilmesi sonucu bir karar vermesinin mümkün olduğunu ve fakat dava konusu işlem tarihi itibarıyla davacı hakkında fuhuş suçundan yapılan işlemlerin üzerinden yaklaşık 17 yıl geçtiğini, sonrasında davacı hakkında herhangi bir suç kaydının bulunmadığını ve hakkında adli veya idari bir işlem tesis edilmediğini, 6 yıldır ev işleri hizmeti ve bakıcılık yaptığını, başka bir anlatımla kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelir veya mesleğe sahip olduğunu, mülakat formunda yabancı davacının iyi derecede Türkçe konuştuğunun ve toplumsal yaşamına uyum sağladığının belirtildiğini ifade ederek dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle yetkili makam kararını iptal etmiştir.

Zikredilen istinaf incelemesinde ise mahkeme, bir yabancının mevzuatta aranan bütün şartları taşıyor olsa bile vatandaşlığı kazanmada mutlak hak sahibi olmadığını, Türk vatandaşlığına kabul etme konusunun Devletin hükümlerlik yetkisine ilişkin olduğunu, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâlin bulunmamasının vatandaşlık kazanmanın ön şartı olduğunu, devletin genel güvenliği ve siyasi çıkarları dikkate alındığında yapılan soruşturma neticesinin değerlendirilmesinde ve genel olarak Türk vatandaşlığını kazanmada kanunun idareye geniş takdir yetkisi tanıdığını izah edip, davacı hakkında yapılan arşiv araştırması sonucunun olumsuz olarak değerlendirilerek başvurusunun reddine yönelik tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varmış ve ilk derece mahkemesinin iptal kararını kaldırmıştır.

Danıştay 10. Dairesi'nin 17/03/2021 tarihli temyiz incelemesi kararına³⁰⁹ konu somut olayda, Kazakistan uyruklu olan ve yetkili makam kararı ile vatandaşlığı genel olarak kazanmak için başvuran davacının, Türk vatandaşlığını kazanmak istemiyle yaptığı başvurusunun, davacının müşteki sıfatı ile bulunduğu Kocaeli 2. Ağır Ceza Mahkemesi 2006/47 karar sayılı dosyasında, sanığın fuhuş yaptırmak suçundan yargılandığı, davacının da aralarında bulunduğu müştekilerin Cumhuriyet Başsavcılığındaki ifadelerinde sanığın kendilerini satmadığını, onun da kendileri gibi fuhuş yaptığını belirttikleri anlaşılmış olup, buna istinaden davacının Türk vatandaşlığını kazanmak istemiyle yaptığı başvurusu yetkili makam tarafından

³⁰⁹ Danıştay 10. Dairesi, 2016/697(E), 2021/1204(K), 17/03/2021(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

reddedilmiştir. Davacı tarafından bu red kararı üzerine bu işlemin iptali istemiyle iptal davası açılmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 3. İdare Mahkemesi 2014/998 esas sayılı dosyasında, fuhuş yaptığı açıkça tespit edilen davacının kamu düzeni, milli güvenlik ve genel ahlak açısından sakıncalı durumda olduğu sonucuna vararak, Türk vatandaşlığına geçmek için yaptığı başvurunun reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından bahisle davayı reddetmiştir.

Temyiz makamı olan Danıştay 10. Dairesi de bahse konu incelemesinde ilk derece mahkemesinin kararını hukuka uygun bulmuş ve onamıştır.

Söz konusu yargı kararlarına konu somut olaylar incelendiğinde, yetkili makam, yabancının genel ahlaka aykırı davranışlarına istinaden TVK 11. maddede yer alan şartlardan olan millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı hâlin mevcudiyeti nedeniyle ret kararı vermektedir. Bir bakıma genel ahlaka aykırı davranışlar, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından aykırı bir hâlin olamaması şartı ile birlikte değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunan yabancıların, başvuru yaptıkları tarihten çok eski bir tarihte gerçekleştirmiş oldukları genel ahlaka aykırı davranışlarının değerlendirilmesinde ilk derece mahkemelerinin farklı yaklaşımlar sergiledikleri görülmekte ve yetkili makam kararının zaman zaman iptali yoluna gidilmektedir. Ancak, istinaf ve temyiz incelemesinde çok eski tarihlerde gerçekleşmiş olsa dahi yabancının fuhuş gibi genel ahlaka aykırı davranışlarına istinaden yetkili makam tarafından verilen vatandaşlığın kazanılmasının reddi kararları millî güvenlik ve kamu düzeni şartı da göz önüne alınarak ve gerekçe yapılarak hukuka uygun bulunmaktadır. Şüphesiz, yetkili makam ve yargı kararlarında atıf yapılan genel ahlak hususu, kamu düzeni kavramının izah edilmeye çalışıldığı yukarıdaki bölümlerde de görüleceği üzere kamu düzeni içerisinde yer almaktadır. Öte yandan, TVK'nın 11. maddesinde mündemiç olan vatandaşlığın kazanılması şartlarında iyi ahlak sahibi olmak hususu da yer almaktadır. Hâl böyleyken, yetkili makamın ya da yargı mercilerinin, genel ahlaka aykırı davranışlarda bulunan yabancının vatandaşlığa alınma başvurusunu, iyi ahlak sahibi olmak şartının somut başvuruda mevcut olmaması gereğince reddetmesi ya da değerlendirmesi, kanunun ilgili hükmünün düzenlenme biçimi bakımından daha isabetli olacaktır.

4.1.3. Yabancı'nın FETÖ/PDY Terör Örgütü ile İrtibatı Olması Nedeniyle Verilen Kararlar

Fetö/pdy silahlı terör örgütünün 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirdiği darbe girişimi akabinde, bahse konu terör örgütü ile irtibatlı olma hususu sadece ceza hukukunun konusu olmakla kalmamış, vatandaşlığın kazanılması meselesinde yetkili makam kararlarına ve bu kararlara karşı girilen iptal davalarına da konu olmuştur. Keza, vatandaşlığı kazanmak için başvuran yabancı kişiler bakımından adı geçen terör örgütü ile irtibatlı olmak millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı hâl olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu bakımdan, idarenin ve yargı kurumlarının konuya yaklaşımı açısından bir takım yargı kararlarını incelemekte fayda vardır.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin istinaf incelemesi çerçevesinde 29/09/2022 tarihli kararına³¹⁰ konu olayda, Afganistan İslam Cumhuriyeti vatandaşı olan davacı tarafından, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11'inci maddesi kapsamında genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılması talebiyle yapmış olduğu başvurusunun İçişleri Bakanlığının 14/01/2022 tarih ve 2022/4 sayılı kararı ile reddedilmesi sonrasında, işlemin iptali istemiyle açılan davada, Ankara 8. İdare Mahkemesi'nce 2022/313 esas sayılı dosyada Türk vatandaşlığına kabul etme konusunun devletin hükümlerlik yetkisine ilişkin olduğu ve bu konuda mevzuatta davalı idareye geniş takdir hakkı tanındığı, davalı idarece yapılan tahkikat sonucunda davacı hakkında, "Bank Asya'da hesap açan şahıslar arasında isminin 'hesap açılış tarihi: 26/06/2014, müşteri durumu: aktif' ibaresiyle yer aldığı" şeklinde istihbari bilgi edinildiği, davalı idarece davacı yabancı hakkında elde edilen bilgilerin, takdir yetkisi çerçevesinde, milli güvenlik bakımından sakıncalı olarak değerlendirilmek suretiyle tesis edilen, davacının vatandaşlık başvurusunun reddine ilişkin dava konusu işlemde, hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle iptal isteminin reddi yönünde verilen kararın somut tespit bulunmadığı ileri sürülerek kaldırılmasının istenildiği anlaşılmış ve fakat istinaf makamı, ilk derece mahkemesinin ve yetkili makamın kararını hukuka uygun bularak talebi reddetmiştir.

³¹⁰ Ankara BİM 10. İDD, 2022/3597(E), 2022/3699(K), 29/09/2022(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin istinaf incelemesi olarak 15/09/2020 tarihli bir başka kararındaki³¹¹ somut olayda, Bangladeş Halk Cumhuriyeti vatandaşı olan davacı tarafından, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11 inci maddesi uyarınca genel olarak vatandaşlık kazanma talebiyle yapılan başvurunun reddine yönelik 19.02.2019 tarih ve 2019/22 sayılı işlemin iptali istemiyle açılan davada; davacının 28.04.2015 tarihinde FETÖ/PDY kontrolündeki Bank Asya'da hesap açtığından tespit edildiğinden bahisle 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca vatandaşlık başvurusunun yetkili makam tarafından milli güvenlik gerekçesiyle reddedildiği, ilk derece mahkemesinin 22.10.2019 tarihli ara kararı ile "davacının Bank Asya Katılım Bankası A.Ş.'de kapatılmış olsa bile hesabının bulunup bulunmadığının, hesapları varsa ne tür hesap olduğunun, hesabın açıldığı ve kapatıldığı tarihlerin, bu hesaptaki hareketlerin seyri, miktarı, kimlere ya da kimlerden hangi tarihlerde para aktarımı yapıldığının, hesap hareketleri nedeniyle değişen bakiye tutarlarının, şayet bu hesap bir maaş hesabı ise işverenin FETÖ/PDY terör örgütü ile irtibatlı olup olmadığının, bu işyeri hakkında işlem yapılıp yapılmadığının sorulmasına, ilgili bilgi ve belgelerin gerekirse gerekli gizlilik kaydı da konulmak suretiyle gönderilmesinin istenilmesine," karar verildiği, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Başkanlığının 12.12.2019 tarih ve 26001 esas sayılı cevabi yazısı ekinde yer alan 11.11.2019 tarih ve ASYA-BHM-TMSF- HAS2232-31011121 sayılı yazıyla, "müflis Banka kayıtlarında yapılan araştırmada davacı hakkında açılmış herhangi bir hesaba rastlanılmamıştır." şeklinde cevap verildiği, yine dava dosyasında yer alan 18.01.2017 tarih ve 2017/473 Muhabere sayılı Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı yazısından da davacı hakkında açılan veya devam eden herhangi bir soruşturma kaydının bulunmadığının belirtildiği, davacının belirtilen sebeplerle milli güvenlik bakımından sakıncalı olduğundan bahisle tesis olunan dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline ilişkin olarak Ankara 5. İdare Mahkemesi'nce 2019/961 esas sayılı dosyasında verilen kararın, davalı idare vekili tarafından hukuka aykırı ileri sürülerek kaldırılmasının talep edildiği anlaşılmıştır.

Söz konusu istinaf incelemesi neticesinde mahkeme, 5901 sayılı Kanun'un 10.maddesinde yer alan "aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında mutlak hak sağlamaz" hükmü ile dosyada yer alan davacı ile ilgili bilgi ve belgelerin birlikte

³¹¹ Ankara BİM 10. İDD, 2020/2442(E), 2020/1430(K), 15/09/2020(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

değerlendirilmesinden, Türk vatandaşlığına kabul etme konusunun devletin hükümlerine yetkisine ilişkin olduğunu, yabancı kişinin şartların tümünü taşısa bile bu durumun Türk vatandaşlığını kazanma konusunda kişiye mutlak bir hak sağlamayacağını ve idareye tanınmış olan geniş takdir yetkisi çerçevesinde yetkili makamın işleminin tesis edildiğini gerekçe kılarak ilk derece mahkemesinin kararını kaldırmıştır.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin istinaf incelemesi olarak gördüğü ve Bank Asya ile alakalı 08/03/2021 tarihli bir başka kararında³¹² ise, Yunanistan Cumhuriyeti vatandaşı olan davacı, 5901 sayılı Kanunun 11. maddesi uyarınca genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılması istemiyle yaptığı başvurusunun 2004 yılında Bank Asya'da hesap açtığı ve buna binaen millî güvenlik bakımından sakıncalı olabileceği gerekçesiyle İçişleri Bakanlığı'nın 09.05.2019 tarih ve 2019/28 sayılı talebin reddine ilişkin kararının iptali amacıyla iptal davası açmıştır. İlk derece mahkemesi, Türk vatandaşlığına geçmesi halinde millî güvenlik bakımından sakıncalı olabileceğine ilişkin bilgi notu sebebiyle davacının Türk vatandaşlığına geçme talebinin olumsuz değerlendirilmesinin idareye tanınan takdir yetkisi çerçevesinde bulunduğunu, takdir yetkisinin objektif kullanılmadığına ilişkin dosya içeriğinde hukuken kabul edilebilir bilgi ve belge bulunmadığını gerekçe kılarak davanın reddine karar vermiştir.

Üst mahkeme incelemesinde, davacı hakkında herhangi bir soruşturma ya da açılmış bir dava bulunduğu bilgisinin dosyada mevcut olmadığını, sırf davacının Bank Asya'da hesabı bulunduğu bahisle talebinin reddine ilişkin işlemde hukuka uygunluk görülmediğini belirterek ilk derece mahkemesi kararını kaldırmış ve dava konusu yetkili makam kararını iptal etmiştir.

Yukarıda örnek olarak verilen üç karardan da anlaşılacağı üzere, yabancı kişinin Fetö/Pdy terör örgütü kurumu olan Bank Asya'da hesabının bulunması karşısında farklı kararlar verilmiştir. Zaman zaman ilk derece mahkemeleri, vatandaşlığın millî güvenlik bakımından aykırılığı gerekçesiyle verilen yetkili makamın vatandaşlık başvurusunun reddi kararlarına karşı işlemin iptali yoluna giderken, öte yandan işlemin hukuka uygun olduğuna hükmederek davacı yabancıya talebini reddettiği de

³¹² Ankara BİM 10. İDD, 2020/3099(E), 2021/638(K), 08/03/2021(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

görlür. Keza, istinaf mahkemesi de ilk derece mahkemesi gibi hareket ederek ilk derece mahkemesinin kararlarını kaldırma veya ret yoluna gittiği açıktır. Kısacası, yabancı kişinin terör örgütü ile irtibatı olan Bank Asya'da hesabı olmasının karşısında, mahkeme kararları nazara alındığında millî güvenlik şartı bakımından yeknesak bir uygulama mevcut değildir. Aynı istinaf mahkemesinden benzer durumlar için farklı kararlar çıktığı yukarıdaki örneklerde izah edilmiştir. Bu cümleden olarak, yabancı kişinin Bank Asya'da hesabının bulunması karşısında, yargı kurumunun ve yetkili makamın, yabancının ilgili hesap hareketleri, hesabına yatan para miktarlarının ve kimler tarafından yatırıldığı, FETÖ/PDY terör örgütünü destekler nitelikte bir hesap hareketi bulunup bulunmadığı hususlarını değerlendirerek karar vermesi gerekir. Sadece, davacının Bank Asya'da hesap açanlar arasında bulunması nedeniyle Türk vatandaşlığı başvurusunun millî güvenliğe aykırılık teşkil ettiğinden bahisle reddine ilişkin yetkili makam kararları ve yargı kararları hukuka uygun olmayacaktır. Yabancı kişinin Bank Asya'da hesabının bulunmasının millî güvenlik açısından aykırılık teşkil edeceği hususunun ortaya açıkça konulması gerekir.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin Fetö/Pdy ile alakalı 12/02/2020 tarihli bir başka kararında³¹³, Irak uyruklu yabancı davacının 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11.maddesi uyarınca genel olarak vatandaşlık kazanma talebiyle yapmış olduğu başvurunun, davacının tercüman olarak çalıştığı Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği hakkında Emniyet Genel Müdürlüğünün 30/01/2018 tarihli ve 28920 sayılı yazısında belirtildiği şekliyle, "yöneticilerinin çoğunluğunun PKK/KCK gibi bölücü terör örgütlerine, MLKP, DHKPC, TDKP gibi sol eğilimli terör örgütlerine, FETÖ/PDY ve misyonerlik, ajanlık faaliyeti içerisinde faaliyet gösteren şahıslara iltisaklı olabileceği" yönündeki bilgiye istinaden, kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâlin bulunduğundan bahisle 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 10. maddesi gerekçe gösterilerek reddi üzerine kararın iptali için iptal davası açılmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 5. İdare Mahkemesi 2019/1106 esas sayılı dosyasında, 03/10/2019 tarihli ara kararla davacının çalıştığı Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneğinin kuruluşunun ve faaliyetlerinin yasal olup olmadığı

³¹³ Ankara BİM 10. İDD, 2020/440(E), 2020/244(K), 12/02/2020(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

ve söz konusu dernek ve derneğin yöneticileri ve davacı hakkında FETÖ/PDY başta olmak üzere terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulu'na devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu suçlamasıyla herhangi bir tahkikat yapıp yapılmadığı davalı idareden ve Emniyet Genel Müdürlüğünden sorularak buna yönelik bilgi ve belgelerin gerekirse gerekli gizlilik kaydı da konulmak ve ilgili yerlerden temin edilmek suretiyle gönderilmesinin istenilmesine karar verildiği, Emniyet Genel Müdürlüğünün mahkeme kayıtlarına giren 18/10/2019, 21/10/2019, 22/10/2019, 23/10/2019 ve 04/11/2019 tarihli cevabi yazılarında, davacı ve anılan dernek ile yöneticileri hakkında 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında terör örgütleri ile ilgili herhangi bir bilgi ve belgeye rastlanılmadığının bildirildiği, yine davalı idarenin 16/10/2019 tarih ve 132670 sayılı cevabi yazısında anılan dernek ile yöneticileri hakkında terör örgütleri ile irtibat veya iltisak suçlamasıyla herhangi bir tahkikat yapılmadığının bildirildiği, dosyada anılan dernek ve yöneticileri hakkında terör örgütleri ile ilgili irtibat veya iltisak olduğuna ilişkin başkaca bir bilgi ve belge de bulunmadığı, derneğin bu faaliyetler sebebiyle kapatıldığına yönelik bir bilginin de olmadığı, bizzat davacının söz konusu örgütlerle bir ilgisinin bulunduğuna yönelik somut bir tespit yapılmadığı, tam tersine, davacının şahsı hakkında Valilik görüşünün, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milli İstihbarat Teşkilatı arşiv sonucunun olumlu bulunduğu gerekçesiyle, davacının tercüman olarak çalıştığı Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği hakkında Emniyet Genel Müdürlüğünün 30/01/2018 tarihli ve 28920 sayılı yazısında bahsi geçen ancak doğrulanmayan ve somutlaştırılmayan bilgi esas alınmak suretiyle tesis olunan davaya konu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna ulaşarak yetkili makamın ret işlemini iptal etmiştir. Nitekim ilgili iptal kararı bahse konu istinaf incelemesinde hukuka uygun bulunarak onanmıştır.

Söz konusu ilk derece mahkemesi ve istinaf kararı son derece yerindedir. Zira anılan kararda yabancı kişinin terör örgütü ile olan irtibatının somut bir şekilde ortaya konulması hususu teyit edilmiştir. İdarenin somut olmayan uygulamalar ve isnatlarla vatandaşlığın kazanılması yönündeki başvuruların reddi kararları bakımından uygulanması gereken usul mahkeme kararında açıkça ortaya konmuş olup, yalnızca FETÖ/PDY terör örgütü değil, diğer tüm terör örgütleri ile şayet varsa vatandaşlık için başvuran her yabancının organik bağının tespit edilmesi gerekir. Buna binaen, yetkili

makamın keyfi olarak ve somut olmayan, soyut isnatlarla, iltisak gibi içi boş hukuki olmayan değerlendirmelerle vatandaşlık başvurusunu reddetmesi hukuk devleti ilkesi ve idarenin hukuka bağlılığı ile uygun düşmeyecektir. Bu hususun mahkeme kararlarına yansması yerinde bir hukuki denetim olmuştur.

4.1.4. Türk Vatandaşı Olmak İçin Başvuran Yabancınnın Yakınlarının Millî Güvenlik ve Kamu Düzenine Aykırı Hâllerinin Varlığı Dolayısıyla Verilen Kararlar

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin 15/09/2020 tarihli kararına³¹⁴ konu istinaf incelemesine esas olan olayda, genel olarak Türk vatandaşlığını kazanmak için davacı yabancı tarafından 23.04.2017 tarihinde İstanbul Valiliğine başvuruda bulunulduğu, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğünce yapılan soruşturma sonucunda, davacının Irak vatandaşı olduğu, 2011 yılında Ülkemize geldiği, 18.11.2011 tarihinde ikamete bağlandığının belirtildiği, İstanbul Valiliğince davacı adına düzenlenen vatandaşlık dosyasının İçişleri Bakanlığı intikali üzerine yaptırılan arşiv araştırması neticesinde Emniyet Genel Müdürlüğünün 13.04.2018 tarihli ve 81316 sayılı yazısı ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının 15.02.2018 tarihli 797-103443437 sayılı yazısı ile davacının eşinin milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı olduğunun istihbar olunduğundan bahisle Türk vatandaşlığına alınması istemiyle yapmış olduğu başvurunun İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 13.08.2018 tarihli ve 2018/11 sayılı kararı ile reddedildiği, bu hususun ret duyuru belgesi ile 24.09.2018 tarihinde davacıya tebliğ edilmesi üzerine yabancınnın anılan yetkili makam kararının iptali istemiyle iptal davası açtığı anlaşılmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 14. İdare Mahkemesi 2019/69 esas sayılı dosyasında, her ne kadar yabancı hakkında yapılan inceleme sonucunda hazırlanan vatandaşlık tahkikat formunda ve mülakat formunda, davacının kanunda aranılan başvuru koşullarını sağladığı, Türkiye'de toplumsal yaşama uyum gösterdiği, toplumsal yaşama uyum sağlayacak düzeyde Türkçe konuştuğu, ahlaki durumunun iyi olduğu ve suç kaydının bulunmadığı belirtilse de, vatandaşlığa alınma hususunun şahsa bağlı haklardan olup vatandaşlık işlemlerinin devletin egemenlik hakkına

³¹⁴ Ankara BİM 10. İDD, 2020/628(E), 2020/1428(K), 15/09/2020(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

dayanan iç ve dış politika ve devletin milli güvenliği ile ilgili tasarruf olduğu, TVK 11. madde hükmünde millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmamak hususunun Türk vatandaşlığının kazanılması şartları arasında sayıldığı, davacı ve eşi hakkında Emniyet Genel Müdürlüğü ve Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığınca yapılan arşiv araştırmasında, davacının eşinin milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunduğu yönünde görüş bildirildiği, kanunda aranılan şartları taşımanın vatandaşlığın kazanılmasında mutlak bir hak sağlamadığı, Türk vatandaşlığına kabul etme konusunun Devletin hükümranlık yetkisine ilişkin olduğu hususlarını zikrederek 5901 sayılı Kanunun tanıdığı takdir yetkisi çerçevesinde, devletin hükümranlık hakkı kapsamında tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından bahisle yetkili makam kararının iptal istemini reddetmiştir.

Söz konusu istinaf mahkemesi de ilk derece ve yetkili makam kararını hukuka uygun bulmuş ve ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

Danıştay 10. Dairesi'nin 04/11/2020 tarihli temyiz incelemesine esas kararına³¹⁵ konu olayda, Suriye uyruklu davacı yabancının Ankara Valiliği'ne müracaat ederek yetkili makam kararı ile genel olarak Türk vatandaşlığına alınma talebinde bulunduğu, Valilikçe düzenlenen vatandaşlık dosyasının İçişleri Bakanlığına intikal etmesi üzerine yapılan 24.10.2013 tarihli ve 99003 sayılı arşiv araştırması neticesinde, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Mit Müsteşarlığı'nın yazılarına istinaden, "davacının annesinin Suriye'nin Ankara Büyükelçiliği'nde çalıştığı dönemde Suriyeli diplomatlar ile gayri ahlaki ilişkiler yaşadığı yönünde söylentiler bulunmasının yanı sıra, babasının da öğrencilik yıllarında BAAS yanlısı Suriye Ulusal Öğrenci Birliği üyesi olduğu ve Ürdün'de Türkiye ve Türkler aleyhinde beyanatlar verdiği bilgilerinin istihbar edildiği" gerekçesiyle davacının Türk vatandaşlığına alınma talebinin 5901 sayılı Kanun'un 11'inci maddesinin iyi ahlak ve millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı bir hâl bulunmaması şartının sağlanamaması nedeniyle İçişleri Bakanlığı tarafından 28.08.2014 tarihli ve 78007 sayılı kararı ile reddedildiği ve akabinde davacı yabancının yetkili makam kararının iptali istemiyle iptal davası açtığı anlaşılmıştır.

³¹⁵ Danıştay 10. Dairesi, 2016/14921(E), 2020/4501(K), 04/11/2020(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

İlk derece mahkemesi sıfatını haiz Ankara 9. İdare Mahkemesi 2014/2104 esas sayılı dosyasında, davacının Türk vatandaşlığına alınma talebiyle yaptığı başvuru sonrasında Ankara Valiliği'nce oluşturulan Komisyon marifetiyle 05.09.2013 tarihinde yapılan mülakat ile davacının mülakat tarihi itibarıyla 7 yıl 4 ay yasal ve kesintisiz ikamet sahibi olduğu, başvuru için mevzuat hükümleri uyarınca aranan şartları taşıdığı kabul edilerek Türk vatandaşlığına alınması hususunda oybirliğiyle olumlu mütalaa verildiği hususlarını belirterek, Türk vatandaşlığına alınması hususunda mevzuat hükümlerinde aranan şartları taşıdığı Komisyon kararıyla kabul edilen ve yapılan arşiv araştırması sonucunda da kendisine yönelik herhangi bir suç, sabıka kaydı vb. olumsuz bilgi, belgeye rastlanılmadığı sabit olan davacının, annesine ilişkin iddialar hakkında yeterli araştırma yapılmadan, somut bilgi, belgeye dayanmadan, söylenti boyutundaki iddialar temel alınarak ve davacıyı bağlamayacak olan babasının geçmişteki söylemleri gerekçe gösterilerek vatandaşlığa alınma talebinin reddine dair yetkili makam kararında hukuka uygunluk bulunmadığından bahisle ilgili kararı iptal etmiştir.

Danıştay'ın temyiz incelemesinde ise, yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılması için mevzuatta sayılan belli şartları taşımak yanında, vatandaşlığa kabul hususunda idareye kanunla tanınan takdir hakkının da olumlu yönde olması gerektiği, somut olayda idarece, davacı hakkında "iyi ahlak sahibi olma" ve "Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak" şartları bakımından olumlu bir kanaat edinilmediğinden ve takdir hakkının başvurunun reddi yönünde kullanıldığından bahisle ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.

Yine bir önceki somut olay ile aynı minvalde olan Danıştay 10. Dairesi'nin 04/11/2020 tarihli temyiz incelemesine esas kararına³¹⁶ konu olayda, Suriye uyruklu davacı yabancının Ankara Valiliği'ne müracaat ederek yetkili makam kararı ile genel olarak Türk vatandaşlığına alınma talebinde bulunduğu, Valilikçe düzenlenen vatandaşlık dosyasının İçişleri Bakanlığına intikal etmesi üzerine yapılan 24.10.2013 tarihli ve 99003 sayılı arşiv araştırması neticesinde, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Mit Müsteşarlığı'nın yazılarına istinaden, "davacının annesinin Suriye'nin Ankara Büyükelçiliği'nde çalıştığı dönemde Suriyeli diplomatlar ile gayri ahlaki ilişkiler

³¹⁶ Danıştay 10. Dairesi, 2016/14665(E), 2020/4500(K), 04/11/2020(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

yaşadığı yönünde söylentiler bulunmasının yanı sıra, babasının da öğrencilik yıllarında BAAS yanlısı Suriye Ulusal Öğrenci Birliği üyesi olduğu ve Ürdün'de Türkiye ve Türkler aleyhinde beyanatlar verdiği bilgilerinin istihbar edildiği" gerekçesiyle davacının Türk vatandaşlığına alınma talebinin 5901 sayılı Kanun'un 11'inci maddesinin millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı bir hâl bulunmaması şartının sağlanamaması nedeniyle İçişleri Bakanlığı tarafından reddedildiği ve akabinde davacı yabancının yetkili makam kararının iptali istemiyle iptal davası açtığı anlaşılmıştır.

İlk derece mahkemesi sıfatını haiz Ankara 9. İdare Mahkemesi 2015/6 esas sayılı dosyasında, davacının Türk vatandaşlığına alınma talebiyle yaptığı başvuru sonrasında Ankara Valiliği'nce oluşturulan Komisyon marifetiyle 11.04.2013 tarihinde yapılan mülakat ile davacının mülakat tarihi itibarıyla 5 yıl 1 ay yasal ve kesintisiz ikamet sahibi olduğu, başvuru için mevzuat hükümleri uyarınca aranan şartları taşıdığı kabul edilerek Türk vatandaşlığına alınması hususunda oybirliğiyle olumlu mütalaa verildiği hususlarını belirterek, Türk vatandaşlığına alınması hususunda mevzuat hükümlerinde aranan şartları taşıdığı Komisyon kararıyla kabul edilen ve yapılan arşiv araştırması sonucunda da kendisine yönelik herhangi bir suç, sabıka kaydı vb. olumsuz bilgi, belgeye rastlanılmadığı sabit olan davacının, annesine ilişkin iddialar hakkında yeterli araştırma yapılmadan, somut bilgi, belgeye dayanmadan, söylenti boyutundaki iddialar temel alınarak ve davacıyı bağlamayacak olan babasının geçmişteki söylemleri gerekçe gösterilerek vatandaşlığa alınma talebinin reddine dair yetkili makam kararında hukuka uygunluk bulunmadığından bahisle ilgili kararı iptal etmiştir.

Danıştay'ın temyiz incelemesinde ise, yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılması için mevzuatta sayılan belli şartları taşımak yanında, vatandaşlığa kabul hususunda idareye kanunla tanınan takdir hakkının da olumlu yönde olması gerektiği, somut olayda idarece, davacı hakkında "iyi ahlak sahibi olma" ve "Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak" şartları bakımından olumlu bir kanaat edinilmediğinden ve takdir hakkının başvurunun reddi yönünde kullanıldığından bahisle ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.

Yukarıda izah edilmeye çalışılan söz konusu mahkeme kararları ve dava konusu olan yetkili makam kararları nazara alındığında, yetkili makam kararı ile genel olarak Türk vatandaşlığı kazanma başvurusunda bulunan yabancı taleplerinin

değerlendirilmesinde, yabancının bizatihi kendisinin millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından aykırı bir hâli bulunmaması durumu kıstas alınmamış ve fakat yakınlarının millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı hâli bulunmalarına istinaden yabancı başvurular aleyhine kararlar verilmiştir. Kanaatimizce, bu minvalde verilen söz konusu mahkeme ve yetkili makam kararları hukuka uygun değildir. Zira TVK 11. madde kapsamında yapılan başvurularda, kanunda belirtilen şartlar ve yabancının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulacak kıstaslar başvuru sahibinin kendisi ile ilgilidir. Bu bakımdan idarenin takdir yetkisinin, bu şekilde genişletilmesi hukuka uygun değildir. İdarenin takdir yetkisi kapsamının, başvuru sahibinin şahsı nispetinde değerlendirilmediği hâllerde, keyfi uygulamalara kapı açılarak, kapsamın yabancının kayın hısımlarına ve dahi sosyal ilişkiler bünyesindeki kişilere kadar genişletilmesi ihtimal dâhilinde olacaktır. Bu bakımdan, ceza hukukunda yer alan, suçun ve cezanın şahsiliği evrensel hukuk ilkesinde olduğu gibi, vatandaşlık hukuku kapsamında da yetkili makam kararı ile genel olarak vatandaşlığı kazanmak için başvuran yabancının şahsı bakımından değerlendirme yapılması gerekir.

4.1.5. Vatandaşlığı Kazanmak İçin Başvuran Yabancının Aşırı Dini Gruplar ile İlişisine İstinaden Verilen Kararlar

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin 03/03/2020 tarihli kararına³¹⁷ konu istinaf incelemesine esas somut olayda, yetkili makam kararıyla genel olarak vatandaşlığı kazanmak isteyen Afganistan vatandaşı olan davacının ilk olarak 2009 yılında tek başına İran sınırından illegal olarak Türkiye'ye giriş yaptığı, Hatay ilinden yerleşmek amacıyla ikamete bağlandığı, 2011 yılında Türk Vatandaşı Meral Mutlu ile evlilik yaptığı, son olarak Ankara'da ailesiyle ikamet ettiği, Afganistan'daki Özbek Türklerinden olduğu, yapılan arşiv araştırması sonucunda davalı idarece milli güvenlik ve kamu düzeni açısından engel hali bulunduğu değerlendirildiği ve davacı yabancının vatandaşlığı kazanma talebinin yetkili makam kararı ile reddedildiği ve akabinde yabancı tarafından söz konusu işlemin iptali istemiyle iptal davası açtığı anlaşılmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 11. İdare Mahkemesi, Türk Vatandaşlığına alınıp alınmama hususunda Kanunla tanınan takdir yetkisinin devletin hükümranlık hakkının

³¹⁷ Ankara BİM 10. İDD, 2019/2439(E), 2020/423(K), 03/03/2020(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

bir sonucu olduğunu, koşulları sağlayan herkesin isteği halinde Türk Vatandaşlığına mutlak şekilde kabul edileceği yolunda mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmadığını ifade ederek söz konusu işlemin iptalini reddetmiştir.

Bahse konu istinaf incelemesine esas kararda, Türk soylu Afganistan vatandaşı olan davacının sonradan Türk vatandaşlığına kabul edilen bir Afganistan vatandaşı ile evlenip Türkiye'de ikamet ettiği, 5901 sayılı Türk vatandaşlığı Kanunu'nun 11.maddesine göre Türk vatandaşlığına geçmek için yaptığı başvuru üzerine hakkında komisyonca olumlu görüş belirtildiği, ancak Orta Asya kökenli selefi unsurların bir araya geldikleri bir platform olduğu yönünde bilgi bulunan Uluslararası Türk Soydaşlar Derneğine (TÜRKSOYLU-DER) üye olduğu yolundaki MİT yazısı üzerine milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunması gerekçesiyle davacının Türk vatandaşlığına geçmek için yaptığı başvurunun reddedildiği ancak İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın 06/07/2018 tarihli, 3150 esas sayılı yazısı ile Dernekler sisteminde böyle bir derneğin bulunmadığının belirtildiği, bunun üzerine 27/01/2020 tarihli, 2019/2439 esas sayılı ara karar ile derneğin varlığı konusundaki çelişkinin nedeninin sorularak bu hususu açıklığa kavuşturacak bilgi ve belgelerin İçişleri Bakanlığı'ndan istenildiği, 21/02/2020 tarih ve 4221 esas sayılı cevap yazısında, yapılan incelemede uluslararası Afganistan Türk Soydaşlar Derneği'nin bulunduğu ve davacının herhangi bir üyelik kaydına rastlanmadığının belirtildiği izah edilerek, Türk vatandaşlığının kazanılması konusunda davalı idarenin takdir yetkisi bulunmakta ise de, bu yetkinin olumsuz yönde kullanılmasına herhangi bir sebep gösterilmesi halinde bu yönde yargısal denetim yapılarak söz konusu sebebin varlığının araştırılacağı açık olması ve vatandaşlık başvurusu sonucu davacı hakkında gerekli araştırmanın yapılarak komisyonca olumlu görüş belirtilmesi ve hakkındaki istihbari bilginin doğru olmadığının saptanması nedeniyle davacının milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunması nedeniyle vatandaşlık başvurusunun reddine ilişkin işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin ret kararını kaldırmış ve ilgili yetkili makam kararını da iptal etmiştir.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi'nin 06/04/2022 tarihli bir başka istinaf incelemesine esas kararına³¹⁸ konu olan olayda, Özbekistan vatandaşı olan davacı tarafından, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 11.maddesi uyarınca genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılması kapsamında başvuru yaptığı, Ahıska Türkü olarak 2008 yılı Ağustos ayında resmi yollardan Türkiye'ye geldiği, uzun dönemli olarak ikamet izni verildiği, eşi, kızları ile oğullarının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kabul edildiği, herhangi bir sabıkası ve adli sicil kaydı olmadığı, Denizli ilinde Pamukkale ilçesinde adına tapuda kayıtlı meskeni olduğu, hekimlik mesleğini ifa ettiği, yabancının başvurusunun başvurunun İçişleri Bakanlığı'nın 06.09.2020 tarih ve 2020/16 sayılı kararı ve millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı hâli bulunduğundan bahisle reddedildiği ve akabinde yabancının işlemin iptali amacıyla iptal davası açtığı anlaşılmıştır.

Dava dosyasının tetkikinde, davacının başvurusunun kamu düzeni ve milli güvenlik bakımından engel teşkil edecek hali bulunması hali olarak dosya kapsamında bulunan Emniyet Genel Müdürlüğünün yazısında "*Özbekistan uyruklu şahsın "Özbekistan'ın Anayasal Düzenini Değiştirmeye Kalkışmak" ve "Radikal Dinci, Ayrılıkçı Bir Örgüt Kurma, Liderlik Etme, Bu Örgüte Veya Diğer Yasaklanmış Örgütlere Katılma" suçlarından Özbekistan-Andijan Ceza Mahkemesinin 24/06/2009 tarihli tevkif müzekkeresine istinaden Özbekistan'a iadesi amacıyla Uluslararası seviyede arandığı, Denizli 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 11/09/2012 tarihli ve 2012/171, 2012/2010 sayılı kararı ile adı geçen şahsın geriye verilmesi talebinin reddedildiği, anılan kararın 19/09/2012 tarihinde kesinleşmesi üzerine iade işlemlerine ilişkin adli sürecin tamamlandığı ve söz konusu şahıs hakkında INTERPOL E-ASF veri tabanında 07/10/2016 tarihi itibarıyla yapılan araştırma neticesinde hâlihazırda bir arama kaydı bulunmadığı, ayrıca 31/08/2009 tarihinde şahıs hakkında G-87 (Kamu Düzeni ve Kamu Güvenliği Açısından Türkiye'ye Tehdit Oluşturan Şahıslar) tahdit kodu girildiği ancak daha sonra bahse konu tahdit kodunun kaldırıldığı, anlaşılmıştır.*" şeklinde araştırma notunun bulunduğu, Denizli 4.Ağır Ceza Mahkemesinin 11.09.2012 tarihli ve 2012/171 esas, 2012/210 karar sayılı kararı ile Özbekistan'ın iade talebinin kabul edilebilir olmadığına karar verildiği anlaşılmıştır.

³¹⁸ Ankara BİM 10. İDD, 2022/1329(E), 2022/1522(K), 06/04/2022(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 16. İdare Mahkemesi'nin 2020/2026 esas sayılı dosyasında, davacı hakkında bilgi notunda ileri sürülen hususların, Denizli 4.Ağır Ceza Mahkemesinin iade ret kararında da belirtildiği üzere Özbekistan Devleti'nin davacının dini inancı sebebiyle uyguladığı baskıcı politikalar doğrultusunda verilen bilgi mahiyetinde olduğu, yine milli güvenlik bakımından sakıncalı olan kişilere konulan G-87 tahdit kodunun kaldırılmış olduğu hususları dikkate alındığında, tespit edilen bu hususların milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel hâl olarak değerlendirilmesinin hukuka ve hakkaniyete uygun olmayacağı, davacının çatışma bölgeleri ile bağlantılı olduğu hususuna yönelik olarak mahkemenin 22/09/2021 tarihli ara kararı ile Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı'ndan davacının çatışma bölgeleri ile irtibatlı olduğuna dair tüm bilgi ve belgelerin mahkemeye gönderilmesinin istenildiği, ara karar üzerine davacının çatışma bölgeleri ile irtibatlı olduğu hususunda somut bilgi ve belge sunulmadığı, davacının Ahıska Türkü olması, ilgili birimler tarafından yapılan arşiv araştırmasında ülkede bulunduğu dönemde kamu düzenini bozucu nitelikte bir eyleminin tespit edilmemiş olması, eşi ve çocuklarının Türk vatandaşı olması, komşuları ile olan ilişkisinde Türk gelenek ve göreneklerine uygun davranması, Türk vatandaşı olan kişiler tarafından ailesinin iyi ahlaklı olarak nitelendirilmesi, düzenli bir aile hayatının ülkemizde kurulmuş ve devam ediyor olması ve eşi ile kendisinin hekimlik mesleği ile iştigal ediyor olması hususları ifade edilerek ve nazara alınarak ve bu hususları kararına gerekçe yaparak davacı yabancının Türk vatandaşlığına alınma konusunda engel bir halinin bulunmadığına hükmetmiş ve yetkili makam kararını iptal etmiştir. Söz konusu istinaf incelemesinde de ilk derece mahkemesinin kararı hukuka uygun bulunmuş ve işlem iptal edilmiştir.

Danıştay 10. Dairesi'nin 04/11/2020 tarihli temyiz incelemesine esas kararına³¹⁹ konu somut olayda, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olan 27.7.2005 tarihinde ülkemizde ikamet etmeye başlayan davacının, 21.05.2014 tarihinde yetkili makam kararı ile genel olarak Türk vatandaşlığını kazanmak üzere davalı idareye başvuruda bulunduğu, kanunda aranan şartları taşıyıp taşımadığı konusunda Zonguldak Valiliği'nce yapılan tahkikat sonucu, medeni halinin evli olduğu, geçimini Karadeniz Ereğli İlçesinde bulunan ve başkanlığını yürüttüğü Kutsal Kitap Tanıtma Derneği'ne yurt dışından çeşitli şahısların gönderdiği paralarla sağladığının tespit edildiği, davacı

³¹⁹ Danıştay 10. Dairesi, 2016/2272(E), 2020/4507(K), 04/11/2020(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

hakkında 24/04/2014 tarihli ve 4850 sayılı Zonguldak İl Emniyet Müdürlüğünün yazılarında da genel merkezi İstanbul'da bulunan Kutsal Kitap Bilgilendirme Derneğinin Karadeniz Ereğli temsilcisi olarak bu bölgede misyonerlik faaliyetlerinde bulunduğu belirtilmesi nedeniyle Türk Vatandaşlığı Kanunu hükümleri kapsamında durumu değerlendirilerek talebinin yetkili makam tarafından reddedilmesi üzerine işlemin iptali istemiyle iptal davası açıldığı anlaşılmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 12. İdare Mahkemesi 2014/1900 esas sayılı dosyasında, vatandaşlığa alınmanın devletin hükümlerlik hakları kapsamında olması nedeniyle idarenin bu konuda geniş takdir yetkisinin bulunduğu, Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama şartının da taşınması gerektiği, yapılan araştırma ve inceleme sonunda milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı olan kimselerin Türk vatandaşlığına alınmayacağı hususlarını belirterek, yapılan tahkikat neticesinde ortaya konulmuş olan misyonerlik faaliyetlerinin varlığı dikkate alındığında ve ilgili mevzuat birlikte değerlendirildiğinde, devletin hükümlerlik hakları kapsamında geniş takdir yetkisinin bulunduğu bir alanda davacının vatandaşlığa alınması isteminin reddedilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmediğinden bahisle davacının başvurusunu reddetmiştir. Temyiz makamı olan Danıştay da söz konusu temyiz incelemesinde ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bularak onamıştır.

Yukarıda örneklenen söz konusu mahkeme kararları şartın uygulanmasının nasıl olması gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir. Görüleceği üzere, ilk iki kararda yetkili makam vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunan yabancıların aşırı dini gruplarla ilişkisi olduğundan bahisle millî güvenlik ve kamu düzeni şartı bakımından talepleri reddetmiştir. Bununla birlikte, gerek ilk derece mahkemesi gerekse istinaf mahkemesi yetkili makam kararlarını somut gerekçelere dayanmadıklarından ve soyut olduklarından bahisle iptal etmiştir. Bu, şartın somutlaştırılması bakımından olması gereken bir yaklaşım tarzıdır. Zira talepte bulunan yabancıların dini gruplarla ilişkisi açık biçimde ortaya konulmalıdır. Mahkeme kararlarında bu hususa atıf yapılmıştır ki bu hukuken şartın uygulanması açısından yerinde bir denetimdir. Örneklenen son kararda ise talepte bulunan yabancıların misyonerlik faaliyetinde bulunduğu yetkili makamın talebin reddi kararında açıkça somut gerekçelere dayandırılmış olup, ilk derece ve temyiz incelemesinde de yetkili makamın takdir yetkisine atıfta bulunulmuş

ve yetkili makamın ret kararında herhangi bir hukuka aykırılık tespit edilmemiştir. Nitekim söz konusu somut olay incelendiğinde başvuranın misyonerlik faaliyetinde bulunduğu açıktır. Yetkili makam da misyonerlik faaliyetini millî güvenlik ve kamu düzeni açısından aykırı hâl olarak kabul etmiş ve takdir yetkisi çerçevesinde ret işlemini tesis etmiştir. Her ne kadar Türk hukuk düzeninde misyonerlik faaliyeti suç ya da hukuka aykırı bir durum olarak kabul edilmese de şüphesiz her devlet vatandaşlığın kazanılması noktasında ülkesi içerisinde ne türden dini, felsefi ve kültürel faaliyetlerin kamu düzenine ve millî güvenliğine aykırı olacağı noktasında takdir yetkisine sahiptir. Buna istinaden hem yetkili makam kararının hem de mahkeme kararının hukuka uygun olduğu söylenebilir.

4.1.6. Diğer Gerekçelerle Beraber Verilen Kararlar

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin 03/11/2021 tarihli istinaf incelemesine konu kararında,³²⁰ İran İslam Cumhuriyeti uyruklu olan davacı tarafından 5901 sayılı Kanun'un 11.maddesi uyarınca Türk vatandaşlığına alınma istemiyle başvuru yapıldığı, davalı idarece yapılan araştırma ve inceleme sonucunda, davacının milli güvenlik ve kamu düzeni açısından sakıncalı olduğu hususunun istihbar olunması nedeniyle davalı idarenin 03.02.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı kararı ile anılan başvurunun reddine karar verildiği, söz konusu işlemin iptali istemiyle davacı yabancı tarafından iptal davası açıldığı anlaşılmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 16. İdare Mahkemesi 2020/709 esas sayılı dosyasında, davacı hakkında düzenlenen mülakat formu ile vatandaşlık tahkikat formunda şahsın Fars soylu olduğunun, Türkçeyi iyi derece konuşabildiğinin, yeterli ikamet izninin bulunduğu, geçimini çalışarak temin ettiğinin, 5901 sayılı Kanun'un 11. maddesindeki şartları taşıdığının, ahlaki durumunun iyi olduğunun, suç kaydının bulunmadığının yer aldığının belirtildiği, davalı idareden ve Mili İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı'ndan davacının milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı olarak nitelendirilmesine dayanak alınan istihbari bilgi notunun mahkemeye gönderilmesinin istenildiği, söz konusu bilgi ve belgelerin incelenmesinden, davacının kamu düzeni ve milli güvenlik açısından vatandaşlığa alınmasına engel teşkil edebilecek hukuken kabul edilebilir somut bir tespit bulunmadığı görüldüğünden, 5901 sayılı Kanun'un

³²⁰ Ankara BİM 10. İDD, 2021/2646(E), 2021/3587(K), 03/11/2021(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

11. maddesinde yer alan vatandaşlığa alınma şartlarını taşıyan davacının vatandaşlık başvurusunun reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığından bahisle işlemin iptaline karar vermiştir.

Bahse konu istinaf incelemesinde, Türk vatandaşlığının kazanılmasında, yabancıların 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11. maddesinde aranılan tüm şartları taşıması gerektiği, davacının ise, Kanunda aranan "millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak" şartını taşımadığı, kaldı ki anılan Kanun'da aranılan şartlar taşınsa bile Türk vatandaşlığının kazanılmasında, bu durumun kişiye mutlak bir hak sağlamadığı ve Türk vatandaşlığına alınma hususunun hükümlerinde yetkisi kapsamında kaldığı anlaşıldığından, davacının başvurusunun 5901 sayılı Kanunun 10 ve 11/1-g maddeleri uyarınca reddedilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından bahisle ilk derece mahkemesinin iptal kararını kaldırmıştır.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin 24/03/2022 tarihli istinaf incelemesine konu bir başka kararında³²¹ ise, Afganistan vatandaşı olan davacının 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu uyarınca genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılması kapsamında yaptığı başvurusunun aynı kanunun 11. maddesi kapsamında İçişleri Bakanlığı'nın 16.10.2020 tarih ve 2020/50 sayılı kararı ile reddi üzerine bu işlemin iptali istemiyle iptal davası açılmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 16. İdare Mahkemesi 2021/336 esas sayılı dosyasında, davacının çatışma bölgeleri ile bağlantılı olduğu hususuna yönelik olarak mahkemenin 22/09/2021 tarihli ara kararı Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı'ndan davacının çatışma bölgeleri ile irtibatlı olduğuna dair tüm bilgi ve belgelerin mahkemeye gönderilmesinin istenildiği, ara karar üzerine davacının çatışma bölgeleri ile irtibatlı olduğu hususunda somut bilgi ve belge sunulamadığı, Türk Vatandaşlığı Kanunu ile aranılan sair şartları temin eden davacının, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hali olduğu konusunda ortaya konulan hususun milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel hal olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varıldığını ifade ederek, davacının vatandaşlık başvurusunun

³²¹ Ankara BİM 10. İDD, 2022/1050(E), 2022/1166(K), 24/03/2022(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uygunluk görülmediğinden bahisle yetkili makam kararını iptal etmiştir.

Zikredilen istinaf incelemesinde, davacının genel olarak Türk vatandaşlığına alınma talebinin, Milli İstihbarat Teşkilatınca davacı hakkında yapılan arşiv araştırmasında, "davacının kamu güvenliği ve kamu düzeni bakımından sakıncalı olabileceği" tespitlerine yer verilmesi üzerine milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil ettiği gerekçesiyle takdir yetkisi kapsamında reddedildiği, vatandaşlığa kabul konusunda idarenin egemenlik hakkına dayalı mutlak bir takdir yetkisi bulunduğu, mevzuatta öngörülen tüm şartların sağlanması halinde dahi yabancıyı vatandaşlığa alıp almamanın idarenin takdirinde olduğu, idareye tanınan takdir yetkisinin devletin hükümlerlik hakkının kullanımının doğal bir sonucu olduğu, bu nedenle vatandaşlığa kabul hususunda idarenin yargı kararıyla zorlanamayacağı hususları ile mevzuatta öngörülen koşulları taşıyan herkesin isteği halinde Türk vatandaşlığına mutlak bir şekilde kabul edilebileceği yolunda pozitif hukukumuzda idareye bağlı yetki tanıyan herhangi bir hüküm bulunmadığından bahisle ilk derece mahkemesinin iptal kararını kaldırmıştır.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin 09/03/2021 tarihli istinaf incelemesine konu kararındaki³²² somut olayda, Türk soylu ve Afganistan vatandaşı olan davacının, 5901 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında Türk vatandaşlığına alınma talebiyle yaptığı başvurunun milli güvenlik kamu düzeni açısından engel teşkil edecek hali bulunduğu gerekçesiyle yetkili makam kararı ile reddedilmesi üzerine yabancı davacı tarafından yetkili makam kararının iptali istemiyle iptal davası açılmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 18. İdare Mahkemesi'nin 2020/705 esas sayılı dosyasında, Türk Vatandaşlığına alınıp alınmama hususunda Kanunla tanınan tedbir yetkisinin, devletin hükümlerlik hakkının bir sonucu olduğunu, koşulları sağlayan herkesin isteği halinde Türk Vatandaşlığına mutlak şekilde kabul edileceği yolunda mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmadığını belirterek Türk Vatandaşlığını kazanma talebinde bulunan ve ilgili mevzuatta aranılan şartları taşımadığı anlaşılan davacının başvurusunun, milli güvenlik ve kamu düzeni açısından engel teşkil edecek hali

³²² Ankara BİM 10. İDD, 2021/733(E), 2021/681(K), 09/03/2021(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

bulunduğu gerekçesiyle reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından bahisle yabancı davacının talebini reddetmiştir. İlk derece mahkemesi kararı istinaf incelemesinde hukuka uygun bulunarak onanmıştır.

Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi'nin 09/03/2021 tarihli istinaf incelemesine konu kararında³²³ da, Türk soylu ve Afganistan vatandaşı olan davacının, 5901 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında Türk vatandaşlığına alınma talebiyle yaptığı başvurunun milli güvenlik ve kamu düzeni açısından engel teşkil edecek hali bulunduğu gerekçesiyle yetkili makam kararı ile reddedilmesi üzerine yabancı davacının iptal istemiyle iptal davası açtığı anlaşılmıştır.

İlk derece mahkemesi olan Ankara 18. İdare Mahkemesi'nin 2020/706 esas sayılı dosyasında, yukarıdaki kararla aynı minvalde gerekçeyle, Türk Vatandaşlığına alınıp alınmama hususunda Kanunla tanınan tedbir yetkisinin, devletin hükümlerlik hakkının bir sonucu olduğunu, koşulları sağlayan herkesin isteğı halinde Türk Vatandaşlığına mutlak şekilde kabul edileceğı yolunda mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmadığını belirterek Türk Vatandaşlığını kazanma talebinde bulunan ve ilgili mevzuatta aranılan şartları taşımadığı anlaşılan davacının başvurusunun, milli güvenlik ve kamu düzeni açısından engel teşkil edecek hali bulunduğu gerekçesiyle reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından bahisle yabancı davacının talebini reddetmiştir. İlk derece mahkemesi kararı istinaf incelemesinde hukuka uygun bulunarak onanmıştır.

Örneklenen mahkeme kararları ve bu kararlara konu yetkili makam kararları nazara alındığında, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılmasında takdir yetkisi müessesesine sıkça başvurulur. Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 10. maddesinde de izah edildiğı üzere, talepte bulunan yabancı aynı Kanun'un 11. maddesinde sayılan vatandaşlığa alınma konusundaki şartları sağlasa dahi yetkili makamın takdir yetkisi çerçevesinde vatandaşlığı kazanamayabilir. Bununla birlikte, yetkili makamın takdir yetkisi mutlak ve sınırsız olmayıp kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olarak kullanılması gerekmekte ve idare hukuku bakımından sebep, konu ve maksat yönlerinden yargının denetimine tâbidir. Hâl böyleyken yukarıda izah edilmeye çalışılan mahkeme kararlarından da görüleceğı üzere takdir yetkisinin kapsamı ve nasıl

³²³ Ankara BİM 10. İDD, 2021/668(E), 2021/698(K), 09/03/2021(T). www.lexpera.com.tr, Erişim Tarihi: 21.03.2023.

uygulanması bakımından tatbikatta yerleşik tek bir uygulama yoktur. Nitekim ilk derece mahkemelerinin kararlarına bakıldığında, bazı kararlarda idarenin takdir yetkisi bakımından yetkisini kullanması hukuka uygun bulunurken, benzer olaylar yönünden takdir yetkisinin kullanılması hukuka aykırı bulunarak ilgili işlemin iptal edilmesi yoluna gidilmiştir. Öte yandan üst mahkeme sıfatını haiz istinaf mahkemesi kararlarında ise istikrarlı bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Zira örneklenen kararlarda, istinaf mahkemesi idarenin takdir yetkisini kullanmasını hukuka uygun bulmuş ve ilk derece mahkemelerinin iptal kararlarını kaldırmıştır.

Değinilmesi gereken bir başka husus ise, defaten belirtildiği üzere, talepte bulunan yabancıнын tüm şartları taşısa dahi takdir yetkisi çerçevesinde vatandaşlığı kazanamayabileceğidir. Hâl böyleyken yetkili makam, talepte bulunan yabancıнын millî güvenlik ve kamu düzenine aykırılık teşkil eden bir hâlinin mevcut olmadığı ve diğer tüm şartlar bakımından aykırı bir hususunun olmadığı durumlarda, millî güvenlik ve kamu düzeni şartı ya da başkaca bir şartın sağlanmadığından bahisle talebi reddetmemelidir. Çünkü bu gerekçeye istinaden tesis edilen idari işlem bir bakıma sebep unsuru bakımından hukuka aykırı hâle gelir. Kısacası yetkili makamın dayandığı sebep hukuk âleminde var olan, gerçek bir sebep olmalıdır. Bu bakımdan yetkili makam, talepleri değerlendirirken, olmayan bir hâle binaen ret kararı vermektense, TVK 10. madde kapsamında kendisine bahşedilmiş ve hükümranlığından doğan takdir yetkisi çerçevesinde salt takdir yetkisi gerekçesiyle ret kararı verebilmelidir. Böylece hukuk âleminde yaratılan işlem de sebep unsuru bakımından sıhhatli bir şekilde vücut bulur. Elbette ki takdir yetkisi keyfi ve hukuki olmayan gerekçelerle kullanılmamalı; vatandaşlığın kazanılmasında gerektiği ölçüde başvurulabilecek kanunî bir enstrüman olarak görülmelidir.

4.2. Şartın Uygulanmasının Anayasa Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

Vatandaşlığa sahip olma hakkı günümüzde temel insan hakkı olarak kabul görmektedir. Vatansızlığın bertaraf edilmesine matuf olarak vatandaşlığın temel insan hakkı olması hususu milletlerarası hukuk metinlerinde de yer almaktadır. Nitekim 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ndeki “Herkesin bir vatandaşlığa hakkı vardır” şeklindeki 15. maddede düzenlenen hüküm ile bu hak teminat altına alınmıştır. Keza zikredilen hakka yönelik olarak ve destekleyici mahiyette Avrupa Vatandaşlık Antlaşması’nda 4. maddede

“Herkesin vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır.” şeklinde düzenleme mevcuttur. Bununla birlikte, vatandaşlığa sahip olma durumu bir insan hakkı olarak kabul edilirken, vatandaşlık meselelerinin devletlerin mahfuz yetki alanlarına dâhil olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir.³²⁴ Zira vatandaşlık meseleleri hâlen, büyük ölçüde devletlerin egemenlik kapsamındaki faaliyetleri ve düzenlemeleri neticesinde çözümlenmektedir. Şüphesiz, devletlerin egemen olma durumundan doğan bu mahfuz yetkileri sınırsız değildir³²⁵ ve vatandaşlığa ilişkin hususlar düzenlenirken ve kurallar getirilirken milletlerarası hukuka, milletlerarası sözleşmelere, milletlerarası teamüle ve hukukun genel ilkelerine uygunluk esastır.³²⁶

Vatandaşlık hakkına ilişkin bu giriş akabinde, evvelâ, yetkili makam kararı ile vatandaşlığın genel olarak kazanılması işleminin hukuki mahiyetine değinmekte fayda vardır. Önceki bölümlerde de izah edildiği üzere buna ilişkin doktrinde iki görüş mevcuttur. Bunlar “lütuf” ve “hak” görüşleridir.³²⁷ Lütuf görüşüne göre, devlet yetkili makam kararı vasıtasıyla bir lütuf bahşetmek suretiyle kişiyi vatandaşlığa alır. Bu görüşe göre, kişi kanunda öngörölmüş şartları taşısa dahi idarenin takdir hakkı sınırsızdır ve kişiyi vatandaşlığa almada serbesttir. Hak görüşüne göre ise, vatandaşlığı kazanma bir lütuf değil ve fakat haktır. Bu görüşe göre şartları oluştuğunda devletin herhangi bir takdir yetkisi yoktur ve kişi vatandaşlığı kazanmaya hak kazanmalıdır.³²⁸ Dolayısıyla devlet bu kişiyi vatandaşlığa almak durumundadır. Pozitif Türk hukukunda 5901 sayılı kanunun 10. maddesinin son bölümünde yer alan “....*aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamaz.....*” hükmü ile yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılması konusunda kişinin hakkı olmadığı ve idarenin takdir yetkisi olduğu hususu açıkça izah edilmiştir.³²⁹ Bununla birlikte, Anayasa’nın 125. maddesi gereğince idarenin her türlü işlemine karşı yargı yoluna gidilebilmesini teminat altına alan hükmüne istinaden vatandaşlıkla ilgili kararlara karşı da yargı yoluna gidilebilmesi mümkündür.³³⁰

³²⁴ Alibaba, A. (2021). *Vatandaşlık Hakkı ve Vatandaşlığın Kazanılmasında ve Kaybında İnsan Hakları*, Ankara, 29.

³²⁵ Wortley, B.A. (1954). “The Interaction of Public and Private International Law Today”, *Recueil Des Cours*, 85, 309.

³²⁶ Alibaba, a.g.e. 2021, 31.

³²⁷ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 54.

³²⁸ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 56.

³²⁹ Nomer, a.g.e. 2022, 77.

³³⁰ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 57

İkinci olarak, Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla genel olarak kazanılmasında şart olarak uygulanan vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunan yabancının millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından aykırı bir hâli bulunmaması durumunu kanunilik prensibi noktasında anayasal açıdan incelenmesi gerekmektedir. Öncelikle ifade etmek gerekir ki idare hukuku alanında kanunilik ilkesi geçerlidir, idari işlemler kanuna dayanılarak vücut bulur ve idare hukukunun egemen olduğu vatandaşlık hukukunda da kanunilik ilkesi önem arz etmektedir. Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, Anayasa'nın 66. maddesinin üçüncü fıkrasına göre “*Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hâllerde kaybedilir*” hükmü, Türk Vatandaşlık hukukunda kanunilik ilkesinin varlığını teşkil etmektedir. Buna göre, vatandaşlık ancak kanunda gösterilen hâllerle kazanılmakta ve yine ancak kanunda sayılan hâllerle kaybedilmektedir. Bu ilkenin mefhum-u muhalifinden de anlaşılacağı üzere, kanunda vatandaşlığın kazanılması veya kaybı sebebi olarak düzenlenmemiş şart ve sebeplerle Türk vatandaşlığı kazanılmaz ve kaybedilmez.³³¹ Bu minvalde, 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nda açıkça kanun lafzi olarak düzenlenmeyen ancak önceki bölümlerde de izah edildiği üzere idare tarafından takdir yetkisi kapsamında başvuran her yabancı açısından öncelikli olarak incelenen millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engelinin bulunmaması şartının yürürlükteki 5091 sayılı kanunda açıkça düzenlenmiş olması, bir görüşe göre, Anayasa'nın 66. maddesindeki “*Vatandaşlık ancak kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hâllerde kaybedilir*” hükmü nazara alındığında “kanunilik” ilkesi açısından olumlu yönde değerlendirildiği görülmektedir.³³² Öte yandan, diğer bir görüş ise kanunilik prensibinin vatandaşlık hukukunda zaten mevcut olduğunu, yetkili makam kararıyla vatandaşlığa alınma şartlarının ayrıntılı ve yabancılar hukuku mevzuatı ile koşut olacak şekilde düzenlendiğini, yetkili makam kararıyla genel olarak vatandaşlığın kazanılmasında idarenin takdir yetkisinin var olduğunu, bu sebeple millî güvenlik ve kamu düzeni gibi muğlak kavramların kanunda yer almasının uygun olmadığını savunmaktadır.³³³

³³¹ Güngör, a.g.e. 2022, 56; Nomer, a.g.e. 2022, 63-64.

³³² Erdem, a.g.e. 2022, 137(Tiryakioğlu Bilgin, “Türk Vatandaşlığı kanunu tasarısına göre vatandaşlığın yetkili makam kararı ile kazanılması” Türk vatandaşlığı kanunu tasarısı sempozyumu 29 şubat 2008 bildiriler, Ankara 2008, 79’dan naklen).

³³³ Turhan, Tanrıbilir, a.g.e. 2012, 67-68.

Kanunilik ilkesi bağlamında izah edilmesi gereken bir başka husus ise Kanun ile Yönetmelik arasındaki ilişkidir. Zira, Yönetmelik'te yer alan 72. madde ile vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında aranan millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı bir hâl bulunmaması şartıyla alakalı kanunda yer almayan bir takım hususlar zikredilmiştir. Burada öncelikle kanunilik ilkesi çerçevesinde kanun lafzından ne anlaşılması gerektiğini de izah etmek yerinde olacaktır. Kanunilik ilkesinden bahisle kanun lafzından anlaşılması gereken dar ve şekli anlamda kanundur ve yasama organının kanun adı altında yapmış olduğu düzenlemeler söz konusudur.³³⁴ Kanuni temelinin bulunması şartıyla, vatandaşlığın kazanılmasına yönelik ayrıntılı hususların yönetmelikle düzenlenmesi kanunilik ilkesi ile bağdaşmakla beraber, yasal bir düzenleme olmadan vatandaşlığın kazanılma hâline ilişkin şartların salt ikincil mevzuat konumundaki yönetmelik ile düzenlenmesi kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edecektir.

Kanunilik ilkesi çerçevesindeki bu açıklamalar ışığında, kanaatimizce, ilk olarak her ne kadar idarenin takdir yetkisi mevcut olsa da yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından aykırı bir hâl bulunmaması şartının kanun lafzı olarak kanunda düzenlenmesi kanunilik prensibi gereğince yerinde olmuştur. Ancak idareye geniş bir takdir yetkisinin her halükarda kanunla bahsedilmiş olması hususu vatandaşlığın kazanılmasında kanunilik ilkesinin tam anlamıyla işlemlerini zorlaştırmaktadır; zira kanunilik ilkesi, vatandaşlığın kazanılmasının yukarıda izah edilen sadece “dar ve teknik” anlamda kanun hükümleri uyarınca gerçekleşmesini gerektirmektedir.³³⁵ Yine de zikredilen şartın kanun lafzı olarak kanunda düzenlenmesi yerinde bir husustur. İkinci olarak ise Yönetmelik madde 2’de belirtildiği üzere, Yönetmeliğin TVK madde 46’ya dayanılarak kanunda düzenlenen şartların uygulanmasının usul ve esaslarını izah etmek üzere yürütme tarafından çıkarılması öngörülmüştür. Dolayısıyla, teknik ve dar anlamda kanun olmayan ve yasama organı tarafından yürütülmeyen yönetmelik eliyle, kanunda olmayan bir takım şartlar getirilmek suretiyle düzenleme yapılması açıkça Anayasa madde 66/3’te yer alan kanunilik ilkesine, Anayasa madde 7’de yer alan yasama

³³⁴ Kibar, Dardağan G, E, (2019) *Türk Vatandaşlık Mevzuatı ve Güncel Gelişmeler Işığında Vatandaşlığın Kanuniliği İlkesi*, Doğan, Yılmaz, İzmirli (ed.) *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu*, Ankara, 4.

³³⁵ Kibar, Dardağan G, E, a.g.e. 2019, Ankara, 6.

yetkisinin devredilemeyeceği hükmüne, Anayasa madde 124'te düzenlenen kanuna aykırı olmadan yönetmelik yapma yetkisine ve TVK madde 46'ya aykırılık arz etmektedir.³³⁶ Nitekim Yönetmelik madde 72/5 düzenlemesindeki “*Taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar Türk vatandaşlığını kazanamaz.*” hükmünün TVK'nın uygulanmasına yönelik usul ve esasları aştığı, kanunda ve gerekçesinde de yer almayan bir düzenleme eliyle vatandaşlığın kazanılmasında millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı olmamak hâline ilişkin kanun yerine geçerek şart koyma amacına matuf olduğu ve sonuç olarak kanunilik ilkesine aykırı olduğu açıktır.

Bu açıklamalardan sonra, yetkili makam kararıyla genel olarak vatandaşlığın kazanılmasında aranan millî güvenlik ve kamu düzeni şartının, yetkili makam kararı ile tatbikatta uygulanması veya mahkeme kararlarına konu olması açısından, Anayasa'da teminat altına alınmış bir takım temel hak ve özgürlükler ile ilişkisi ve vatandaşlığın kazanılması noktasında yetkili makam kararlarının yahut mahkeme kararlarının bu hak ve özgürlükleri ihlal etme/edebilme durumu incelenecektir. Diğer bir tabirle, bu hak ve özgürlükler, Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla genel olarak kazanılmasında nazara alınması ve gözetilmesi gereken insan hakları türleridir. Bu doğrultuda, eşitlik ve ayrımcılık yasağı, yerleşme ve seyahat hürriyeti, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı ile aile ve özel hayata saygı hakları tetkik edilecektir.

4.2.1. Şartın Uygulanmasının Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı ile İlişkisi

Eşitlik kavramı, “Bireyin, insan olmak bakımından kişisel özelliklerinden bağımsız olarak başkalarıyla eşit değere sahip olmasıdır.” şeklinde tarif edilmektedir.³³⁷ Eşitlik ilkesinin olumsuz yönü ise ayrımcılık yasağı olarak tebarüz etmektedir. Bu yönüyle, eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı birbiriyle iç içe geçmiş kavramlardır. Eşitlik kavramının içeriği incelendiğinde, mutlak ve nispi olmak üzere iki farklı anlamı olduğu görülmektedir. Mutlak eşitlik, kişinin özel durumu gözetilmeksizin kanunların

³³⁶ Erkan, M. (2019). “Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 72/5. Maddesinin Kanunilik İlkesi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(175-176), 329-356

³³⁷ Alibaba, a.g.e. 2021, 54. (Bozkurt, E. (2006). *Uluslararası İnsan Hakları Hukuku*, Ankara, 16'dan naklen)

herkese eşit uygulanması anlamına gelmekteyken; nispi eşitlik ise aynı durumda olan kişilerin aynı muameleye tâbi tutulması anlamına gelmektedir.³³⁸ Diğer taraftan, eşitlik ilkesinin negatif boyutu olan ayrımcılık yasağı devletlere, ülkelerinde yaşayan herkesin, dil, din, ırk, renk, cinsiyet, etnik köken, felsefi ve siyasi görüş fark etmeksizin haklarına saygı gösterme ve bu hakları koruma sorumluluğu yüklemektedir.³³⁹

Eşitlik ilkesi Anayasa’da 10. maddede düzenlenmektedir. İlgili maddeye göre, “ Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” şeklinde bir düzenleme mevcuttur. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, eşitlik ilkesi sadece vatandaşlar için değil, yabancılar bakımından da teminat altına alınmıştır.

Bu bağlamda, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında öngörülen millî güvenlik ve kamu düzeni şartının yetkili makam ve/veya mahkeme tarafından uygulanması ve neticesinde yabancıların vatandaşlık talebinin reddedilmesi durumlarında, eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı hususları ihlal edilecek midir sorusu gündeme gelecektir. TVK 10. madde kapsamında, kanun koyucunun idareye vatandaşlığa kabul noktasında geniş ölçüde takdir yetkisi verdiği hususu önceki bölümlerde kapsamlı şekilde zikredilmişti. Bu takdir yetkisinin devletlerin egemen olma durumlarından tezahür ettiği açıktır. Bununla birlikte, bahse konu takdir yetkisinin kullanımında, devletlerin, insan haklarına saygı göstermeleri ve hak ve temel özgürlükleri gözetmeleri kabul görür. Kısacası, devletlerin, vatandaşlığın kazanılması konusunda mevcut olan takdir yetkileri ve hukuki düzenleme yapma ve norm koyma serbestileri bir ölçüde insan hakları ile sınırlandırılır. Bu cümleden olarak, vatandaşlığın yetkili makam kararıyla genel olarak kazanılmasında millî güvenlik ve kamu düzeni şartı somut olaylara tatbik edildiğinde, eşitlik ilkesi bakımından, benzer durum ve olaylarda, idarenin aynı işlemi tesis etmesi esas olandır. Elbette, önceki cümlelerde de izah edildiği üzere, vatandaşlığın kazanılması hususunda takdir yetkisine sahip olan yetkili makamın kararı, her durumda, benzer hususlara sahip kişiler bakımından aynı şekilde vücut bulmayabilir. Söz gelimi, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından aykırı bir hâli bulunmayan yabancı vatandaşlığa alınırken, benzer durumda aynı şartları taşıyan ve milli güvenlik ve kamu düzeni

³³⁸ Alibaba, a.g.e. 2021, 55.

³³⁹ Alibaba, a.g.e. 2021, 57.

bakımından aykırı bir hâli bulunmayan diğer yabancı takdir yetkisi kapsamında vatandaşlığı kazanamayabilir. Fakat insan haklarına saygılı olma ve hakları gözetme yükümlülüğüne istinaden idare ve dolayısıyla yetkili makam, benzer durumda olan talepte bulunan yabancılara aynı idari işlemi tesis etmeyi azami nispette gerçekleştirmelidir. Bu husus, insan haklarına saygılı devlet olmanın da gereğidir.

Keza, yetkili makamın vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunan belli bir gruba, zümreye, etnik veya millî kökene sahip kişilere ayrımcılık yapması, bu kişileri millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından herhangi bir somut araştırma yapmadan sakıncalı olarak tavsif etmesi ve bahse konu şarta aykırı hâllerinin varlığı dolayısıyla yeknesak bir şekilde vatandaşlık taleplerini reddetmesi de hukuka uygun değildir ve Anayasa 10. maddeye göre yasaktır. Yetkili makam tek tip uygulamalardan sakınmalı, her somut olayı kendi içerisinde değerlendirmelidir. Aksi hâlde, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen ve teminat altına alınan ayrımcılık yasağı zedelenecektir. Öte yandan, millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı bir hâli bulunan yabancıların vatandaşlığa alınma talebinin yetkili makam tarafından reddedilmesi durumu, eşitlik ilkesine ve ayrımcılık yasağına hiçbir şekilde aykırılık teşkil etmez.

4.2.2. Şartın Uygulanmasının Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti ile İlişkisi

Türk hukukunda, yerleşme ve seyahat hürriyeti, Anayasa'nın 23. maddesinde “ Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.” şeklinde hüküm altına alınmış ve bu suretle yabancı ile vatandaşın eşitliği ilkesi benimsenmiştir. Zikredilen hüküm gereğince, bahse konu haktan yabancılar da vatandaş gibi yararlanacaksa da Anayasa'nın 16. maddesindeki “ Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.” düzenlemesine istinaden yabancıların yerleşme ve seyahat hürriyeti kanunla sınırlanabilecektir.

Bu doğrultuda, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılması müessesesinde talepte bulunan yabancıların talebinin, kişinin millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı hâli bulunmasına istinaden yetkili makam ya da mahkeme kararıyla reddedilmesi akabinde bahse konu hakkın ihlal edilip edilmediği hususu, şartın uygulanmasının fer'i sonucu olarak gündeme gelir. Zira 6458 sayılı YUKK'un 54/1-d maddesi uyarınca yabancı kişinin kamu düzenini veya millî güvenliği tehdit ettiği durumlarda, vatandaşlığın reddinden bağımsız şekilde talepte bulunan yabancı hakkında sınır dışı edilme kararı alınır; meğerki aynı kanunun 55. maddesinde sayılan

hâller bahse konu olsun.³⁴⁰ Benzer şekilde, 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’un 19. maddesinde de YUKK ile koşut olacak bir düzenleme mevcut olup, milli güvenliğe ve kamu düzenine aykırı hareket eden yabancıların sınır dışı edileceği ifade edilmiştir. Mezkûr kanun hükümleri nazara alındığında, millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı hâli bulunan yabancılar, vatandaşlığa alınma taleplerinin bu şart uyarınca reddedilmesi akabinde ikamet tezkereleri olsa dahi sınır dışı edilirler. Her ne kadar, şartın uygulanması akabinde gündeme gelecek olan bu durum, Anayasa’nın 23. maddesinde teminat altına alınan yerleşme ve seyahat hürriyetinin ihlali olarak gözükebilecek ise de Anayasa’nın 16. maddesinde düzenlenen temel hak ve hürriyetlerin, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabileceği hükmü nazara alındığında ifade edilen hakların ihlalinin söz etmek mümkün değildir. Ayrıca, AİHS³⁴¹ 7 no’lu Protokol’ün 1. maddesinde de yabancının bireysel olarak sınır dışı edilmesi meselesi düzenlenmiştir. Buna göre, hukuka uygun olarak ikamet eden bir yabancı, ancak hukuka uygun olarak verilen bir kararın yerine getirilmesi için sınır dışı edilebilir. Bahse konu maddede, yabancının sınır dışı edilmesine karşı gerekçe sunmak, bu durumun yeniden incelenmesini sağlamak ve bu amaçlarla yetkili makam veya bu yetkili makam tarafından atanmış bir kişi ya da kişiler önünde temsil edilmek şeklinde bir takım güvencelere sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu güvencelerin tek istisnası ise yabancının millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı hâlinin varlığı dolayısıyla sınır dışı edilmesi durumudur. Bir başka tabirle, millî güvenliği ve kamu düzenini tehdit eden yabancı, maddede sayılan güvenceler bakımından işlem yapılmadan sınır dışı edilebilecektir. Görüleceği Anayasa’da ve yukarıda zikredilen ilgili kanunlarda AİHS’deki hükümler ile paralel düzenlemeler mevcuttur.

³⁴⁰ m. 55 – (1) 54 üncü madde kapsamında olsalar dahi, aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaz: a) Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar b) Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler c) Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar ç) Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları d) Tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları.

³⁴¹ Anayasa’nın 90. maddesinde düzenlenen ve usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir ve yine usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır hükmü gereğince, Türkiye’nin taraf olduğu bu kabilden antlaşmalarda yer alan hükümler kanun hükmündedir ve kanunlarla çeliştiği takdirde antlaşma hükümlerine öncelik tanınır.

4.2.3. Şartın Uygulanmasının Aile Hayatına ve Özel Hayata Saygı Hakkı ile İlişkisi

Aile hayatına ve özel hayata saygı hakkı, Anayasa'nın 20. maddesinde “ Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.” şeklinde teminat altına alınmıştır. Madde metninde yer alan herkes tabirinden de anlaşılacağı üzere hakkın teminat altına alınması bakımından yabancı ve vatandaşın eşitliği benimsemiştir. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında, millî güvenliğin sağlanması ve kamu düzeninin korunması açısından hakkın sınırlanabileceği teyit edilmiştir. Kaldı ki bu sınırlama nedenleri olmasa dahi yabancı açısından Anayasa'nın 16. maddesi uyarınca bahse konu hakla ilgili sınırlama yapılabilecektir. Anayasa'ya koştur olacak şekilde, AİHS'nin 8. maddesinde herkesin aile ve özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu yer alır. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında hakkın kanunla ve demokratik toplum için gerekli olması koşuluyla millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından sınırlanabileceği de mevcuttur.

Bu bağlamda, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılması müessesesinde talepte bulunan yabancıların talebinin, kişinin millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı hâli bulunmasına istinaden yetkili makam ya da mahkeme kararıyla reddedilmesi akabinde bahse konu hakkın ihlal edilip edilmediği hususu gündeme gelecektir. Talepte bulunan yabancıların millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmamasını arayan TVK 11. madde hükümlerinden hareketle, başvuru sahibinin kazanım talebi, kişinin millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil eden bir hâlin varlığına dayandırıldığında, bahse konu ret kararının aile ve özel hayata saygı hakkının ihlaline yol açma ihtimali olacaksa da meşru bir amaç için olduğundan bahisle Anayasa'nın 20. maddesi'ne aykırılık teşkil etmeyecektir.³⁴² Somut örnek vermek gerekirse, yetkili makam kararıyla vatandaşlığı genel olarak kazanmak için talepte bulunan yabancıların, millî güvenlik ya da kamu düzeni açısından aykırı hâli mevcudiyeti nedeniyle başvurusunun reddi akabinde ülkeden sınır dışı edilme ihtimali de gündeme gelir. Yabancıların yakın aile fertlerinin yaşadığı bir ülkeden sınır dışı edilmesi ise Anayasa'nın 20. maddesinde ve AİHS'nin 8. maddesinde teminat altına alınan aile hayatına saygı gösterilmesi hakkının ihlali

³⁴² Alibaba, a.g.e. 2021, 191.

niteliğinde olabilecektir. Ancak, vatandaşlığa alınma talebinin TVK’da hüküm altına alınmış milli güvenlik ve kamu düzeni şartı dolayısıyla reddedildiği ve dolayısıyla hakkın Anayasa’nın 16. maddesinde de öngörüldüğü üzere kanunla sınırlandırıldığı, hakkın düzenlendiği Anayasa’nın 20. maddesinde ve AİHS’in 8. maddesinde düzenlenen ve meşru amaç niteliğini haiz olan millî güvenlik ve kamu düzeni nedeniyle yetkili makam tarafından red işleminin yapıldığı ya da mahkemelerce red kararı verildiği hususları nazara alındığında, hak ihlalinden bahsetmek mümkün olamayacaktır.

4.2.4. Şartın Uygulanmasının Hak Arama Hürriyeti ve Adil Yargılanma Hakkı ile İlişkisi

Hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı Anayasa’mızda 36. maddede düzenlenmiştir. Madde metninde yer alan düzenlemeye göre, herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı sadece vatandaşlara bahsedilmiş bir hak olmayıp, vatandaşlarla beraber yabancılar tarafından da kullanılacaktır. AİHS’de de ilgili hak 6. maddede tanzim edilmiştir. İlgili madde metni Anayasadaki madde metni ile paralellik arz eder.

Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama ve adil yargılama hakkı, sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını değil, yargılama sonunda mahkemenin verdiği kararın uygulanmasını isteme ve hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir haktır.³⁴³ Dolayısıyla bu hakkın etkin kullanılabilmesi için uyumsuzluğu mahkeme önüne taşımak tek başına yeterli olmayıp, mahkeme tarafından verilen kararın icrası da önem arz eder.

Bu açıklamalardan sonra, Türk hukuk düzeninde hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının kapsamı sadece medeni hak ve yükümlülükler ya da suç isnadı ile sınırlı tutulmamış olup, hak arama özgürlüğünün kanunla sınırlanabileceğine de dair bir hüküm Anayasa’da mevcut değildir.³⁴⁴ Hal böyleyken, daha önceki bölümlerde de izah edildiği üzere Anayasa’nın 125. maddesinde idarenin her türlü

³⁴³ AYM, 2009/27(E), 2010/9(K), 14/1/2010(T). www.kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr Erişim Tarihi: 21.03.2023.

³⁴⁴ Alibaba, a.g.e. 2021, 185.

eylem ve işlemlerine karşı yargı yoluna başvurulabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu açık hüküm dolayısıyla, idari işlem neticesinde hukuk âleminde vücut bulan yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında milli güvenlik ve kamu düzeni şartına aykırılık dolayısıyla talebin reddi durumunda, talepte bulunan yabancı kişiler, uyuşmazlığı mahkemeler önüne götürmek suretiyle Anayasa 36. maddedeki hak arama hürriyetinden ve adil yargılanma haklarından yararlanacaklardır. Dolayısıyla, vatandaşlığın kazanılmasının zikredilen şart sebebiyle reddi durumunda, yabancı kişinin hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkına saygı gösterilir. Öte yandan, yabancıların vatandaşlığı kazanma talebinin milli güvenlik ve kamu düzenine aykırılık nedeniyle reddi durumunda idare, Anayasa'nın 40. maddesi uyarınca ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. Bu madde metninde yer alan düzenleme ile yabancı kişiye nereye, ne şekilde ve hangi süre içinde ret kararına karşı başvuracağını göstermek suretiyle aynı zamanda hak arama ve adil yargılanma hakkının korunması da güvence altına alınır. Hak arama ve adil yargılanma hakkını güvence altına alan bir başka Anayasal hüküm ise 37. ve 138. maddelerinde birbirlerini tamamlayıcı şekilde ifade edilmiştir. Şöyle ki, ilgili madde metinleri hiç kimsenin kanunen tâbi olmadığı bir yargı merci önüne çıkarılamayacağına ve bağımsız mahkemeler eliyle uyuşmazlıkları neticelendirileceğine atıf yapar. Başvurusu milli güvenlik ve kamu düzeni şartına aykırılık dolayısıyla reddedilen yabancı için de bu durum geçerlidir. Keza, Anayasa'nın 36. maddesinin ve dolayısıyla hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının bir başka güvencesi ise Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında düzenlenen hükümdür. Bu minvalde, ilgili fıkra göre, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uyma zorunluluğu mevcut olup, mahkeme kararlarının değiştirilemeyeceği ile uygulanmasının geciktirilemeyeceği Anayasal teminat altına alınmıştır. Bu husus, hak arama özgürlüğünün fiilen kullanılamaz hâle getirilmesine engel teşkil eder.³⁴⁵ Dolayısıyla, yetkili makam kararıyla genel olarak vatandaşlığa alınma talebi reddedilen yabancı uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıması akabinde lehine hükmolunacak muhtemel kararların uygulanmasını gecikmeksizin talep edebilecektir.

³⁴⁵ Alibaba, a.g.e. 2021, 185.

Bu bağlamda, üzerinde durulması gereken bir başka husus ise yetkili makamın yabancının vatandaşlığa alınma talebini millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı hâl teşkil etmesi sebebiyle reddi akabinde uyuşmazlık önüne gelen yargı merciin yerindelik denetimi yapamaması meselesidir. Zira Anayasa'nın 125. maddesinde yer alan açık hüküm gereğince yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Bu durumda, idare mahkemelerinde sadece hukuki denetimin yapılıyor olması ve fakat yerindelik denetimi yapılamıyor olması, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının ihlali oluşturup oluşturmayacağı hususu gündeme gelebilecektir. Her ne kadar bu ihtimal akla gelecekse de gerek Danıştay gerekse de AİHM'in konuya yaklaşımı da idarenin takdir yetkisi bulunduğu veya kamu yararının somut şekilde ortaya konulabilmesi için seçenekler arasından birinin tercih edildiği işlemlerine karşı hukuki denetimle yetinilmesi ve yerindelik denetimine girilmemesi yönündedir.³⁴⁶ Bu cümleden olarak, yetkili makam kararıyla genel olarak Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancının talebinin millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı hâli bulunması nedeniyle reddi durumunda sadece hukuki denetimle yetinilmesi hak arama hürriyetini ve adil yargılanma hakkını ihlali gündeme getirmeyecektir.

Tüm bu hususlar nazara alındığında ve birlikte değerlendirildiğinde, yetkili makam kararıyla genel olarak vatandaşlık kazanma talebi reddedilen yabancının hak arama ve adil yargılanma hakkı Türk hukuk düzeninde Anayasal güvence altına alınmıştır ve yetkili makamın reddi kararının, yabancı tarafından hukuki denetime tabi tutulmasını isteme hakkı, yabancının uhdesinde mahfuzdur.

³⁴⁶ Alibaba, a.g.e. 2021, 186.

5. SONUÇ

Milletlerarası ölçekte son yıllarda yaşanan ve süregelen siyasi, iktisadi, sosyal gelişmelere koşut olacak şekilde nüfus hareketleri ya da diğer bir ifadeyle göç olgusu artış göstermiştir. Geçmişte, göç hareketlerinde transit ülke konumunda bulunan ve uzun bir süredir de düzenli ve düzensiz göç hareketlerine maruz kalan ülkemiz artık hedef ülke konumuna gelmiştir. Dolayısıyla, göç hareketleri ile birlikte vatandaşlık konusu ve meselesi de gündeme daha sık gelmeye başlamıştır.

Devlet ile vatandaş arasındaki hukuki bağı ifade eden vatandaşlık, devletlerin münhasıran düzenleme yapma yetkisini haiz olduğu konu başlıklarından birisidir. Bu düzenleme serbestisi, devletlerin egemen olmalarının somut bir tezahürüdür. Devletlerin, egemenliklerinden doğan ve vatandaşlık konularında serbestçe düzenleme yapma yetkisine sahip oldukları hususu, bugün milletlerarası boyutta da kabul görür. Kuşkusuz, her ne kadar devletler, vatandaşlık konularında serbestçe düzenleme yapma yetkisine sahip olsalar da günümüzde yerleşmiş modern anlayış doğrultusunda bu yetkinin kapsamı, insan hakları ve milletlerarası hukuk metinleri ile daraltılmıştır. Bu durum, devletlerin vatandaşlık konularında düzenleme yapma yetkilerinin kötüye kullanılmasının engellenmesi amacına matuftur. Nitekim Türk hukuk düzeninde de vatandaşlık hukukuna ve vatandaşlık meselelerine bu minvalde yaklaşıldığı, vatandaşlık özelindeki hukuk kurallarının milletlerarası hukuk normlarına ve insan haklarına saygılı ve paralel olacak şekilde düzenlendiği açıktır.

Türk hukukunda, Türk vatandaşlığını kazanma doğumla veya sonradan kazanılma olarak iki grupta incelenir. Devletlerin, hükümler olma niteliklerine istinaden vatandaşlık hukukuna ilişkin kuralları belirleme yetkisine sahip oldukları değerlendirildiğinde, bunun doğal sonucu olarak, yabancı bir kişiye vatandaşlık verilmesi noktasında da düzenleme yapma yetkisini haiz oldukları rahatlıkla söylenebilecektir. Keza vatandaşlığın sonradan kazanılmasının hangi usulle ve ne tür şartlar sağlandıktan sonra vuku bulacağını belirlemek de devletlerin yetkisi kapsamındadır. Buna binaen, çalışmamıza dayanak oluşturan, hukuk âleminde “olağan telsik” adıyla maruf, yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılması müessesesi de tıpkı mülga 1312 sayılı ve 403 sayılı Vatandaşlık Kanunlarında olduğu gibi kanun koyucu tarafından 5901 sayılı Vatandaşlık

Kanunu'nda da düzenlenmiştir. Anılan vatandaşlık kazanma usulüne ilişkin olarak yabancının taşınması gerekli şartlar da zikredilen 5901 sayılı kanunda öngörülmüştür.

Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında, 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nda öngörülen şartlardan birisi, vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunan yabancının millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâlinin bulunmamasıdır. Bahse konu şart, mülga 403 sayılı kanun metninde yer almamakla birlikte, kanunun yürürlükte olduğu zaman zarfında idarenin takdir yetkisi kapsamında vatandaşlığı kazanmak için başvuran yabancının nezdinde şart olarak aranmaktaydı. Millî güvenlik ve kamu düzeni şartı, kanun lafzı olarak ilk kez 5901 sayılı kanunda yer almıştır.

Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasında aranan millî güvenlik ve kamu düzeni şartının kanun ile düzenlenmesinin yerinde olduğunu belirten görüşler bulunduğu gibi bu durumu eleştiren görüşler de mevcuttur. Bu görüşü savunanlar zikredilen şartın kanunda yer almasının idarenin takdir yetkisinin teyidinden başka bir amaç taşımadığını, zaten idarenin takdir yetkisinde mündemiç olan bir hususun ayrıca kanun ile de düzenlenmesinin güvenlik kaygısından mütevellit olduğunu, kanun ile düzenlenmese dahi bu şartın mevcudiyetinin idarenin takdir yetkisinde mahfuz olduğunu ve ayrıca şartın kanunda yer almasının idarenin takdir yetkisini sınırlamak yerine genişlettiğini belirtmektedir.

Evvela izah etmek gerekir ki, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması kurumunda millî güvenlik ve kamu düzeni şartının kanunla düzenlenmesi, Anayasa'nın 66. maddesinde yer alan vatandaşlığın ancak kanunda sayılan hâller bakımından kazanılacağı hükmü nazara alındığında, kanunilik ilkesi bakımından son derece yerinde olmuştur. Zira bu şartın mülga 403 sayılı Kanun döneminde, kanunda açıkça yer almamasına rağmen, vatandaşlığın kazanılmasında idarenin takdir yetkisi kapsamında uygulamada kıstas sayılmasının kanunilik ilkesine zarar verici mahiyette olduğu açıktır. Mevzu bahis şartın kanunla düzenlenmesi ile uygulamada aranan belki de en önemli şart kanuni dayanağa kavuşturulmuştur. Dolayısıyla kanun koyucu, zaten uygulamada var olan ve gerek yetkili makam gerekse de yargı tarafından tatbik edilen kıstasa kanuni bir veçhe kazandırmıştır.

Kanun lafzında bu şartın yer almasıyla beraber, tatbikatta idarenin yetkisinde zaten mündemiç olan millî güvenlik ve kamu düzeni gibi soyut ve muğlak bir konuya,

kanuni veçhe kazandırılması neticesinde yetkinin genişletilip genişletilmediği sorusu gündeme gelmektedir. Bu sebeple, şartın kanunda düzenlenmesinin Anayasanın 66. maddesindeki kanunilik ilkesi çerçevesinde olumlu olarak değerlendirildiği ön kabulü ile birlikte, millî güvenlik ve kamu düzeni gibi soyut ve muğlak kavramların kanunda somut olarak yer almasının, idarenin takdir yetkisinin kapsamının genişlemesi olarak anlaşılmaması gerekir. Bilakis bu şartın kanunda yer alması, dar kapsamlı biçimde değerlendirilmeli ve hem yetkili makamlarca hem de uyuşmazlıklara bakan mahkemelerce bu minvalde uygulanmalıdır. Aksi hâlde, kanun koyucu tarafından bir bakıma idarenin takdir yetkisinin kanunileştirilmesi ve somutlaştırılması maksadıyla kanunda zikredilen mezkûr şartın amacından saparak, takdir yetkisinin kapsamını genişletmesine sebebiyet vereceği açıktır. Bu da iyiniyetli bir kanunlaştırma faaliyetinin olumsuz sonuç doğurmasına neden olacaktır.

Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanılmasına ilişkin olarak, kanunda aranan millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmama şartının izahı ve somutlaştırılması Türk Vatandaşlık Kanunu Uygulama Yönetmeliği 72/5. maddede düzenlenmiştir. Bununla birlikte, söz konusu maddede anılan kavramlar somutlaştırılırken ve izah edilirken kanunda ve kanun gerekçesinde mevcut olmayan bir takım ilave şartlar öngörülmüştür. Vatandaşlık hukukunda, önceki paragraflarda da izah edildiği üzere en önemli ilkelerden birisi kanunilik ilkesidir. Nitekim yine belirtildiği üzere bu ilke Anayasal ilke konumundadır ve Anayasa'nın 66. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Buna binaen, bahse konu ilgili şartı somutlaştıran yönetmelik düzenlemesi açıkça kanunilik ilkesine aykırıdır. Hâl böyleyken, kanunda mevcut olmayan şartlara ve durumlara binaen yönetmelikte hüküm altına alınması sebebiyle yetkili makamın ve yargı kurumlarının yönetmelik hükümlerine istinaden vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin ret kararı verdikleri sabittir. Örneğin, yetkili makam ve mahkemeler, önceki bölümlerde mahkeme kararları tetkik edilirken de görüleceği üzere, ceza kovuşturması neticesinde hükmün açıklanması geri bırakılma kararı verilen yabancılar hakkında, yönetmelik düzenlemesindeki *“taksirli suçlar hariç olmak üzere altı aydan fazla hapis cezası alan yabancı gerçek kişilerin hükmün açıklanması geri bırakılsa bile Türk vatandaşlığını kazanamaz”* hükmünü esas alarak başvuruların reddi kararı verdikleri açıktır. Bu hem kanunilik ilkesine hem de HAGB müessesesinin getiriliş amacına aykırıdır. Zira CMK 231. Maddede düzenlenen HAGB kurumuna ilişkin olarak aynı kanun maddesinde *“Hükmün*

açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.” şeklinde hüküm mevcuttur. Buna istinaden, yabancı hakkında HAGB olduğundan bahisle yönetmelikte yer alan HAGB düzenlemesine istinaden vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin ret kararı veren yetkili makam ve ret kararını hukuka uygun bulan mahkemeler, kanunilik ilkesini hem TVK hem de CMK yönünden iki kere ihlal ederler.

İlâveten, Türk Vatandaşlık Kanunu Uygulama Yönetmeliği 72/5. maddesi, vatandaşlığın yetkili makam kararıyla genel olarak kazanılmasında aranan millî güvenlik ve kamu düzeni şartı bakımından sadece HAGB kurumu yönünden değil, ihtiva ettiği diğer hükümler yönünden de kanunda öngörülmeven hususlar ihdas etmiştir. Kanun’da yer almayan hususların ve şartların yönetmelikte düzenlenmesi, Anayasa’nın 66. maddesinde teminat altına alınan vatandaşlık hukukundaki kanunilik ilkesinin ihhalidir. Buna rağmen, yetkili makamın ilgili yönetmelik hükümlerine müsteniden vatandaşlığı kazanmada ret kararı verdiği, uyuşmazlık önüne gelen mahkemelerin de bahse konu ret kararlarını yönetmelik hükümlerini gerekçe kılarak hukuka uygun buldukları genel yaklaşımdır. Ek olarak, yetkili makamın talepte bulunan yabancıda aranan millî güvenlik ve kamu düzeni şartı dolayısıyla yönetmelikte yer alan bir hususun varlığı hâlinde, başkaca bir değerlendirmeye girişmeden kendini ret kararı vermede zorunlu hissetmesi ve bu uygulamanın hem yetkili makamca hem de mahkemelerce kanıksanması idarenin takdir yetkisini de ihlal eder. Zira yetkili makam, kanunda olmayan bir düzenleme ile kanunla teyit edilmiş takdir yetkisini bir bakıma kanuni olmayan şekilde daraltmaktadır. Elbette ki idare, takdir yetkisinin kullanımında keyfi uygulamalardan kaçınmalı, somut tespitleri değerlendirmeli ve dikkatli davranmalıdır ve fakat bu sınırlama kanunda öngörülmeven şartlar ya da durumlar eliyle değil, doğrudan kanun vasıtasıyla sağlanmalıdır.

Yönetmeliğin 72/5. maddesi hükmüyle, yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasında “millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hâli bulunmama” şartı belli bir düzeyde öngörülebilir hâle gelmiştir. Bununla beraber, yönetmeliğin söz konusu maddesinde düzenlenen eylemler ve durumlara haddinden fazla anlam yüklenmemeli, idarenin takdir yetkisinin devam ettiği göz ardı edilmemeli, yönetmelik, ilgili maddedeki hükümlere istinaden kanundan daha üst bir

konuma yerleştirilmemelidir. Söz gelimi, en azından yönetmelikte sayılan ve millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından daha az önem arz eden kasten işlenmiş suçta istinaden altı ay hapis cezası mahkûmiyeti içeren erteleme, HAGB ve zamanaşımı gibi ceza kovuşturmasını teşkil eden hâller bakımından bir durumun somut başvuruda yabancıda bulunması hâlinde dahi yetkili makamın takdir yetkisinin devam ettiğı kabul edilmeli, yetkili makam bu somut durumun varlığı hâlinde de vatandaşlığın kazanılmasında olumlu yönde karar verebilmelidir. Yetkili makam ve mahkemelerin bu hususu göz önüne alarak karar vermesi gerekir. Aksi yöndeki uygulamalar, vatandaşlığın kazanılması konusunda kanunla hüküm altına alınmış yetkili makamın sahip olduğı takdir yetkisinin yönetmelik eliyle bertaraf edilmesine sebebiyet vermekle kalmayacak, idarenin yönetmelik gereğince yönetmeliğın 72/5. maddesinde düzenlenen hususlarla ilgili bağı yetkisi olduğunun kabulü gerekecektir ki bu da vatandaşlığın kazanılmasında kanunla düzenlenmeyen şartlar bağlamında karar vermeyi yaygınlaştırarak kanunilik ilkesine ve kanunla hüküm altına alınmış idarenin takdir yetkisine aykırılık teşkil edecektir. Dolayısıyla tatbikatta, başkaca bir husus değerlendirilmeden, millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırılık teşkil eden hâl tetkik edilip somutlaştırılmadan, gerçekten başvuru süreci esnasında ya da sonrasında vatandaşlığı kazanmak için talepte bulunan yabancının millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı olup olmayacağı belirlenmeden, yalnızca yönetmelikte yer alan hususların varlığını gerekçe kılarak vatandaşlığın kazanılması konusunda ret kararı veren yetkili makam ve bu işlemi hukuka uygun bulan mahkemelerin yaklaşımının devamı hâlinde, yetkili makam ve mahkeme kararları hukuka aykırılık arz edecektir. Bu cümleden olarak, yönetmeliğın ilgili maddesinin ve hükümlerinin kanunla uyumlu hâle getirilmesi ve güncellenmesi suretiyle yetkili makamın takdir yetkisi korunmalı ve kanunilik ilkesinin gereğı sağlanmalıdır.

TVK'da yetkili makam kararıyla vatandaşlığın genel olarak kazanılmasında aranan millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmama şartı, başvuran yabancının şahsı ile alakalı olmalıdır. Başvuranın şahsı haricinde aile efradı ya da ilişkili olduğu kişilerin bahse konu şarta aykırılık teşkil ettiğinden bahisle verilecek yetkili makamın ret kararı hukuka uygun değildir. Mahkeme kararlarından da görüleceğı üzere, zaman zaman idarenin bu yöndeki tasarrufu mahkemelerce hukuka uygun bulunmuştur ki bu doğru bir hukuki yaklaşım değildir. Elbette ki idare takdir yetkisi kapsamında bazı hâllerde başvuruda bulunan yabancıda şarta ilişkin

aykırılık olmasa dahi ailesinin ya da yakınlarının millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırılık oluşturmaları nedeniyle ret kararı verebilir. Ancak, bu kapsamdaki takdir yetkisi keyfilikten uzak, somut gerekçelere dayanan ve sarıh bir şekilde ortaya konan hususlara ilişkin olmalıdır.

Zikredilen şart, Türkiye Cumhuriyeti'nin millî güvenliği ve kamu düzeniyle ilgili. Keza yönetmeliğin 72. maddesi hükmünde geçen hapis cezası ibaresi de Türk mahkemelerince verilen kararlara işaret eder. Bununla birlikte, başvuran yabancı Türkiye Cumhuriyeti'ni doğrudan ilgilendirmeyen davranışları veya yabancı mahkeme tarafından verilen bir ceza kararı da Türk vatandaşlığının kazanılmasında kıstas alınabilir. Yetkili makam, kendisine tanınan takdir yetkisi çerçevesinde, bu hususların varlığını inceleyerek başvurunun reddine karar verebilecektir. Ne var ki, bir önceki paragrafta da belirtildiği üzere, bu takdir yetkisi keyfilikten uzak ve somut gerekçelere dayanmalıdır.

Bazı mahkeme kararlarında, yetkili makamın vermiş olduğu vatandaşlığın kazanılmasının reddi kararında yer alan hukuka aykırı hususlar, idarenin takdir yetkisi bağlamında hukuka uygun bulunmuştur. Mahkemeler, uyuşmazlık konusu benzer somut olaylarda içtihat uyumsuzluğu oluşturmamaya çalışmalı, hakkaniyet gereğince karar vermelidir. Mahkeme kararlarında ve yetkili makam kararlarında da görüleceği üzere, benzer uyuşmazlıklarda farklı kararlar vermek Anayasa'da yer alan eşitlik ilkesine aykırılık teşkil eder. Yetkili makamın takdir yetkisi yabancılar için de Anayasa'da teminat altına alınmış eşitlik ilkesi çerçevesinde kullanılmalıdır. Buna binaen, hem yetkili makam hem de mahkemeler tarafından benzer somut olaylar bakımından benzer kararlar verilmelidir. Böylece yetkili makam bakımından uygulama birliği, mahkemeler bakımından da içtihat birliği sağlanmış olacaktır.

Değinilmesi gereken bir başka husus ise, bir takım yetkili makam kararlarında talepte bulunan yabancıların genel ahlaka aykırılık teşkil ettiğinden bahisle TVK 11. maddesinde öngörülen hem iyi ahlak sahibi olmak hem de millî güvenlik ve kamu düzeni şartlarının sağlanmadığı gerekçesiyle ret kararı verildiği görülmektedir. Verilen ret kararları da mahkemelerce onanmıştır. Şüphesiz, yetkili makam ve yargı kararlarında atıf yapılan genel ahlak hususu, kamu düzeni kavramının içerisinde yer almaktadır. Öte yandan, TVK'nın 11. maddesinde mündemiç olan vatandaşlığın kazanılması şartlarında iyi ahlak sahibi olmak hususu da yer almaktadır. Hâl

böyleyken, yetkili makamın ya da yargı mercilerinin, genel ahlaka aykırı davranışlarda bulunan yabancıların vatandaşlığa alınma başvurusunu, iyi ahlak sahibi olmak şartının somut başvuruda mevcut olmaması gereğince reddetmesi ya da değerlendirmesi, kanunun ilgili hükmünün düzenlenme biçimi bakımından daha yerinde olacaktır.

Millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları, şartın değerlendirilmesinde büyük önem arz eder. Ne yazık ki bu kavramların herkesçe kabul edilen somut bir tanımları ve neleri kapsadıklarına ilişkin muhteviyatları mevcut değildir. Türk Vatandaşlık Kanunu ve Kanun'un uygulama yönetmeliği de bu hususları giderecek açıklıktan uzaktır. Dolayısıyla, kavramların yetkili makamca ve mahkemelerce geniş ya da dar kapsamlı değerlendirilmesi vatandaşlığın kazanılmasına azami nispette tesir edecektir. Millî güvenlik ve kamu düzeni gibi muğlak kavramların değerlendirilmesinde, yetkili makam takdir yetkisini idare hukuku alanında kabul gördüğü üzere kamu yararına ve kamu hizmet gereklerine uygun şekilde kullanmalıdır. Keza mahkemeler de bu minvalde kamu yararına ve kamu hizmet gereklerine uygun şekillerde karar vermelidir. Aynı şekilde, yetkili makamın takdir yetkisi de keyfilikten uzak ve somut gerekçelere dayanmalıdır. İdare, takdir yetkisinin gerekçesini sarih bir şekilde ortaya koymalıdır. Ayrıca, zikredilen şarta bütüncül bir yaklaşımdan bakılmamalı, uygulamada ve mahkeme kararlarında hangi hâlin millî güvenliğe aykırılık hangi hâlin kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği belirlenmelidir. Her somut olay, yetkili makam ve mahkemeler tarafından kendi içerisinde titizlikle değerlendirilmeli, yeknesak yaklaşımlardan kaçınılmalı, mahkemeler bakımından içtihat birliği yetkili makam bakımından ise uygulama birliği sağlanmalı, millî güvenlik ve kamu düzeni kavramları dar yorumlanmak suretiyle ve Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlükler gözetilerek karar verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akın, İ.F. (1993). *İdare Hukuku*, İstanbul.
- Akgüner, T. (1985). “Millî Güvenlik Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 6(13), 13-16.
- Akyılmaz, B, Sezginer, M, Kaya, C, (2013). *Türk İdare Hukuku*, Ankara.
- Alibaba, A. (2021). *Vatandaşlık Hakkı ve Vatandaşlığın Kazanılmasında ve Kaybında İnsan Hakları*, Ankara.
- Arat, T. (1970). *Ticaret Şirketlerinin Tâbiyeti*, Ankara.
- Arsal, S. M. (1979). *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*, İstanbul.
- Atakan, A. (2007). “Kamu Düzeni Kavramı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 13(1-2), 59-136.
- Atay, E. E. (2012), *İdare Hukuku*, Ankara.
- Aybay, R, Özbek, N, Perçin, G. E. (2019). *Vatandaşlık Hukuku*, Ankara.
- Aybay, R. (1978). “Millî Güvenlik Kavramı ve Millî Güvenlik Kurumu”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 33(1), 59-82.
- Barbieri, W. A. (1987). *Ethics of Citizenship: Immigration and Group Rights in Germany, USA*.
- Berki, O.F. (1963). *Devletler Hususi Hukuku Cilt:1*, Ankara.
- Bilge, Ö. (2020). “Vatandaşlık Kavramı ve Vatandaşlık Hukukunu Etkileyen Faktörler Hakkında Değerlendirme”, *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 22.(1), 129-150.
- Çelik, E. (2022). “Evlenme Yolu ile Türk Vatandaşı Olma Taleplerinden Doğan Uyuşmazlıklara İlişkin Yargılamalarda Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Kısıtı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 49, 389-424.
- Çözme, R. F. (2021). *Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması: Uygulama ve Mahkeme Kararları Çerçevesinde Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dayınlarlı, K. (2011). *Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni ve Tahkime Etkileri*, Ankara.
- Derek, H.(2007). *Yurttışlığın Kısa Tarihi*, çev. Meral Delikara Üst, Ankara
- Doğan, İ. (2013). *Devletler Hukuku*, Ankara.
- Doğan, V, Yılmaz, A. Ç, İzmirli, L. A. (2022). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Ankara.
- Duckett, K. (2000). “The Meaning of Citizenship: A Critical Analysis of Dual Nationality and The Oath of Renunciation”, *Immigration & Nationality Law Review*, 21, 717-733.
- Erdem, B. (2020). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul.
- Erdem, F.H. (2012). “Anayasal Vatandaşlık ve Yeni Anayasa”, *Liberal Düşünce Dergisi*, (66), 49-56.
- Eren, F. (2021). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul
- Ergut, F. (2004). *Modern Devlet ve Polis*, İstanbul.
- Erkan, M. (2019). *Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında “Millî Güvenlik” ve “Kamu Düzeni” Kavramlarının İncelenmesi*, Doğan, Yılmaz, İzmirli (ed.) *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu*, Ankara, 17-59.
- Erkan, M. (2019). “Türk Vatandaşlığı Kanununda 7039 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi”, *Public and Private International Law Bulletin*, 39(2), 415-446.

- Erkan, M. (2019). “Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 72/5. Maddesinin Kanunilik İlkesi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(175-176), 239-356.
- Erten, R. (2020), “Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması Yollarında Aranılan Ortak Şart: Millî Güvenlik Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Hâli Bulunmamak”, *Public and Private International Law Bulletin*, 40(2), 1351-1371.
- Fişek, H. (1959). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Ankara.
- Göğçer, E. (1975). *Türk Tâbiyet Hukuku*, Ankara.
- Gökyayla, C.D. (2001). *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni*, Ankara.
- Güngör, G. (2022). *Tabiiyet Hukuku*, Ankara.
- Hailbronner, K. (2006). *Nationality in Public International Law and European Law*, Amsterdam.
- Hatemi, H. (1976). *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı*, İstanbul.
- Karaman, E. (2018). “Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları’nda Vatandaşlık Tanımı”, *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(7), 241-254.
- Kılınç, A. Ed. (2021). *Osmanlı Hukukçuları Gözünden Tabiiyet Hukuku*, Ankara.
- Kibar, Dardağan G, E, (2019) *Türk Vatandaşlık Mevzuatı ve Güncel Gelişmeler Işığında Vatandaşlığın Kanuniliği İlkesi*, Doğan, Yılmaz, İzmirli (ed.) *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu*, Ankara, 3-16.
- Korkut, L. (2015). “ Siyasi Kimlik Olarak Vatandaşlık: Türkiye’de ve Dünya Devletlerinde Anayasal Vatandaşlık Tanımları”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1(2), 5-41.
- Nanyonga, S. (2017). *Türk ve Uganda Vatandaşlık Hukukunda Vatandaşlığın Kazanılması*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Nongoute, S.T. (2017). *Türk ve Fransız Hukukunda Vatandaşlığın Kazanılması Hallerinin Karşılaştırılması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Nomer, E. (2022). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul.
- Nomer, E. (2015). *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul.
- Oğuzman, K., Öz, M.T. (2012). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul.
- Okay, Ö. (2009). *İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ordu, Ö. (2008). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanma Nedeni Olarak Avrupa Kamu Düzeni*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Özdemir, A. (2016). “Kamu Düzeni ve Kamu Güvenliği Kavramlarına Analitik Bir Yaklaşım”, *International Journal of Legal Progress*, 2(2), 78-115.
- Özman, A. (2006). *Deniz Hukuku 1. Cilt, Kaynaklar, Kişiler, Nesneler, Ulusal Deniz Alanları*, Ankara.
- Polat, E.G., (2011). “Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2011(3), 128-157.
- Polat, E.G. (2010). *Anayasal Vatandaşlık*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

- Rousseau, J.J. (2020). *Toplumsal Sözleşme veya Siyasal Hukukun Prensipleri*, çev. Cenap Karakaya, İstanbul.
- Ruhi, A.C.(2008). “Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması”, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, (Ed. Vahit DOĞAN/Feriha Bilge TANRIBİLİR/Banu ŞİT), Ankara, 107-117.
- Saatcioğlu, O. C. (2018). “Japon Milletlerarası Özel Hukuk Teori ve Uygulamasında Kamu Düzeni Müdahalesi”, *Public and Private International Law Bulletin*, 38(1), 147-189.
- Seviğ, M. R. (1947). *Devletler Hususi Hukuku Cilt 1 Tâbiyet, Yabancılar Hukuku, Kanunlar İhtilafı*, İstanbul.
- Spiro, P.(2011). “A New International Law of Citizenship”, *The American Journal of International Law*, 105(4), 694-746.
- Şanlı, C., Esen, E., Figanmeşe, İ.A., (2015). *Milletlerarası Özel Hukuk*, İstanbul.
- Şimşek, A.A., (2010). *Genel Kamu Hukukunun Temel Kavramı Olarak Kamu Düzeni*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tanribilir, F. B. (2008). “ Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri”, *TBB Dergisi*, 75, 27-62.
- Timur, H. (1941). “Devletler Hususi Hukukunda Amme İntizamı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 7(4), 866-905.
- Topuzkanamış, Ş. E. (2013). *Vatandaşlık Üstüne Bir Tez*, İstanbul.
- Turhan, T, Tanribilir, F. B. (2012). *Vatandaşlık Hukuku*, Ankara.
- Tüysüz, C. (2022). “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 48-65.
- Uluocak, N. (1984), *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul.
- Weiss, P. (1956). *Nationality and Statelessness in International Law*, London.
- Williams, S.(2009). *Constituting Equality Gender Equality and Comparative Constitutional Law*, Cambridge University Press, USA.
- Wortley, B.A. (1954). “The Interaction of Public and Private International Law Today”, *Recueil Des Cours*, 85, 245-342.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Uysal, Ömer

Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Gazi Üniversitesi	2015

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2016-2022	Artvin, Malazgirt, Ankara	Cumhuriyet Savcısı
2022-	Dikili	Cumhuriyet Başsavcısı

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Kitap okuma, spor.

le.ahbv.edu.tr